

Caiete Silvane

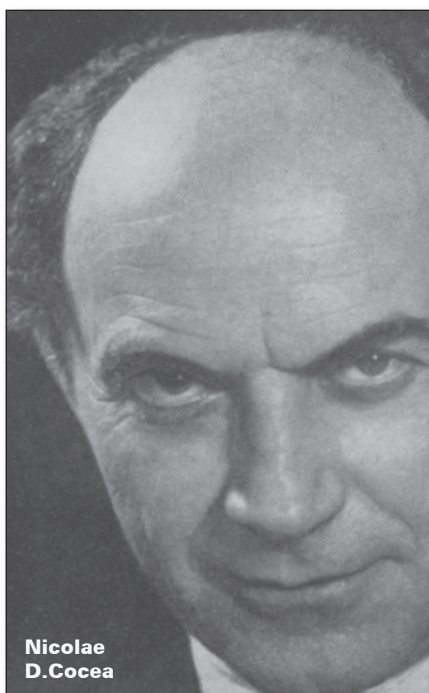
Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

97

Întâlniri secrete

Maniu - N.D. Cocea - M. Ralea

Îl introduc la Președinte, care-l primește, după datină, cu multă amabilitate. Se deschide o discuție analitică despre situația politică internă și internațională. Cocea îl întreabă pe Maniu cum vede viitorul comunismului în România și viitorul raporturilor dintre România și Uniunea Sovietică. Maniu îi răspunde, fără ocol: consideră că România trebuie să-și normalizeze raporturile cu URSS; crede că partidul comunist are dreptul și poate să funcționeze în România, beneficiind de toate drepturile celorlalte formații politice, așa cum este democratic și așa cum se cuvine într-un regim de democrație parlamentară constituțională. În consecință nu i se poate nega nici dreptul de a milita pentru o orânduire socialistă și chiar republicană, cu condiția de a respecta cadrele legale stabilite de legile țării, - în conformitate cu care are facultatea de a-și propaga ideologia și de a încerca, la concurență loială cu alte doctrine politice, să-și câștige adeviziunea populației; ceiace i se pare (lui Maniu) inadmisibil, este subordonarea comunistă, la Internaționala de la Moscova și tendința de a acapara puterea, împotriva voinței majoritare.

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul IX, Nr. 2 (97), februarie 2013.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef
Viorel Mureșan - redactor șef adjunct
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă,
Carmen Ardelean - redactori asociați; **Györfi-Deák György** - colaborator.
Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Daniel Hoblea**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare
încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj;
Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimo-
niul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană
"Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de
Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format
electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit
în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pen-
tru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Litera-
turii Române din București.

Sumar

- Mircea Petean**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2
Daniel Săuca, Mircea Petean, lectură publică la Zalău p.2
Marcel Lucaciu, Poetul și muntele p. 3
Viorel Mureșan, Colecția de călimări – raftul liric,
George Coșbuc în căutarea actualității pp. 4-5
Imelda Chintă, În căutare de – *Imagini, idei, adevăruri* pp.6-7
Carmen Ardelean, Realități mediate versus realități
i-mediate: ontic versus oniric pp. 8-9
Lucian Gruia, Vali Nițu – *Secunda celestă* p.10
Livia Mărcan, Maria Bonea – poezia iubirii și-a
înțelepciunii p.11
Györfi – Deák György, Decembrie în Valea Ascunsă (III)
pp. 12-13
Ioana Resteman, Feciorul Niculenii pp. 14-15
Augustin Mocanu, Satul meu cel de demult pp. 16-17
Grigorie M. Croitoru, Despre noroc și cărți pp. 18-19
Victor Martin, Zerocrația necesară p.20
Aurel Maxim, Marin – vatră românească a Sălajului
pp.21-22
Poeme de **Ioan V. Pop** p. 23
Maria și Grigorie Croitoru, Magia în folclorul copiilor
pp. 24 – 25
Poeme de **Sorin Lucaci** p. 26
Ileana Petrean – Păușan, Unde mai e „Vorba dulce”?!
p.27
Ștefan Doru Dăncuș, Ce există? p.27
Ștefan Doru Dăncuș, Cărțile României pp. 28 -29
Parodie de **Lucian Perța** p.29
Ștefan Doru Dăncuș, Interviu neconvenționale.
Răspunde scriitoarea **Camelia Iuliana Radu** pp. 30-31
Ioan F. Pop, Peripatetisme p.31
Olimpia Mureșan, Pipa, obiect de ritual, instrument al
viciului, obiect cu valoare artistică p. 32
Marin Pop, Întâlniri secrete între **Iuliu Maniu, Nicolae
D. Cocea și Mihai Ralea** (1942 -1944) pp. 33-36
Doina Ira – Tăutan, Incursiune în virtual pp. 37-39
Ion Pițoiu – Dragomir, Primul zbor p.39
Două poeme de **Tudor Alexandru Trif** p.39
Gabriel Dragnea, Panait Istrati – între datorie morală
și sursă de existență pp. 40-41
Viorel Tăutan, În semn de omagiu p.42
Viorica Lascu, Cuvântul ziditor pp. 42 -43
*Imagini cu tablouri realizate în cadrul taberei „Szabó Vilmos”,
organizată cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al
Județului Sălaj* pp. 43-45
Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Malaxorul de februarie
pp. 46-47
George Achim, Poem pentru „Caiete Silvane”, coperta IV

Mircea Petean

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

XXX

mi-au ucis copilăria
cu praștia
ca pe o pasăre cântătoare

mi-au furat adolescența
pe neștiute –
eram deja străin și confuz când m-am trezit

mi-au spurcat tinerețea
aruncând scrum și chiștoace
în așternutul imaculat

*dar spuma țărâniei strălucirea ierbii
tremurul frunzei și luciul apei
nimeni nu mi le poate lua*

mi-au luat pământul de sub picioare
ca să-l dea de pomână
celui mai redus dintre noi

mi-au ars cărțile
au urinat în cenușă
apoi au plecat satisfăcuți la casele lor

mi-au vrut astupa gura
cu moloz și pietriș
ca pe-o fântână părăsită

*dar spuma țărâniei strălucirea ierbii
tremurul frunzei și luciul apei
nimeni nu mi le poate lua*

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Asociația Culturală JAD
Asociația Scriitorilor din Sălaj
Cenacul literar „Silvania”

ORGANIZEAZĂ

LECTURĂ PUBLICĂ

Mircea Petean

ora 15³⁰

prezentat de Ion Pop, Viorel Mureșan și Marcel Lucaciu

Data: Joi, 24 ianuarie 2013, ora 15³⁰
Loc: noul sediu al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj (fostul CMIJ), în Sala „Dialoguri Europene” (et. I)

SPONSORI: SARMIS • UJS CARTEL ALFA - FILIALA SĂLAJ
GRIFF HOTEL • TIME OUT • BASARAB IMPORT-EXPORT

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, P-p. 1 Decembrie 1918, Nr. 11, Tel./ Fax 0260 612.870

Joi, 24 ianuarie 2013

XXX

*ca să ai cugetul împăcat
sufletul senin și inima zglobie
nu-l lăsa pe diavol să te ispitească*

noaptea fu neagră
întunericul gros
se părea că-n veci alți zori n-au cum să se ivească

din ce hrube și unghere ticăloase ale nopții
nu știu
apăruse vipera cu corn și mi se cuibări la sân

*cuget împăcat suflet senin și inimă zglobie
dacă vrei să ai
nu-l lăsa pe diavol să te ispitească*

prea târziu am prins dihania în menghina degetelor
și-am strâns-o până s-a blegit definitiv –
ah, mușcătura!

apoi am aruncat hoitul
cât acolo
căutând din priviri doza de antiviperin –

*da
cugetul mi-e împăcat sufletul senin și inima zglobie
căci n-am lăsat pe diavol să mă înrobească*

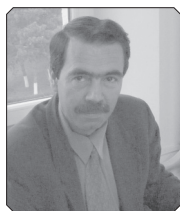
Mircea Petean, lectură publică la Zalău

Scriitorul și editorul Mircea Petean a fost în 24 ianuarie a.c. oaspetele nostru într-o nouă etapă a lecturilor publice organizate de Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Asociația culturală JAD, Asociația Scriitorilor din Sălaj și Cenaclul literar „Sylvania”, cu sprijinul sponsorilor Sarmis, UJS Cartel Alfa filiala Sălaj, Griff Hotel, Time Out și Basarab Import – Export. În Sala „Dialoguri europene” de la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, poetul clujean a fost prezentat de criticii Ion Pop, Viorel Mureșan și Marcel Lucaci. Cu siguranță, M. Petean a fost „cel mai prezentat” autor în lecturile publice organizate de noi. Și acesta este un semn al prețuirii de care se bucură poetul de la Jucu Nobil. Înainte de lectura publică, Mircea Petean a fost invitatul nostru la o nouă edi-

ție a emisiunii „Transilvania culturală” de la Radio Transilvania Zalău. Emisiunea poate fi vizionată pe net la adresa <http://www.salajulpenet.ro/video.php?vid=190>.

(D.S.)

Poetul și muntele

Marcel LUCACIU

După treizeci de ani de la debutul cu placheta *Un munte, o zi* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981), Mircea Petean simte acut nevoia esențializărilor și a revizuirilor mature. Prin urmare, solitarul de la Jucu Nobil dovedește o bună chibzuială în „administrarea” propriului său „domeniu”, selectând - riguros și atent - poemele tinereții coroborate cu poeme recente și câteva inedite, într-o antologie intitulată *Munți și zile* (Editura Limes, Florești-Cluj, 2012), din motive pe care însuși autorul le mărturisește: „Socot acum, la cei 60 de ani ai mei, împliniți, că vremea e destul de coaptă pentru a aduna între două coperti poemele mele cu tentă socială. Așa s-a născut această carte, care corespunde *imprecației*. Și ea e făcută din cărți, după cum se va vedea. Nu întâmplător am numit-o *Munți și zile*. Trimiterea la titlul primei mele cărți are menirea de a sugera continuitatea, dar și încheierea unui ciclu.”

De-a lungul vremii, chiar dacă a lăsat impresia de caleidoscop deloc plicticos (și, poate, ușor zgomotos, la începuturile sale), lirica lui Petean a urmat, cu obstinție, un program literar vizând ca moduri de manifestare *imprecația* (un prototip al nefericirilor sociale cotidiene), *invocația* (duioasă și reverențioasă evocare a paradisului de sorginte rurală), *cântecul* (solemn și diafan elogiul al feminității) și *balada* (memorial subtil camuflat). Într-o ordine - oarecum - aleatorie, liantul acestor felurite registre stilistice l-a reprezentat fericita triadă cu lait-motivele ei: Poezia (poetul și poemul/ poema), Călătoria (întâlnirea, poștalionul, muntele), respectiv Iubirea (muritorul-bărbat, zeița-femeie).

Fiecare poet își are Galatea lui, dar, înainte de toate, Mircea Petean este un *homo rusticus* exilat la oraș, fără pricină. Uneori, sub forma unor pseudoreportaje lirice, el radiografiază - atent - realitatea dintre ziduri și din afară, într-o manieră (auto)ironică, grotescă și caustică: „partea e surdo-mut/ etajul întâi șușotește/ răgâie satisfăcut/ etajul doi e indignat/ fredonează arii mânioase din opere/ etajul trei bombăne/ are un dinte contra copiilor/ etajul patru râde dezmațat/ apelează și la mijloace electronice/ etajul cinci e locuit de îngeri/ tobele și trompetele lor vestesc pieirea lumii/ etajul șase scrie poeme ironico-sarcastice/ își închipuie că face cea mai mare gălăgie” (*Bloc*) sau: „mașini în alergare/ pe bancheta din spate/ statui - bătrâni demni/ fețe lungi pălării// pietonii - ce lung șir -/ rămâne în urmă ba unul ba altul/ cineva își satisface setea de cruzime/ sărind în cap de la etajul patru pe asfalt/ și nimicind o droaie de copii” (*Pe stradă* - din volumul *Un munte, o zi*). Alteori, poemul devine subiectul unei meditații existențiale, echivalând cu fuga de lumea mecanică și stereotipă, cu tainica încheștare în căutarea cuvintelor ce trebuie să-l exprime pe *într-un-târziu-dumiritul* poet: „o după-amiază întregă/ cheltuită pe o comparație// adorn cu capul pe genunchi// undeva/ plânge un copil// sita somnului cerne/ praf de piper/ în ureche// poemul e tăcerea care se opune/ timpanelor/ care zbârnăie” (*În somn* - din volumul *Zi după zi*). Și totuși, convins, prin-

tre multe altele, că Poezia e „un pariu cu tine însuși”, că „poemul se face din eschive” ori că „a scrie” e „ca și cum ai împacheta/ ceva din cameră/ muzica unei plecări încă o dată amânate”, Petean nu e nici pe departe un poet melancolic, ci mai degrabă, un poet jovial ce persiflează deopotrivă viața și rătăcita caravană literată din capitala provinciei. Semnatarul *Liniștii reduse la tăcere* își asumă, astfel, condiția de simplu actor într-o lume ce stă, adesea, sub semnul farsei: „ce fac poeții de toate calibrele/ pe care criticii îi descarcă în ținte inefabile/ trăgând de istov din toate pozițiile/ ce fac boemii sacri// ce să facă se-ncălzesc până la roșu apoi fumegă/ se-mpleticesc și cad grămadă/ lovindu-se cu fruntea de pragul Textului (*Salutări amicale* - din volumul *Câmp minat*).

Nu puteau lipsi din această a doua antologie (prima fiind *Dincolo de marginea marginii*, 1996) nostalgicele versuri dedicate călătoriei în ținuturile mirifice ale Maramureșului (Moisei și Borșa). Învăluite de mirajul depărtării, majoritatea creațiilor sunt ode scrise sub impulsul entuziasmului juvenil și în numele imaculatelor prietenii de odinioară. Doar ei, călătorii de vacanță, știu să asculte - vrăjiți - chemarea muntelui, preferând pulberea și hățșurile unor drumuri mai rar sau deloc cercetate: „slavă eternă/ spinărilor roase/ tălpilor găurite argasite fumegânde/ ale bocancilor de vânători de munte/ ale globe-trotter-ilor/ - peregrini pribegi pelerini -/ numiți-i cum vreți/ de oricând/ de oriunde// lor și numai lor marginea le acoperă sâmburii privirii/ muntele șade-n locul inimii lor/ pe buze li-e încrustat semnul tăcerii (...)// ei merg/ merg și iar merg/ înșirând sate și orașe dealuri și văi/ lanuri și pajiști pe sfoara timpului// ei merg/ merg și iar merg/ ascuțindu-și briciul sângelui pe cureaua șoselelor/ găsindu-și odihna în țeapa drumului” (*Odă călătorilor de profesie* - din volumul *Călător de profesie*). Simbol al gândirii ascensionale, dar și al măreției sau al seninătății olimpice, pentru Mircea Petean muntele reprezintă însăși odiseea creației lui literare. Altfel spus, orice poet e un alt Odiseu și, poate, chiar un alt Sisif, dacă acceptăm interpretarea lui Camus: „Lupta însăși înspre înălțimi este suficientă pentru a umple inima unui om. Trebuie să ni-l imaginăm pe Sisif fericit.”

Doar unul dintre *Poemele Anei* se mai strecoară, timid și stingher, în noua carte a rememorărilor. Până și iubirea cunoaște, acum, imixtiuni ironice și dramatice ale socialului: „în lumina dimineții/ de început de noiembrie ciorile/ zboară întins de la Vest la Est/ invers de cum fac românii/ carevasăzică// exodul lor nu încetează deși/ ba unul/ ba altul/ singuri sau în cuplu/ se-ntorc să moară aici/ cu râul copilăriei la căpătâi/ cu dealul cu fuiorul la picioare/ și ramul de stejar deasupra capului” (xxx).

Presărată cu imprecații, apostrofe și parafraze, antologia *Munți și zile* probează - încă o dată - faptul că Mircea Petean rămâne un „optzecist” atipic, surzător și ironic, condescendent și sarcastic, dar - mai ales - puternic ancorat în cruda realitate românească.

Colecția de călimări – Raftul liric

George Coșbuc în căutarea actualității

Viorel MUREȘAN

Ceea ce se remarcă de la început în scrisul critic al lui Andrei Moldovan este aplecarea spre speculație și un gust special pentru cele mai noi teorii ale lecturii. Cu o asemenea *lupă* s-a oprit el în dreptul unor poeți contemporani, din diverse generații, dar și în vizetele, parcă tot mai insistente, la raftul cu clasici. Rezultatele au fost, nu de puține ori, subtile glose în marginea operelor comentate. Natura speculativă a criticului se află în complementaritate cu acribia filologică, pusă mai ales în slujba unui Liviu Rebreanu „*par lui- même*”. Un astfel de profil are astăzi Andrei Moldovan, după un număr important de cărți de critică și istorie literară sau chiar de pertinente observații legate de utilizare limbii literare. Debutul editorial al criticului s-a produs cu volumul **Coșbuc sau lirismul pragurilor**, Editura Clusium, 1997. Avem în față o a doua ediție a acestei cărți revăzută și completată, apărută la editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012. Reținem, din *Notă asupra ediției*, precizările autorului: *Această a doua ediție are un capitol nou, ca o sinteză în privința raportării lui George Coșbuc la modernitate/.../ Cu toate modificările survenite, acest volum este, totuși, o reeditare* (p. 8).

Trebuie să-i recunoaștem acestei cărți un subtil caracter didactic și nu-i putem refuza, pe alocuri, unele accente monografice. Primul dintre cele șase capitole se intitulează **Tentația luministă**, având drept obiect structura profund modelatoare a personalității lui Coșbuc și înalta sa pedagogie poetică în cultura română. Sunt subliniate mai întâi două dintre atributele majore ale operei: sensurile luministe și mesianismul. Ele derivă firesc din profilul intelectual al poetului, de aceea, criticul identifică și descrie pe larg factorii care au influențat decisiv personalitatea coșbuciană. Ei nu sunt nici puțini și, cu atât mai vârtos, n-ar putea fi de neluat în seamă. Primul este mediul familial, cu tatăl preot greco-catolic, purtând în suflet icoana umaniștilor Școlii Ardelene. Vin la rând școlile nășăudene, în special Gimnaziul umanist de la Nășăud, cu accentul pe limbile latină, greacă și germană, apoi, deși de scurtă durată, studiile clujene, urmate de perioada sibiană de la *Tribuna*, importantă sub aspectul perfecționării limbii literare. Alte alcătuiuri care au hotărât, într-un fel, destinul literar al lui Coșbuc au putut fi societatea literară *Virtus Romane Rediviva*, în timpul studiilor nășăudene, dar și biblioteca personală ori activitatea de traducător. Ceea ce încălzește paginile unui capitol arid e descrierea pe care o face Andrei Moldovan cu un agil

ochi de expert, bibliotecii private a lui George Coșbuc. Decantate, ecourile atâtor factori formatori au pătruns în operă, iar printr-o lectură de tip palimpsest, cum propun teoriile lui Gerard Genette, pot fi descifrate cele două particularități, amintite deja: tentația luministă și mesianică. Același tip de lectură scoate în evidență caracterul livresc al poeziei coșbuciene, iar prezența unui narator, simțită în multe dintre poezii, împinge formula poetică a autorului spre lirismul epic. Spiritul aforistic derivă, de asemenea, din rafinata învățatură dobândită prin cea mai atentă selecție a lecturilor.

Traducere și mit se cheamă al doilea capitol, unde, într-un mod și mai evident, Gerard Genette este însoțitorul lui Andrei Moldovan prin hățiturile poeziei lui Coșbuc. Termenul *traducere* e utilizat aici cu sens inedit, care, printre conceptele teoreticianului **Figurilor**, s-ar numi *transtextualizare*. La același critic, *hipotext* este o operă de la care un autor pornește, inspirându-se din ea (miturile, de pildă), iar *hipertext*, noul produs artistic, opera literară propriu-zisă. Prin urmare, Coșbuc se inspiră din marile mituri și, scriind, *traduce* pentru cititorii săi mesajele mesianice și iluministe de care acestea sunt încărcate. Sunt inventariate apoi principalele procedee de transtextualizare, între care ne reține atenția unul care îmbină transformările tematice cu traducerea. E vorba despre acele poezii care au sub titlu mențiunea „*după...*”. Exemplul unanim cunoscut este **Rugămintele din urmă (după Lermontov)**, unde se schimbă datele spațio-temporale din hipotext. Alte modalități transtextualiste sunt contaminările infidele, personificarea și mitizarea naturii, dar și parodia. Concluzia limpede care se desprinde este că omul coșbucian are o înțelegere mitică a lumii. Unele observații critice din cartea lui Andrei Moldovan sunt nu doar valoroase în sine, ci și neașteptate sau de o mare noutate. Așa ni se pare aprecierea pastelurilor lui Coșbuc ca adevărate deschideri către reportaj. Sau, o remarcă în măsură să-l înalțe pe poetul **Baladelor și idilelor** în ochii cititorului cultivat de azi: *Am putea conchide că hipotextul **Morții lui Fulger** este tragedia greacă, ceea ce ne îndreptățește să întărim afirmația că George Coșbuc vine înspre înțelegerea populară atingând în primul rând punctele de contact ale acesteia cu marile mituri clasice ale lumii, și nicidecum nu versifică pur și simplu datini populare, cum ne este dat să mai auzim și azi uneori* (pp. 67-68).

Capriciile poetului și unitatea e un capitol despre

receptarea critică a operei lui Coșbuc, dar și despre numeroasele poeme considerate *minore*. Din nou se impune lămurirea termenilor, căci *capriciu* e folosit aici în sensul atribuit de Francesco Goya unor compoziții fanteziste de-ale sale. Ecourile critice, care încep îndată după moartea poetului, avansează în două direcții, una care îi consideră opera inegală, judecând minore scrierile mai libere, fie că sunt extrem ludice, fie caricaturale, și alta ce sesizează elemente de convergență în măsură să dea unitate operei. Din prima categorie sunt reținute opiniile lui Eugen Lovinescu, care îi contestă lui Coșbuc orice merit, și George Călinescu, a cărui apreciere e contradictorie, ca de obicei, capricioasă, aproape entuziastă în final. A doua orientare, cea elogioasă, vine din partea lui Vladimir Streinu, dar și dinspre un mare poet cu deschidere tradiționalistă, însă cu stăruitoare instrucție modernă, Ion Pillat. Mai departe, Andrei Moldovan descrie arhitectura volumelor lui George Coșbuc, care alterna mari poeme cu *capricii*, strategie îndreptată spre cititor. Aspirația către coeziune a celor două categorii de poeme a fost remarcată, precizează Andrei Moldovan, și de Petru Poantă. Criticul de care ne ocupăm consideră că *minorele* au o funcție maieutică, vin în întâmpinarea cititorului dezvăluindu-i adevărurile pe care el le poartă în sine, îl ajută doar să și le „*amintească*”. Capitolul se întregeste ca unul splendid consacrat poeziei *minore* în partea a doua a sa, unde autorul adâncește relația lui Coșbuc cu cultura orientală. Apropierea de literatura indiană e generatoare de echilibru, în condițiile în care literatura greco-latină, obosită, epuizată, a generat existențialismul. Însăși hârjoana erotică din **Balade și idile** se apropie de rafinementul oriental. Ba chiar și lamentația în fața morții lui Fulger ar avea origini orientale, iar sentimentul puternic al naturii, din pasteluri, caracterizează și literatura indiană.

Capitolul care descrie codul estetic al lui Coșbuc poartă, în mod semnificativ pentru intențiile autorului de a demonstra că vorbește despre niște structuri lirice deschise, titlul **Lirismul deschis**. Nota definitorie a poeziei coșbuciene înseamnă manifestarea liricului în formule epice și dramatice. Pentru a ajunge aici într-un mod lucid și conștient, ca manieră de creație inalienabilă, Coșbuc s-a lăsat modelat de poeticile lui Aristotel și Platon, dar și de Horatius, cel de la care a deprins modalități prozodice, precum și o filozofie morală epicureică și stoică. Citindu-l pe poet de data aceasta nu numai prin grila lui Genette, însă și din perspectiva poeticilor antichității, Andrei Moldovan e convins că demersul creator al lui Coșbuc e orientat în sensul de evoluție a modernității.

Un capitol dens, poate cel mai cuprinzător și cu indicele de noutate interpretativă cel mai ridicat, este **Pragul**, unde se produce și racordarea lui Coșbuc la postmodernism. Și aici, limpezirea conceptului de *prag* este la fel de necesară ca atunci când a fost vorba de *traducere*. Referința teoretică o reprezintă același critic francez la care s-a mai făcut raportare în aceste pagini:

*Dacă am introdus aici termenul de prag este necesar să precizăm că el a fost utilizat și într-o altă accepție (sau alte accepțiuni). Gerard Genette/.../ îl folosește cu sensul de paratext, adică o sumă de elemente care conduc la textul operei: formatul volumului, coperta, indicații editoriale, titlurile, intertitlurile, dedicațiile, prefețele, notele, confidențele, jurnalele intime, ilustrația etc. ... (p. 133). Andrei Moldovan are în vedere și lărgirea câmpului poetic coșbucian prin recuperarea epicului și a dramaticului, cu tot ce presupune asta, în resemantizarea pragului. După ce își ilustrează bogat noua noțiune, considerând titlurile, dar și scrisori, interviuri, mărturisiri, drept *praguri ale operei*, autorul trece la o redefinire sau, mai degrabă, la o dilatare de sens a termenului de *prag*: *Ea este de natură să vizeze în primul rând un teritoriu liric ce cuprinde în sine trăsăturile definitorii ale artei poetice, consacrate prin valori sacre ale literaturii universale, într-o selecție și într-o acumulare diacronică, dar și semne neîndoelnice ale poeziei ce o așteptăm și lasă să i se întrevadă contururile. Pragul nu desparte cele două realități artistice, ci le unește, face din ele un singur spațiu liric, dându-i certitudinea durabilă a realității (p. 144). Cu alte cuvinte, acumulările lui Coșbuc din zestrea culturală a umanității, descrise pe larg în capitolele anterioare, după ce au fost de el traduse, lasă să se întrevadă germenii de la orizont ai noii poezii. Saltul e direct în postmodernism, în care autorul descifrează o nouă frământare de sincronizare. Andrei Moldovan scrie aici dense pagini teoretice despre noul curent, sintetizând totodată opinii răspândite difuz și, mai ales, pune degetul apăsător pe câteva „*simptome stilistice*” comune lui Coșbuc și unor poeți de azi. Fără a-l transforma într-un precursor al postmodernismului, criticul identifică și câteva moduri de organizare a textului poetic, câteva stileme reactualizate: *Regăsirea unei structuri poetice coșbuciene în lirica actuală este mai mult decât un omagiu (p. 157).***

O grijă aparte poartă exegetul receptării și evaluării operei poetice a lui Coșbuc. El identifică în sensul acesta două momente semnificative: centenarul nașterii poetului și momentul actual, într-un capitol intitulat **Între Procust și Adam**. Pentru momentul 1966, istoricul literar radiografiază *Gazeta literară*, numărul din 15 septembrie, dedicat centenarului. În deschidere, tableta lui Arghezi și articolul lui Vladimir Streinu îl proiectează pe cel omagiat în rândul valorilor noastre perene. Opinii împărțite apar în corpul revistei sub semnăturile unor, tineri atunci, Valeriu Râpeanu, Șt. Aug. Doinaș, Alexandru Săndulescu. Meritele traducătorului Coșbuc au fost atunci subliniate de Edgar Papu. Cu stadiul receptării actuale, Andrei Moldovan se oprește la eseul lui Petru Poantă, **Poezia lui George Coșbuc**, care, reluat și augmentat, ar putea duce exegeta coșbuciană într-o direcție nouă și fertilă. Cu o deosebită atenție pentru stil, așa cum sunt toate paginile sale, Andrei Moldovan a scris o carte în care îl tratează pe Coșbuc dintr-un unghi inedit și îndrăzneț, acela al evoluției ideilor literare.

În căutare de - Imagini, idei, adevăruri

Imelda CHINȚA

Cartea de eseuri, *Imagini, idei, adevăruri*, semnată de Daniel Mureșan și apărută la Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, reunește un număr de 68 de texte publicate în reviste de specialitate precum: *Ecoul*, *Caiete Silvane*, *Vatra Veche* etc. Autorul este deopotrivă poet, pictor, publicist, absolvent al Facultății de Arte Plastice a Institutului Pedagogic din Cluj-Napoca și al Facultății de Filozofie a Universității Babeș-Bolyai, a obținut titlul de doctor în 1984 cu teza *Cunoaștere științifică și artistică cu referiri speciale la artele plastice*. Printre volumele publicate menționăm: *O sută de reflecții ilustrate* (1995), *Cunoaștere și creație artistică cu referiri speciale la artele plastice* (2000), *Incursiune în filosofia vieții* (2002), *Lumea și noi* (2007), *Măreție și micime* (2008), *La curtea zeilor* (2010).

Tematic, volumul este destul de unitar, abordând teme variate: filozofie, cultură, literatură, iubire care, în esență, alcătuiesc frământările interioare ale omului din societatea contemporană. Din toate eseurile reiese evidenta nevoie a omului contemporan de a comunica și a se comunica, efortul pe care îl face individul pentru a cunoaște propriul for interior, dar și încercarea de a-i descifra pe ceilalți într-un pseudodialog cu cititorul.

Discursul este punctat cu aprecieri despre viață, fericire, prietenie, trădare, dragoste, bucurie, autorul evidențiind faptul că ființa și existența devin o mare necunoscută, rămânând sub semnul unei permanente interogații.

Dialectica filosofică a volumului este centrată pe întrebări și îndoieli care s-ar reduce – pe o axă paradigmatică, a profunzimii – la retorismul pictorului francez Paul

Gauguin: „Cine suntem? De unde venim? Încotro mergem?”. Relativitatea existenței, a trăirilor ființei, a unor concepte fragile este sintetizată într-o expresie contrastantă: „Pentru unii răul înseamnă bine, pentru alții binele acela e rău”. Privirea critică, din exterior este agreată în schimbul celei subiective: „Ar fi firesc ca oamenii să-și evalueze meritele, drepturile cu ochiul critic” – autorul citându-l, în acest segment, pe moralistul francez Rochefoucauld: „Puțini oameni sunt înțelepți pentru a prefera critica ce le este folositoare, laudei care îi trădează”.

Popularitatea, celebritatea sunt atât de facile, efemere, inconsistente, dar atât de râvnite de omul societății contemporane, conchide autorul. Cugetările acestuia sunt reflecțiile ființei de pretutindeni asupra unor lucruri nesemnificative din viața terestră a individului, dar care urmăresc, atât de feroce, devenirea.

Omul este surprins în dualitatea sa, într-o stare oscilatorie, în postura sa antinomică: „El este scop și mijloc”, idei susținute prin citate celebre ale unor scriitori precum Titu Maiorescu: „În fiecare om se găsesc cel puțin doi oameni: omul ideilor și omul simțirilor”, I. Slavici: „Oamenii toți sunt același om, întrupat în fel de fel de chipuri”.

După o abordare antinomică, Daniel Mureșan scrie despre *Omul se înalță*, eseu în care ființa este văzută ca limită: „Omul a fost făcut dintr-un lemn așa de noduros”, pe de altă parte Nichita Stănescu accentuează faptul că „din punctul de vedere al poeziei din om, omul ne pare încă de nejezuit”, iar în finalul discursului, Daniel Mureșan concluzionează: „Poezia din om

se adună din timp, se trăiește în timp, se pierde în timp, în mod întâmplător se poate arăta în ultima parte a timpului său”. Omul a fost dintotdeauna o ființă polifonică a cărei voință s-a autodepășit, uneori periculos: „Explozibilul cel mai puternic nu este toluenul, nici bomba atomică, ci ideea omenească” (G.Moisil).

Nu putea lipsi din cugetările autorului tema iubirii, a locului pe care îl ocupă cartea în viața individului – copleșit uneori de sentimentul acaparator. Eseul *Deschiderile iubirii* debutează interogativ: „Cât de tare poate fi iubirea?, iar răspunsul vine din cugetarea lui Solomon din *Cartea cântărilor*: „Iubirea e tare ca moartea”.

Cărțile au valoare homeopată pentru suferința determinată de iubire, autorul propunându-le ca alternativă la vindecare: „Cărțile trebuie să ajute în bătălia cu amorul”. Cunoașterea și trăirea prin iubire susțin viața reală a individului. În eseu *Iubirea conduce*, autorul remarcă faptul că oamenii se urăsc mai mult decât se iubesc: „sunt mai pasionați de clevetiri, de greșelile altora pe care nici nu le

urmăresc până la capăt, mai degrabă le împlinesc cu o calomnie, în ultimă instanță cu un surâs batjocoritor”. Daniel Mureșan se întrebă, cum o face adesea, retoric, dacă ar putea exista o iubire totală care să nimicească ura, nemulțumirile și chiar interesele, traducând, în esență, o atitudine platonică în care perfecțiunea este reductibilă la lumea ideilor: „Iubirea își face loc prin tăcere, alături printre cuvinte, revine la singurătate, dacă a pierdut îi trebuie toate dovezile lumii pentru a se recunoaște prinsă”.

Fericirea rămâne tot un concept abstract care nu are validare în real, dar care roade ființa asemenea unui cariu: „Nu vei fi niciodată fericit, dacă încerci să afli în ce constă fericirea. Nu vei trăi niciodată cu adevărat, dacă vei continua să afli rostul vieții” (A. Camus); „Lumea aceasta, teatru de orgolii și de rătăcire este plină de nefericiți care vorbesc despre fericire” (Alexander Pope).

Volumul devine un caleidoscop în interiorul căruia rezonază frământări variate, care își găsesc, pe alocuri, răspunsul în reflecțiile marilor gânditori sau, de cele mai multe ori, discursul se rezumă la

o concluzie interogativă a autorului, ceea ce devine supărător. Interogația retorică în exces ar trebui cel puțin temperată, dacă nu chiar evitată pentru că devine prea speculativă: „Ce-am putea face să trăim după vrerea noastră zilele despre care zicem că ne-au fost numărate? Ne-am isprăvit rolul trăindu-ne oricum viața? Dacă nu vom pune cunoaștere, interes și energie pe calea dezlegărilor, a certitudinilor (a acestei încoronări plină de enigme) vom avea mai multe bucurii în trăirea vieții?” (*Valorile realizabile*); „Să fie inteligența un întăritor atât de puternic în tragedia vieții, ori doar reazemul ocazional însoțit de inspirație?” (*Valorile și viața literară*); sau „Să fie arta atât de contradictorie, o iluzie atât de mult intrupată încât să-i fie suficientă acordul unei singure persoane, a autorului?” (*Artă, gândire contradictorie, iluzie intrupată*), și exemplele ar putea continua. Imaginile ar trebui combinate cu factori emoționali și intelectuali pentru ca discursul să capete profunzime. Dacă la Cioran se distinge o creație ce rezultă din instinct, o imaginație inconștientă, la Da-

niel Mureșan expresia este forțată, creând impresia unei creații căutate. Ceea ce lipsește eseului prezentat este reacția spontană, factorul emoțional, iar acest fapt rezidă dintr-un alt exces, și anume trimiterile permanente la gânditorii aparținând culturii naționale sau universale. Faptul că suntem contemporani cu era internetului ne alterează gustul pentru lectură integrală, devenind din ce în ce mai aplicați, mai pragmatici, mai dependenți de căutările on-line. Lecturând acest volum ai senzația unei permanente navigări pe site-uri specializate în citate celebre, introduse, pe alocuri forțat în context și facil abordate de autor. Dacă Arghezi a cultivat o estetică a urâtului, Cioran – o estetică a neagației, Daniel Mureșan creează o „estetică” a interogației coagulată într-un discurs livresc: „nu există operă de artă acolo unde nu există un univers imaginar, o lume posibilă, propusă nouă de creatorul ei” (Emil Cioran) – pentru a încheia în aceeași manieră a autorului.

Cu toate aceste sincope, cartea reprezintă timpul în care trăim și devine o retorică a existenței.

G.R.S. Mead, Orfeu. Teogonia și misterii orfice, trad. din engleză de Stela Gheție, Ed. Herald, București, 2012. Din *Cuvântul înainte* al autorului: „Cine nu a auzit legenda romantică a lui Orfeu și Euridice? (...) Puțini sunt însă cei care cunosc importanța rolului pe care îl joacă miticul Orfeu în legende grecești sau în artele și în științele ce-i sunt atribuite de posteritate. Orfeu a fost părintele credinței panelenice, marele teolog, cel care a adus în Grecia riturile sacre ale adorării secrete și doctrina misterelor naturii și ale Zeului. Grecii mărturiseau că lui îi datorează religia, artele, științele atât sacre cât și profane; (...) după Proclus, ultimul mare maestru al neoplatonismului,

«toată teologia grecilor provine din mistagogia orfică», adică, altfel spus, din inițierea în Misterii. (...) Orfeu nu trebuie însă privit ca un «inventator» al teologiei, ci ca un transmitător al științei lucrurilor sacre în spațiul lumii grecești, sau chiar ca un reformator al unui cult existent care, chiar și în vremurile vechi de dinaintea legendarului război troian, fusese atins de decadentă și neînțelegere”. Cartea cuprinde zece capitole: *Originile orfismului*, *Lucrările orfice*, *Observații generale despre teologia orfică*, *Schiță generală a teogoniei orfice*, *Câteva detalii cosmogonice*, *Panteonul orfic*, *Despre misterii și simbolism*, *Disciplină și psihologie orfică*, *Doctrina renașterii*.

Realități mediate versus realități i-mediate: ontic versus oniric

Carmen ARDELEAN

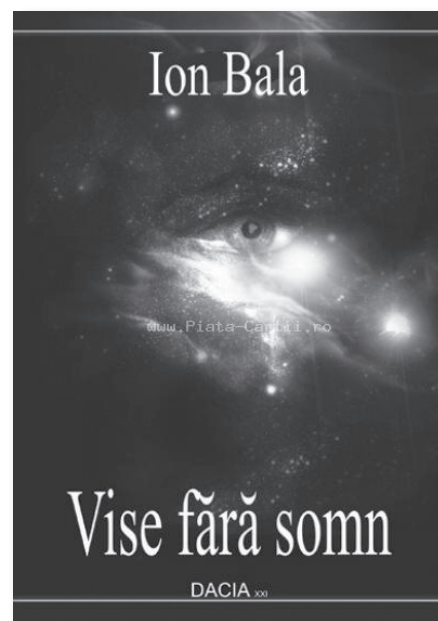
La cinci ani de la publicarea volumului de poeme cu numărul cinci, intitulat *Vise din celălalt somn* (2005), Ion Bala, cunoscut poet sătmărean, și-a lansat, la Editura Dacia XXI, în colecția *Scritori la ei acasă*, volumul *Vise fără somn*. Transpar, din cele două titluri, motivele centrale ale volumelor, reluate, obsesiv, în multe dintre poeme: visul și somnul. Departe de a fi elemente ale esteticii romantice, motivele centrale converg, mai degrabă, spre onirism, dacă avem în vedere sensul pe care l-a conferit termenului Dumitru Țepeneag: „Pentru literatura onirică, așa cum o concep eu, visul nu este sursă și nici obiect de studiu, visul este un criteriu. Deosebirea este fundamentală: eu nu povestesc un vis (al meu sau al altcuiva), ci încerc să construiesc o realitate analogă visului” (*În căutarea unei definiții*).

Eterogen, dacă avem în vedere accentele baroce, suprarealiste sau postmoderniste, volumul fixează, prin titlul oximoronic, ideea unui univers poetic ce se construiește într-un plan aflat la granița conștiinței cu inconștientul, periodic încercată de subconștient, într-un plan secund (cu sensul pe care-l conferea Barbu termenului) ce retransfigurează realitatea, fără a avea nevoie de mediere. De altfel, nu doar sintagma din titlu, reluată în câteva poeme, ci și alte două motive - al tabloului din perete „în care ești copac singur/ sub un nor singur/ gata de ploaia ce încă nu gândește să înceapă” și al ieșirii din tablou - sugerează subtila concurență, „gâlceavă” a celor două realități: una stilizată, metaforizată, superioară, a creatorului și una prolixă, fadă, inferioară, o omului.

O ambiguitate căutată e vizibilă în convenția poetică la care apelea-

ză poetul atunci când vine vorba de titlurile poemelor: plasarea lor între paranteze; e aici o anticipare (sau o prelungire?) a sentimentul apăsător de existență provizorie, imperfectă, sub semnul singurătății pe care-l degajă majoritatea poemelor. Ermetizate sau metaforizate, interogative sau enunțative, titluri precum (*biserici fără de somn*), (*limba de negură*), (*ce mai faceți?*), (*cine își mai valsează nostalgiile?*), (*trecea o mocăniță prin haltă*), (*nebulunul orașului*), (*lasă doamne-n viață amintirea*) conturează registrele tematice dominante: viața, moartea, creația, divinitatea și iubirea, admirabil ilustrată în poemele închinete unei sau unor femei, ci prototipului feminin, Femeii.

Orașul, mahalaua regăsite în primele poeme sunt toposuri sordide, sufocate și sufocante, deasupra cărora chiar cerul devine „gri gri/ igrasios și distant”. Lipsite de vitalitate, într-un evident divorț cu umanitatea, spațiile exterioare, uneori grotești, alteori apocaliptice, induc, odată cu fiecare poem, ideea unui real artefact. Ca într-un bestiar, căci dincolo de eul liric, Femeie și divinitate, nicio altă ființă nu pătrunde în poeme, repere devin fluturii, bufnițele, liliecii, câinii, caii, cucul, barza, cucuveaua sau șerpii: „precum bufnița ademenitoare/ de fluturi/ fluturi bezmetici/ninsori/ acoperind turlele bisericilor[...] fluturi/noi înșine fluturi/ cu stelele colțuroase ale destinului/ pironiți în palma dumnezeirii/ ca într-un insectar”, „Liliecii/ frângând aripi/ de genele lunii?”, „Pașii mei pe pardosea/ gelozie/ câine ce se gudură setos/ în inimă”, „Caii tăi prietene/ tot mai translucizi/se pare că nici nu știi/ de îi cumperi ori îi vinzi”, „Umblu precum barza pe horn/ când își pă-

răsește puilul infirm/ cum cucuvea cu praștia/ de cel ce în ziua a treia/ și-a pus capul în ștreang...”. E aici, ca în alte câteva poeme, un tip de quiproquo bine temperat, vizibil atât la nivel prozodic, ca în poemul (*nu trageți*), unde nu ne aflăm doar în preajma unui demonetizat ingambament: „nu trageți concluzia până/ la capătul textului fără punctuație/ întrucât ar limita înțelesul în loc/ să-l lase la dispoziția voastră/ spre completare cu gândurile/ ce vă frământă pâinea de toate/ zilele de grâu de neghină de țâță otrăvită/ de dumnezeu mai știe...”, dar și la nivel semantic, ca în poemul (*clop jigărit*): „La intrarea în marea biserică/ a târgului/ (clopotele băteau chemau băteau)/ în cloplul jigărit al semenului/ hirsut din lipsă de brici/ (nu tu euro, dolari/ ori alte jigodii din astea) doar/ un leu al milei publice plângea/ de înfiorătoare singurătate.”

Citite într-o altă cheie, majoritatea textelor sunt poeme ale anotimpurilor. Nu sunt însă clasicele diviziuni temporale, ci anotimpul nostalgiei, al singurătății - în unu

sau în doi -, unul monocrom, cu slabe irizări, al existenței, altul al iubirii mai degrabă invocate, așteptate, decât trăite. „Metaforă a toate lumile”, Femeia e cea care „visează cum o visez/ în visele mele fără somn”, care „zilnic mă face să mușc din piatra dorului/ cu patima nomadului/ ce își iubește pribegia”.

Evidenței penurii a realului, transpuse liric în notă tragic-comică „la capăt de criză nouă/opt/ șapte.../ șase.../ nimic nu lipsește/ din ceea ce n-am”, poetul îi opune o inflație de stări, de senzații, de percepții exacerbate „iubire ură scârbă indignare/ ploaie de stări asimetrice/ gălgâind în cele veșnice/ inimi sub semn de întrebare”.

Meditația apare în poemele în care autobiograficul e transpus în note de recviem; Marea Trecere e una dintre puținele teme abordate cu sobrietate, asumat, într-o tonalitate gravă ce înflorează prin profunzime, ca în (*elegie*) sau (*dor negru*): „Morții aceia morți de tot/ nu sunt morții noștri/ Ai noștri nu sunt pământ/ de-a pururea/ ci mai învie și ne mai clatină/ rădăcinile între ceruri/ unde tatăl meu e un mire/ căruia i s-a furat mireasa/ iar mama ca un porumbel/ îmi pășește prin suflet/ morții de tot nu sunt morții noștri/ morții mei încă nu au murit/ dar o vor face-o poate/ odată cu mine.”; „Când a târziu lumina țipă/ mi-e dor de ne-nțelea-

sa clipă/ a întregirii în pământ/ cu cei ce-au fot și nu mai sunt/ poeți ori numai oameni dragi/ revendicați de ceruri largi/ spre care-adeșea îmi port gând:/ să-i aibă-n pază Mielul Blând.”

De altfel, filonul religios străbate numeroase poeme, în care interogațiile retorice sunt dureroase încercări de spargere a singurătății abisale sau temerare exerciții de cunoaștere: „Doamne:/ mărgeaua de șarpe/ e numai o încropire a poemului/ dar limba negurii/ cine o vorbește?”. Miracolul, misterul rămân însă nedezghiocate: „apar apoi o altă pasăre cu alt ou/un alt ou/ precum pruncii din oameni/și oamenii din prunci”; „Coborâm în taină/ aripă lângă umăr/ în taină nu vom găsi nimic/ (întrebă alunecosul)/ dar zburăm”, „în taină toate sunt taină/ și-n fapt nu căutăm nimic/ taina e tainiță de la un capăt la altul”.

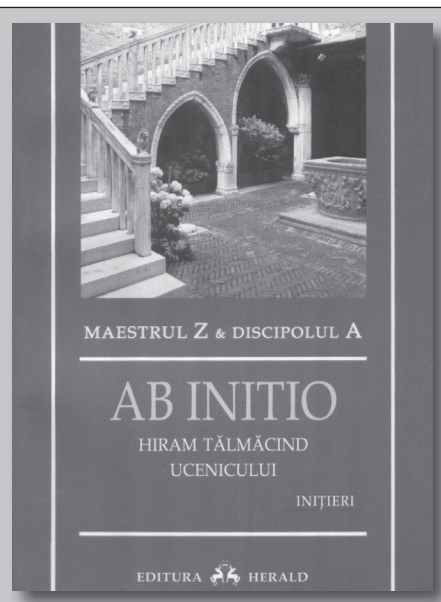
Unui singur mister, poziționat alături de elementele primordiale, poetul se simte dator să-i cerceteze aura, să-i dezbrace armura: poemului. Peste zece texte sunt arte poetice autentice, alături de poemele care cochetează, simultan, cu tema iubirii. Definind poezia: „O poezie bună e ca moartea/ zestre a toate cele vii cândva/ contorsionate-n fel și chip/ mare mușcând din scrijeaua-mi de timp”, „clocot de seve/în aripa poeziei” sau căutând poemul „Neputința de a fugi/ din starea-mi

de suflet/ mă face să spun:/ orbește cred în tine/ poemule/ dar zilnic mă întreb/ de chiar exiști/cine ești de vreme ce-n lupta/ cu îngeru-mi umbră/ înfrângerile mele/îmi sunt biruințe”, Ion Bala ajunge să contureze eul-poet care „naște/texte/ misterioase pânze/ peste șolduri/ la fel/ cum despre mine/ nimic despre tine/unde ești?”, care „se gândește pe sine”, căci „nimeni nu poate cere poetului act/ cum luna răscolitoare își scoate capul/ din suțienul iubitei sale”, al cărui sânge, ca al tuturor poezilor, „nu-i tranfuzat/ ci refuzat/ ca fiind infestat/ cu vise fără somn/ și cu alcooluri/ din țâțele lunii[...] nu stă prea lichid/ ci/ (ondulându-se ca femeia/ în dăruire bărbatului)/ iute se coagulează/ în oximoroni/ în metafore/ în alți tropi/ or/ cu numai câțiva stropi/ din această sevă cântătoare”.

Inegale dacă avem în vedere tensiunea lirică, modalitatea de resemantizare sau discursul liric propriu-zis, poemele din volumul *Vise fără somn* pot fi, majoritatea, matrice pentru volume viitoare. Microcosmosuri în care poetul ființează singur, uneori agresat de o realitate haotic organizată, intempestivă, poemele nu sunt altceva decât spații existențiale alternative, singurele hierofanii la care are acces și la care, odată cu el, ni se permite accesul.

Maestrul Z & Discipolul A, Ab Initio. Ucenicul tălmăcind ucenicului, Ed. Herald, București, 2012. Din *Prefața* scrisă de Florin Mihăescu: „Acest volum pare un dialog între o persoană care întreabă și una care răspunde, formând împreună un tot care însumează întrebarea; sau altfel spus, unul care vrea să cunoască și unul care cunoaște, formând în acest mod unitatea cunoașterii. Și astfel dialogul, care nu e contradictoriu ci complementar, devine un monolog, refăcând astfel unitatea. Nici nu putea fi altfel din moment ce interlocutorii fac parte dintr-o fră-

ție, aceea a francmasonilor. Mergând pe urmele lor, facem în fond o călătorie spirituală, care are ca scop pregătirea unei persoane pentru accesul la o spiritualitate interioară, ezoterică”. Câteva titluri de capitole: *Inițierea maestrului, Întrebările neofitului, Inițierea cu I mare, Arderea testamentului profan, Șlefuirea pietrei brute, Proba Pământului, Lecția tăcerii la ucenic, Tăcerea – instrument de fortificare spirituală, Ascultarea, Sinele suprem, Lux inens, Dumnezeu ca trăire lăuntrică, Maestrul – vehicul al voinței divine, Ce este un maestru spiritual?, Spiritualitate și ocultism...*

Vali Nițu - Secunda celestă

Lucian GRUIA

Născut la 12 noiembrie 1952 în localitatea Ungureni, Dâmbovița, Vali Nițu a absolvit dreptul și jurnalismul, conduce revista „Impact cultural” din Târgoviște și realizează o emisiune (talk-show) la TV Columna din orașul menționat.

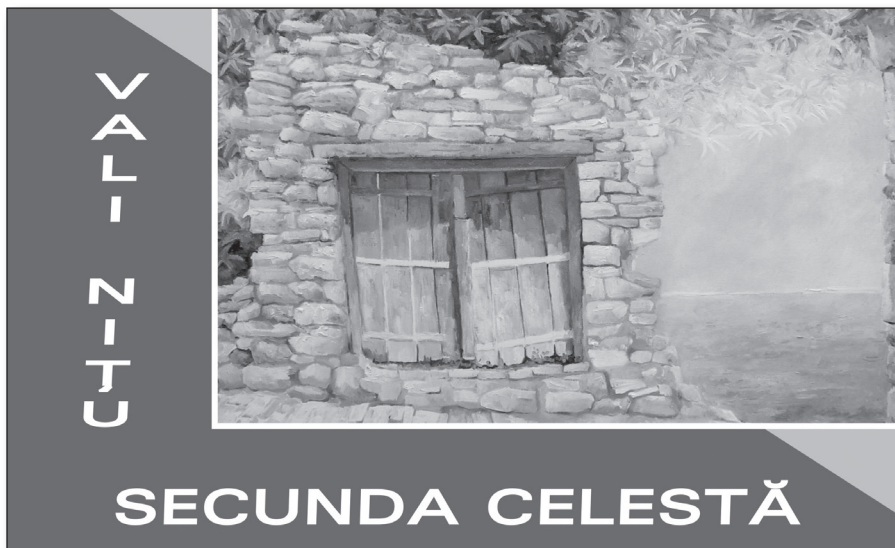
Ca poet a publicat mai multe volume de versuri, unele în ediții bilingve româno-albaneze, româno-franceze, româno-ruse.

Volumul pe care-l prezentăm cititorilor, *Secunda celestă* (Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2012) apare în ediție trilingvă, traduceri în limba franceză datorându-se Corinei Luca, iar în limba engleză, Andreiei Pușcașu.

După cum menționează și titlul cărții, personajul principal este *timpul*. Dacă în volumele anterioare acesta era perceput de autor, în general cu seninătate mioritică, în buna tradiție românească, conform căreia omul este parte integrantă a universului, acum, cu trecerea anilor, curgerea sa ireversibilă aduce nostalgie, reverie și amintirea iubirilor trecute: „... sună prelung ceasul tăcerii celeste/ și mă dojenește blând dimineața/ cu ochiul timpului deschis/ deslușesc cuvântul iubirii/ scris de copil” și ceasul bate. „... tic tac de apus”. (*ceasul tăcerii celeste*) Trăirile lirice atingând incomunicabilul, este invocată tăcerea atotcuprinzătoare.

Simbolul trecerii timpului este clepsidra care înregistrează momentele vieții rememorate justițiar cu scop terapeutic: „... hai să ne cunoaștem greșelile/ pentru a călători în picioare/ prin timpul din esența clepsidrei” (*clepsidra ce ne curge*).

Tristețile dobândesc accente de revoltă citadină, provocare de relațiile sociale terfelite moral: „... sunt trist în dimineața dinspre

ziuă/ (...)/ și cafeaua poartă doliu/ suferind răceala unui timp cu cearcâne” (*clipe celeste*).

În relația cu timpul, Vali Nițu se dovedește heraclitian, zilele curg spre îmbătrânirea iminentă: „m-am dezbrăcat de încă o dimineață/ și mă simt mai sărac/ în meditațiile îngenunchiate pe rid” (... *mai sărac*). Unele poezii amintesc de cifra 57, adică de numărul anilor pe care i-a împlinit autorul când le-a scris.

În poezia care dă titlul volumului, autorul lucid își consideră poezia martoră a trecerii și petrecerii prin lumea efemeră: „... în ochii timpului îmi privesc mâna/ ce-și scrie pe un cerc/ nu se mai întoarce niciodată/ arcul ceasului celest” (*secunda celestă*).

Compensarea nostalgiilor o aduc: iubirea, cultul părinților, contemplarea naturii, credința.

Elogiul mamei devine recunoștință pentru rodnicia ființei, dar se încarcă și de nostalgii datorate trecerii timpului: „... scumpa mea maică prea bătrână/ anotimp cu aripi dintr-o frescă/ dăruit din inimă-ți pură” (*ramul tău, măicuță*).

Viața cu bune și rele modelează poezia autorului. Dincolo de

dezastrul provocat de cutremurul din 4 martie 1977, se petrece o minune, născându-se Raluca, fiica poetului.

Iubirea curată constituie sensul existenței noastre de ființe muritoare: „...Știi ceva iubire?/ cred în flori../ și am îngenunchiat pe pământul ce le dă viață/ așa cum eu sunt hrănit de iubirea ta specială/ ce este atât de aproape de sufletu-mi” (*arcul celest*). Rodul iubirii, copiii ne justifică existența.

Din punct de vedere stilistic, Vali Nițu uzitează de imagini fruste, uneori rebele, incitante. Modernitatea expresiei a câștigat în incisivitate și a acutizat tristețile provocate de trecerea timpului.

Alunecând spre toamna vieții, autorul nu și-a pierdut sentimentalismul curat, adolescentin, în versurile de dragoste: „... reverență/ pentru tine femeie-cântec/ cu melodia unor acorduri fecunde/ (...)// meriți poeme tu floare albă/ în fiecare zi să fie 8 martie/ pe fa-leza ta de eternitate” (*reverență de 8 martie*).

Poezia lui Vali Nițu câștigă, de la volum la volum, expresivitate, incisivitate și profunzime.

Maria Bonea - poezia iubirii și-a înțelepciunii

Livia MĂRCAN

Fiecare dintre noi purtăm în suflet mări de poezie. Poezia este modul nostru de a fi, este chiar existența noastră. Cei mai mulți o închidem în suflet și ne mulțumim să știm doar că suntem mângâiați de aripa ei.

Alții, printre care se numără și doamna Maria Bonea, au darul exprimării în versuri și talentul de a descifra existența prin legile poeziei. Volumul **Ecouri peste arc de timp** apărut în ediție bilingvă, română și engleză, în Editura Maria Montessori, Baia Mare, 2006, urmează, cronologic, volumului de versuri **Răsunet de baladă**, apărut în 1997 și este dedicat nepoatei sale Carina Iulia; el exprimă deopotrivă omuldascâl, cu o bogată cultură umanistă, dar și sensibilitatea poetei cu trăiri gingașe, delicate față de oameni, obiceiuri și locurile natale. Motto-ul care prefațează volumul citează cuvintele lui L. Rebreanu: „Nu vreau nimic... Iubirea îmi ajunge căci ea îmbrățișează deopotrivă pe om și pe Dumnezeu, viață și moarte... Iubirea e în mine și în afară de mine, în tot cuprinsul infinitului. Cu iubirea în suflet poți trece pragul morții...” conturează ideea și sentimentul fundamental al volumului. Motto-urile din opera unor poeți, filosofi, moralști care însoțesc poeziile volumului expresie a cugetării lui: Goethe, Cervante, Seneca, Haine, Aristotel, Hugo, Schiller, Cantemir, Eminescu, Homer etc, sunt fidele ideilor și sentimentelor din poezie, trădează înclinația spre rigoare, doresc să precizeze universul poetic care se conturează în versuri și trădează înclinația spre organizare poetică riguroasă a unui om care nu lasă nimic la întâmplare. În poezia „Sunet sublim” poeta se autodefineste astfel: „Apar în vis, pe un tărâm/ În vastul labirint divin/ Și caut ne-ncetat în taină/ Sunet curat, sunet sublim”. Poeta iubește oamenii așa cum ar trebui să o facă fiecare dintre noi; iubește natura în mijlocul căreia i s-a deschis privirea spre viață, iubește credințele oamenilor pe care dorește să le transmită și urmașilor. Celor mai apropiați și mai cunoscuți dintre prieteni, le dedică poezii din care emană credința-i că fiecare dintre noi poartă în el inefabilul, totul este să fie descoperit de cineva priceput cu har poetic așa cum este ea: „Un zâmbet cald, un dar, o mângâiere/ Adună-n timp buchetul prieteniei...”; „O stea a răsărit și pentru tine,/ Din infinitul veșnic, neștiut...” Poeta trăiește bucuria dragostei de oameni, de locurile natale, de obiceiurile care fac „tot creștinul mai bun”; ne vorbește despre universul copilăriei sale care-i este vie în amintire, despre „Stejarii care nu mor”, despre nepoată, prieteni, într-o manieră simplă, cuceritoare care nu-i pune sub semnul în-

doielii dragostea de semeni, care te domină și-ți purifică eu-l. Scrie despre oamenii dragi și vechi ai locului, despre casa-i iubită; se întâlnește în vers cu oameni trecuți prin ani, îndurerați, le caută „cifrul pentru riduri” și se străduiește să mângâie aceste „fînțe blânde”. Oșenii sunt printre pușinii oameni care au păstrat cultul strămoșilor și care fac din înțelepciunea lor reguli de viață respectate cu strictețe, iar Oașul este un loc în care tradiția este la ea acasă. Maria Bonea este o fiică a acestor locuri și nu le trădează credințele seculare. Plăcerea evocării, cât și cea de a dedica oamenilor poezie, sădește în cititor credința că omul poate fi subiect de poezie și de iubire chiar și în vremurile noastre tulburi. Poeta dorește să se regăsească veșnic într-o „primăvară timpurie” în „urmele copilăriei sale”, în „vara caldă de cuptor”, ca să „culeagă vise și brânduși”, fascinată de misterul naturii. Ea dorește să oprească clipa confruntării sale cu frumosul, cu oamenii pe care-i iubește „Nu te grăbi, mai stai” ne spune ea ca și anticul dicton, tocmai pentru a-i savura mai bine plăcerea și a ne-o transmite și nouă. Poeziile ei au parfumul vremurilor de demult, sunt calde, lipsite de zbulcium și de neliniște. Ea nu problematizează viața și sentimentele. Anotimpul preferat este primăvara, cel al reînvierii, ca o credință puternică în biruința valorilor supreme. Valorile morale, prietenia, dragostea, sinceritatea, învățătura, legea, patriotismul, nu sunt, așadar, perimate, pot opera în câmpul poetic cu efecte poetice de rezonanță, deși literatura noastră de azi s-a pierdut, asemenea altora, în experimente care le exclud! Această risipă de sentimente și de învățăături, de dragoste pentru limba română și oameni, este modul de a fi specific al poetei, care vrea să transmită cititorului sentimentul propriei bogății sufletești, vrea să-l înobileze prin cunoașterea propriilor sale valori morale și sufletești. Toate acestea induc certitudinea că doar poezia ne poate da confortul spiritual și sufletesc în viața noastră trecătoare și zbulciată; nu în ultimul rând îți dorești să fii alături de poeți ca doamna Maria Bonea.

Ideile nobile exprimate poetic de Maria Bonea sunt analizate și interpretate critic într-un capitol intitulat „Referințe critice” semnate de nume precum Nicoară Mihali, Arhimandritul dr. Emanuil Rus, Ștefan Doru Dăncuș. Toți comentatorii remarcă faptul că poeta are înclinație spre prezentarea universului copilăriei, iar în poezia sa se simte maturitatea poetică în care iubirea este o formă desăvârșită de exprimare a vieții omenești creștine, bogată în valori spirituale și morale.

Decembrie în Valea Ascunsă (III) (Techergheli sălăjene 9)

GYÖRFI-DEÁK György

Cea mai veche biserică de lemn sălăjeană

Din păcate, 1514 a fost un an cu consecințe tragice, atât în Mineu cât și în Timișoara. Socotind din acest punct de vedere, celălalt „moment astral” care a legat cele două localități, Crăciunul 1989, s-a arătat a fi ceva mai pașnic. Aici, în Sălaj, nu s-au repetat barbariile și măcelul de pe vremea lui Doja.

Un alt comandant al iobagilor răsculați a fost fratele (sau „Popa”) Laurențiu (în ungurește: Lőrinc pap), un fost călugăr franciscan. Deloc înclinat să respecte deviza „pace și bine”, el a devenit conducătorul țăranilor care au pârjolit Bihorul, Țara Silvaniei și Ardealul. Se zice că fostul cleric s-ar fi refugiat la Zalău, unde a fost lăsat să moară în pace. Alte surse susțin că ar fi fost prins în Cluj, schingiuit și executat, dar în nici unul dintre cazuri nu s-au găsit dovezile necesare pentru lămurirea situației. Totuși, fiind un episod legat de istoria locală, nu trebuie să-l scăpăm din vedere.

Azi, biserica construită de familia Désházy și renovată în secolul al XVIII-lea are o formă compozită și totuși armonioasă. Din cauza unei atitudini suspectabile de segregare, descrierea și istoria ei lipsesc din majoritatea lucrărilor dedicate bisericilor de lemn din județ, deși ea reprezintă cel mai vechi edificiu de acest tip din regiune. Păcat, în oastea răsculaților de la Bobâlna sau printre țăranii de pe vremea fraților Doja n-au existat astfel de dezbinări, create abia de administrația habsburgică, conform principiului „divide et impera”. Altminteri, în „Calea celor trei biserici” am descris starea în care se află vechea clădire de cult din Bulgari, ridicată în 1547, deci înainte de Unirea cu Roma. De această dată, pică orice bănuială de rea-intenție cu caracter radical-naționalist și rămâne doar durerea ignorării unei moșteniri culturale cu adevărat valoroase.

În Mineu, credincioșii au avut grijă tot timpul de clădire, iar în urmă cu doi-trei ani au inițiat un proiect european pentru reparațiile necesare, efectuate de o firmă băimăreană. Degrevarea arheologică a stârnit unele patimi, în special datorită faptului că s-au descoperit niște morminte deosebite, multe dintre ele de copii, semn al unei molime în vechime. Odată începute, lucrările de refacere au avansat considerabil, dar în vara anului 2012 au stagnat din cauza plecării fostului paroh. La începutul lunii septembrie 2012, noul preot tocmai se instala și era pus pe fapte mari, deci este posibil ca renovarea să fi fost terminată până acum, înainte de Crăciun. La vară, aș dori să prelungesc traseul prin Deleni până la Chilioara, o localitate cu o altă biserică celebră, deci voi avea o ocazie să trec din nou dealul și voi vedea schimbările.

Precum majoritatea edificiilor din vechime, corpul bisericii a fost corect orientat, cu altarul către răsărit. În 1901, Petri Mór a inclus-o printre clădirile monument descrise în „Monografia comitatului Sălaj”. Ferestrele în arc gotic de pe latura sudică au forme diferite. Prima

seamănă cu o floare de crin. A doua e încununată cu un trident. Cea de pe peretele lateral sudic al altarului seamănă cu o floare de lealea. Fereastra altarului este rotundă și reprezintă o roată cu șase spițe. Acoperișul este realizat din șindrila de fag, acum înnegrită și sfârâmată de timp, dar gata să fie înlocuită cu alta nouă.

Clopotnița cu foisor se află la câțiva metri către Nord-Vest și a fost realizată integral din lemn. De ea stă lipită poarta mare de acces, pe care, în vremea când am vizitat satul, era afișată o listă cu numele propuse pentru consiliul bisericesc. La reformați, unde reprezentanții comunității cheamă, angajează preotul și îi supraveghează activitatea, alegerile reprezintă un eveniment deosebit de important. Un control atât de strict am întâlnit numai în romanele detectivice cu rabinul David Small (personaj creat de Harry Kemelman), care tot timpul avea de suferit din cauza căpoșeniei și cupidității unora dintre factorii de decizie din conducerea sinagogii. Dar acolo e America, iar aici e Sălajul și, slavă Domnului, nu toată lumea gândește la fel.

Am urcat în foisor. Datorită reliefului de tip căuș de polonic, n-am avut parte de o panoramă deosebită. Cu mult mai interesante s-au arătat cele două clopote. Într-un articol scris pentru o altă monografie, „Szilágysági Magyarok” (Maghiarii din Sălaj), Fejér László ne informează că unul dintre ele are peste o mie de ani vechime și poartă o inscripție în slava veche. Dacă în biserica romano-catolică din Jibou, bijuteriile cu cheie armonică decupată, realizate în turnătoria lui Novotny Antal (numeroase și nebănuite sunt legăturile Sălajului cu Banatul), sunt trase de un dublu, masiv și huruitor dispozitiv bielă-manivelă, aici s-au instalat niște electromagneți cilindrici, nu mai mari decât niște sticle de băutură răcoritoare, iar acționarea lor se face comod și „silentios”, manevrând niște butoane. Clopotele din Mineu sună în fiecare zi la prânz, pentru a aminti victoria creștinilor conduși de Iancu de Hunedoara la Belgrad (22 iulie 1456).

În partea sudică a țintirimului s-a ridicat un monument în formă de stâlp funerar unguresc („kopjafa”). Odinioară, mormintele eroilor erau marcate cu sulitele lor, înfipte la căpătâi, obicei păstrat în Secuime din vremurile păgâne până în prezent și adoptat ulterior de comunitățile protestante, care nu folosesc simbolul crucii. Ca să ajung la Mineu, am trecut prin cimitirul din Naimon, unde se găsesc foarte mulți astfel de stâlpi de căpătâi. Pe vremuri, ei erau particularizați în funcție de sexul răposatului sau de statutul marital (văduvă, doamnă ori domnișoară). Meșterii specializați în cioplirea lor au plecat sau au răposat, astfel încât acum se întâmplă des ca pe bucățile de bârne înfipte în pământ să fie trecute laolaltă nume de bărbați cu nume de femei, indiferent dacă vârful lor a fost retezat oblic sau poartă coc. Când lemnul a putrezit, familia aduce un alt stâlp și îl înlocuiește pe cel vechi, astfel încât, pe grinzii relativ noi, am descoperit și ani de la începutul secolului trecut.

Am vizitat și biserica ortodoxă de piatră „Adormirea Maicii Domnului”, sfințită în 1929 și terminată în 1938. Preotul, frate cu cel din Bulgari, era plecat din localitate. Altminteri, precum confratele calvin, și dânsul fusese recent numit ca paroh. Petri Mór ne spune că austriecii au consemnat o biserică greco-catolică de lemn construită în 1748, dar ea a existat și anterior. În 1750 au fost numărați 209 credincioși, însă fără precizarea preotului sau cantorului. La conscripția din 1797 au fost amintiți preotul unit Ioan Pașca și negustorul Pinte Rogoz. Copiii de confesiuni diferite învățau la școli diferite. Actele de stare civilă din biserica de rit oriental datează cu începere din 1820.

Mineuani celebri

În Mineu, dintre români, s-a născut Victor Russu (1847-1910), viitorul profesor, istoric, preot și scriitor, elev al celebrului liceu din Beiuș, apoi student în Blaj, Satu Mare, Viena și Karlsruhe. După terminarea studiilor, a predat limba germană, geografia și științele naturii elevilor de la Școala Pedagogică din Cluj. Îndepărtat de la catedră, ca urmare a unor intrigi și denunțuri false, s-a retras o vreme în ținutul natal, la niște rude, apoi s-a mutat în Budapesta, unde a locuit până la moarte. El este autorul volumelor „Suspinele silvelor” (Karlsruhe, 1872), „Din trecutul Silvaniei” (Gherla, 1889) și „Silvania antică” (București, 1890). A colaborat cu Dionisie Stoica și Ioan Lazăr prin elaborarea părții de istorie locală cuprinsă în deja-amințita „Schiță monografică” din 1908. Tot aici, a susținut ipoteza înmormântării lui Gheorghe Șincai în cimitirul „cel vechi” din Bobota (infirmită ulterior), bazată pe o tradiție orală:

„Bătrânii satului [...] au mărturisit și adevărat la preotul local, că își aduc bine aminte, că fostul preot bătrân popa Ignatiu Ipiian Marincaș, a făcut pomană mare la un popă străin prietin al său, pe care l-a ajuns moartea la fântâna morii de lângă drumul de țară al Bobotei și l-au adus și înmormântat în fața bisericii celei vechi. Locul de lângă fosta biserică, unde a fost îngropat acest preot străin încă l-au arătat preotului și adevărul protocolar încă a fost dat de acești bătrâni; cercetarea a rămas însă într-atâtea, căci unul din preoții

vecini a zis, că nu-i lipsă să se facă arătare publicității, căci Șincai, marele nostru istoric, a răposat în Ungaria la cutareva magnat, ori posesor mare, unde a fost instructorul băieților aceluia”.

În sprijinul veridicității legendei locale, au fost pomenite și notațiile dintr-un manual de odinioară: „Domnul profesor Russu are o carte latinească de școală a lui Șincai, primită de la părintele Gael [din Derșida], pe care am văzut-o și noi.”

Sfatul dat de „preotul vecin”, de a nu face vâlvă, a fost cu adevărat bineintenționat și folositor, întrucât azi știm că Gheorghe Șincai s-a retras la bătrânețe pe o moșie de lângă Kosice (Slovacia): „Mă ocrotesc la feciorul contelui Wass, cel mai bătrân, ca la niște învățăcei ai mei, până ce voi sfârși munca pentru folosul românilor, dintre cari unii mai vrea-m-ar mort decât să scriu unele ca acestea.”

Partea ungurească se mândrește cu cardiologul Horváth Endre. Fejér László amintește cu respect numele profesorului universitar din Târgu Mureș. El nu trebuie confundat cu graficianul omonim, autorul multora dintre desenele de pe bancnotele și timbrele maghiare din perioada interbelică sau de după război. Din voluminoasa lucrare „România magyar irodalmi lexikon” (Enciclopedia literaturii maghiare din România) aflăm că elevul originar din Mineu a urmat la început liceul piarist din Cluj, a absolvit în 1937 Facultatea de Medicină și Farmacie, apoi a plecat la Budapesta pentru specializare. În timpul războiului, a lucrat la Clinica de Boli Interne din Cluj, întâi ca preparator (1940-1943), apoi ca asistent (din 1943). În 1945 s-a mutat la Facultatea de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș, unde a parcurs toate treptele unei cariere academice de succes: lector (1945), conferențiar (1948), profesor universitar (1957), doctor docent (1965), distins cu titlul de „Medic emerit”. În dicționarul bio-bibliografic „Oameni și opere” editat de Biblioteca Județeană Sălaj, citim că a înființat școli de 2 ani pentru surori medicale și a organizat spitalul-sanatoriu de reabilitare a bolilor de inimă și ale sistemului vascular de la Covasna. Este autorul mai multor lucrări de specialitate și cursuri universitare și a format specialiști la fel de celebri, precum diagnosticianul Olosz Egon, secretarul de redacție al revistei „Orvosi Szemle” (Jurnalul medical).

Feciorul Niculeniei

Ioana RESTEMAN

Binecuvântata toamnă din satul de sub Cetate stârnea mulțumirea oamenilor cu dealurile și grădinile încărcate de roadă, iar ei nu mai pridideau cu strânsul. Toamnă îmbătată de toate miresmele pământului, otavă uscată alene în blândețea soarelui, amar de frunze de nuc și nuci zdrobite, rădăcini scoase în lumină din truda pământului răscolit cu sapa și mai presus de toate dulce de poame dospite în căzi de gorun. Se bucurau și bogații și săracii că alergătura aceluia an nu era zadarnică.

De când începuse culesul, Pârjol era mai aprig decât o cătană, puneă toată casa în tălpi până în ziua și abia după asfințit își trăgeau sufletul ca să o poată lua de la capăt ziua următoare, că nu știau cât avea să mai țină vremea bună, se străduiau să nu risipească nici cel mai mărunt rod al pământului că fiecare era încuscrit cu un bob de sudoare!

Acum, aproape de mijlocul toamnei, podurile gemeau încărcate de fân, putea dormi ca legănat în el și în șura largă câteva căzi mari, oamenii le spuneau tocitori pline cu prune roșii, care în vremea aceea dospseau mai aprig cu spume rozalii la gură, iar în jurul lor roiau mii de musculițe bețive. Aerul era îmbătut cu miros tare cum e însăși pălincă, viața prunelor trecută prin mâna omului, prin foc și prin apă, amețea orice vietate numai când se apropia... Abia aștepta Pârjol ca peste câteva săptămâni când termina cu adunatul să se mute la cazan și să-i crească sufletul văzând cum curge curată pe țevă pălincuța, apoi să-i încerce tăriă prin mărgelile de la buza paharului. O parte ținea pentru rosturile casei, alta vindea, iar ce-i plăcea mai mult era să strângă iarăși pentru Măriuța: butoaiile de dud se umpleau în fiecă an, încă nu-și pierduse nădejdea că va sosi alt pețitor cinstit.

Un perete zdravăn de piatră din Carieră despărțea șura de grajdul vitelor și îi plăcea tare mult lui Pârjol să-și facă de lucru într-acolo, că nimeni nu le putea da dragostea lui de stăpân. Spunea mereu că animale mai mândre nu ținea decât Înfloratu', un taur roșu, bălțat, îl ținea de prăsilă și veneau oamenii din tot satul cu vacile la înmulțit, știau că are soi bun, mână roditoare și noroc al naibii la animale!

Într-o vineri dimineața s-a trezit cu o slăbiciune, cu o tulburare ce nu-l îndemna la lucru, altfel decât era firea lui, credea că puteau fi semne de bătrânețe, dar căuta să le alunge de pe lângă el, doar nu credea că o să-i ajungă lumea asta câte mai avea de împlinit! Fără mâna lui zdravănă, Pelaghia n-ar putea face prea multe, doar el a scos-o de la umbră la soare cândva! I-a

zis pe când se pregătea de mers pe Gradiște, gândeau că până mâine seară vor termina cu adunatul cartofilor:

- Pelaghie, du-te tu la lucru cu oamenii aieștea că eu nu vin amu, da să nu le spui ce bai am, să le dai de grijă să lucre, să nu steie la duhan și la povești! Mie nu mi bine.

Femeia mirată și-a atins mâna de fruntea lui. Ardea, deși era palid și-l zgâlțâiau frigurile. Ochii încețoșați peste noapte, grăiau o taină pe care Pelaghia nu izbândeă s-o citească.

- Da cum, măi omule, că aseară erai tare în curaje, l-ai chemat pe Ioana lui Pradișea de Niculeană de pe uliță și l-ai omenit cu pălincă bună, cum nu-i firea ta! V-ați bătut unul cu altul pe spate, numai fecioru' cela nu se bagă aci, se teme că l-om mânca!

- Așa-i tu muierie! Du-te! De-oi fi mai bine oi veni colea către miazăzi!

Femeia a ieșit cu nemulțumirea în glas:

- Nici n-am putut dormi de baiul tău! Tot râdeai... Gândeă pe de altă parte că de acum înainte o să vină tot mai multe dimineți ca asta și pentru ea, că nu-i urcuș fără coborâș și că umbrele bătrâneții o vor ajunge fie că voia, fie că nu!

Tatăl a rămas singur cu Măriuța, cu o paloarea neobișnuită pe chip, de la trezire se ferea de mâncare, împotriva firii ei.

Cum nu avea stare, Pârjol și-a căutat de lucru afară. Spre amiază și-a adus aminte de Înfloratu' și s-a dus la el după cum îi era obiceiul. Însă taurul pufăia și se uita la stăpân cu niște ochi înroșiți, aproape scoși din orbite, nici nu-l cunoștea! Un străin îi întindea vasul cu bucate și-l bătea cu palma pe spinarea lată:

- No, ce faci dragu tatii? Dar în loc să-l mângâie vorba lui mai rău l-a stârnit, ba îl mai înfuriau și câteva musculițe obraznice, îmbătate, rătăcite pe oblocul deschis. Îi gâdilau nările. Dintr-o dată, cu o putere căpătată din senin, s-a smucit și a rupt ca pe un fir de ață lanțul de la iesle.

Pârjol a apucat numai să vadă cum îi țâșneau animalului flăcări din ochi și coarnele îndreptate spre el. Când să se închine ca un creștin înaintea primejdiei, s-a pomenit luat pe sus și zvârlit de peretele de piatră ca o zdreanță, nu om cu suflet viu în el! Năucit, mai mult de puterea neobișnuită a taurului, simțea numai arsura rănilor proaspete, dar cu mare greutate își atingea mâna de ele, curgea sângele pâraie-pâraie peste podelele curate, încât nu i-ar fi fost silă omului chiar să se culce jos. S-a întins lângă iesle cu gemete

înfiorătoare, că să strige nu avea puterea.

Taurul involburat, scăpat ca din temniță, rupea locul pe unde ajungeau copitele lui! A rupt gardul de nuiele de la drum ca și cum n-ar fi fost, a strivit sub cutremurul picioarelor câteva găște întârziate, plăcintă le-a făcut cu pene cu tot, zburau găinile din uliță ca apucate și ca la un semn câinii din lanțuri au prins a se tângui, presimțeau primejdia celor opt *măji* de furie dezlănțuită, mai aprigă decât orice furtună iscată din senin.

Dar oamenii! Noroc că nu a prins nici unul pe uliță, ziua în amiaza mare aproape toți erau duși la lucru! Câteva bătrâne de după gardurile de nuiele priveau cu ochii gata să le iasă din cap, trecuse o arătare și-au văzut doar norul de colb stârnit în urma copitelor:

- Tu Lenuță, ce fusă oare?

- Tulai amar de noi, Ană, ce ne-om ști face!

- Umblă *strâjile* ziua în amiaza mare! De la Pârjol au ieșit!

- Sărcele de noi, murim nespovedite! Ne-a lua cu el!

- Hai de aci în casă! Și babele s-au dus închinându-se larg.

În vreme ce taurul descătușa din el toată forța răului stârnită de niște muște zălude, se pierdea pe ulița mare a satului, orbit de lumina blândeii toamne, cei doi bărbați din casa Niculeni încărcau în car niște otavă ce-o aveau sub Iclejie. Matei stătea sus în car și Vișeganu îi dădea de jos cu furca. Aveau mare plăcere să se ia unul pe altul peste picior, mai ales Matei cu firea lui îndreptată spre răs, când isprăveau fiecare câte una!

- Hai tată, *fest, fest*, ce-i cu dumatile?

- Nu știi, măi fecior, gândești că mă arde la stomac și mă doare capul! Gândești că am băut foc!

- Hai, mai iute! Ce aștepți, să-ți plâng de milă? Doară știu eu unde ai băut *matrafox*! La vecinul...

- Apuu... mi-a fost rușine să nu mă duc, că m-a îmbiat din uliță! Ne-am înțeles tare bine, o vorbă de scădere n-am avut unul cu altul de când am venit în sat! Numai tu și muierile astea, Pelaghia nu-i întreagă la cap, asta s-o știi de la mine! Aseară gândeai că plânge Pârjol pe dinăuntru și pe afară râdea!

- Da... săracu' vecin să nu sărăcească oarecum și dumneata să te tragi de la pâlincă descântată! Gândești că nu vă știu!

- Preci! Că tu te ferești de casa lor și eu ce să-ți fac... Te temi de Măriuța că ți-a da să bei oarice să nu te mai poți *descăța* de ea! Le știu eu pe muieri, dapu alea fecioare și mai *surumane* și prietene cu Ileana Luchii?...

Matei și-a îngroșat puțin glasul:

- De Irina să nu zici oarice rău că n-ai ce! Mie mi dragă tare și ți-aș aduce-o noră! Îți garantez că o fac să nu se mărite cu altul! A mea trebuie să fie până oi muri! Vișeganul a încrunțat sprâncenele:

- Du-te la ea, fă ce vrei, dar dacă n-are zestre... Ști

ea ce să facă, cum să pună mâna pe câte un fecior de treabă! Azi-măine se mărită și tu tot după ea te ții! Mai bine te-ai duce la Măriuța, că ea are de toate...

Matei s-a întors în cealaltă parte și-a scuipat:

- Trebuiească-i diavolului! Io unu nu mă bag în neamul lor! Nici fată, nici cu bărbat... Nu și-a găsit prostul! Eu n-am spus la nimeni, da l-am văzut pe un fecior de treabă de aci din sat cum... Și i-a arătat din mâini ce trebuia să înțeleagă tată-său. Colo în iarbă erau, io gata să mă bat cu el! Da a fugit ca prostul! De atunci n-o mai pot vedea pe Măriuța! Rapandulă! Nu m-aș mira s-o văd mâine-poimâine că fată... Minunea satului!

Vișeganul și-a ascuns mirarea, a dat dintr-o mână. Matei se uita la el și-i venea să-i scuture măcar două furci de otavă în cap, să se sature a pâlăvrăgi despre fetele cinstite, îi trecuse vremea, avea altcineva grijă de ele!

Vecinul știa slăbiciunea tatălui și când era în voie bună îl omenea cu pâlincuța de cea bună, numai nu știa cum în ultima vreme cinstea se tot înmulțea. De bună seamă, chibzuitul avea planurile lui neizbutite nici cu morlăcanul, nici cu Vasi de miere, nici cu ginerele de la munte, socotea că urma să câștige înzecit dacă îl avea pe Vișeganul de partea lui.

Acum după-amiaza dogorită a zilei de toamnă îi înmuia de-a binelea picioarele și ofta tot mai des cu gândul la Pârjol, o ciudată vedenie îl măcina și nu-și dădea seama de ce îi venea să-l căiască și să zică *săracu meu vecin*. Tresărea și încerca să se scuture de rău când Matei scăpa câte-o sudalmă piperată, să-i dea zor că-i prinde seara și se fac de rușine doi oameni zdraveni cu o furcă de otavă! Cum necum au isprăvit cu încărcatul și Matei s-a a pornit înaintea vacilor înjugate, care nu erau nici ele în apele lor, își lungeau urechile încercând să prindă din aer semne numai de ele știute. Și-au pus amândoi mâinile streșină la ochi când au zărit de la depărtare arătarea cea lungană a slugii lui Pârjol, Toma Totoloma. Venea cu focul și cu apa, fără măcar să pară obosit, doar pe fruntea lui lată broboane de sudoare proaspătă se prelingeau peste cea învechită.

- Hai iute, Matei... Că a murit Pârjol! Și-mi rămâne mie Măriuța... apoi i-a făcut semn schimonosit cu ochiul.

- Apu, ce să-i fac eu? A murit, să fie sănătos! N-a lăsat Matei gluma să piară de pe buzele lui.

- A trimis vorbă să te duci repede până la el că are să-ți spună oarice!

- Dapu cum, Pârjol îi năzdravăn?! Și mort și vorbește?!

Numai Vișeganu, incredințat că prevestirile lui n-au fost fără dreptate, i-a dat zor să asculte de îndemnul Tomii, cine știa ce avea Pârjol de descărcat și îl alegea tocmai pe feciorul lui!

(textul integral pe www.caietesilvane.ro)

Satul meu cel de demult

- frânturi de memorie -

Augustin MOCANU

Iarnă

Se pare că undeva în străfundurile inconștientului puiului de om, fie acesta copil, fecioraș sau fecior, dăinuie cu mare stăruință pofta de necunoscut, de neobișnuit, care să-i satisfacă aspirația spre nou, eroism, aventură, uneori dându-i chiar puterea de a se sacrifica pentru idealuri nobile, dar neînțelese și neacceptate de unii dintre oamenii maturi. Azi pentru mine e inexplicabilă dorința mea și insistența continuă de a cunoaște direct iarna și manifestările ei, de mulți considerate ca rele pentru toată lumea nu numai pentru copii. Mereu am vrut să ies afară ca să văd și să simt iarna, în zadar mi se spunea că e frig și mă pot îmbolnăvi.

De când îmi amintesc, peisajul iernii m-a copleșit, stărnindu-mi trăiri nemaîntâlnite, ce nu se puteau naște niciodată în alte împrejurări.

Pe când aveam vreo șapte ani, în toamna târzie a anului 1939, s-a lăsat o zi apăsătoare. Era un frig viclean, care își băga ghiarele peste tot împreună cu fratele său, vântul. Crengile desfrunzite ale nukului nostru cel mare de după poiată vâjâiau amenințător. Peste Râpa Șipoțelului treceau valuri, valuri de nori ruși și vânzoliți de vânt, se loveau de vârful Păpușelului, se ridicau vârtej între Straja Popii și Dealul Lutului, apoi cădeau și curgeau ca o viitură peste Lobodaș și Gorgan și se lăsau supti către Valea Florilor și Cânepiști până la Triteni. Tata era dus la ștrec, mama căra jupi de tulei dintr-o coardă întinsă în grădină și-i așeza unul lângă altul apăsându-i bine și legându-i apoi cu niște drod subțire, pe care îl petrecea pe la mijlocul fiecărui jup și pe după niște joarde groase de agăț prinse în cuie de stâlpii care închipuiau peretele din spate al șurii noastre nu demult-ridicată, da' neterminată încă.

- S-a găta iè la vară când om mai sclipui niște bani, c-om mere la sapă cu ziua, și atunci a fi mai ușor de lucrat, zicea tata supărat că numai atâta a reușit să facă în vara aceea.

Pe cei mici, Măriuța și Todor, mama i-a săturat și i-a pus, pe unu'-n pat, pe unu'-n leagăn, să doarmă și pe mine m-a adus afară cu iè să mă joc o țărucă și să lucră și eu ceva după puterea mea. În fața șurii aveam o mică arie bine fățuită și netezită cu țârfă amestecată cu balebă și muietă cu apă, loc pe care se îmblătesc haldurii pentru sămânță de cânepă,

fasolea când o culegem cu vițe cu tot și alte plante de la care luăm sămânța, da' nu se duc la moșina de îmblătit cum facem cu grâul ori cu săcara de-o pildă. Mie mi-a dat mama un măturoi din nuiele de mesteacăn, de-alea de care fac și le vând felecarii cei săraci care umblă cu ele în spate p-aici prin sate. Cu el să curățesc lună aria că de-a fi vremea cât de cât bună și de-a putea ajunge tata mai devreme acasă a coborî din podu' poieții cele câteva sarcini de luhăr, l-a îmblăti cu îmblăciul să nu-l mai ție așa în pod că s-or strânge șoarecii la el și l-or îmblăti ei cum le place.

Dintr-o dată vântul s-a potolit, norii s-au îngheșuit laolaltă, valurile lor de viitură primejdioasă n-au mai curs și tot cerul a luat forma unui pod apăsător de plumb în care poți lovi cu ciocanul sau cu barosul, căci nici nu sună și nici nu răsună ca și cum ai da într-un clopot de pământ îndesat.

Când am terminat de măturat și am dus uneltele în șură, mama s-a lăsat puțin de lucru, a mers până-n casă la copii și să beie un pic apă. La întoarcere mi-a spus că-i patru făr-un sfert și amu, amu sosește și tata, da' n-a apucat să gate de zis că eu, cu un mare haldur în mânuri, pe care-l jucam și-l scuturam ca pe un steag de nuntă, săream în sus și strigam cât mă tinea gura:

- Ninge, ninge, ia cum ninge! Neaua ninge, po-pa-mpinge, preuteasa pișă sânge! Mama a răs că eu chiar aici mi-am amintit și strig o ghicitoare glu-meată auzită mai demult de la bunicul cel poreclit Chertis, de care-mi plăcea mult că avea cal și căruță și, uneori, mă lua cu el de mă căruțam. Ninge, da, chiar ninge, da' nu toată lumea băga de seamă. Nu ninge ca iarna, ci ca toamna, mai degrabă se făcea că ninge decât să ningă cu adevărat. Ici-colo, pe palele întinse ale aerului, se legăna câte-un fulgișor cât un țanțar, când se suia către crengile negre ale prunilor, când se lăsa lin-lin în jos și de-mi băgam palma sub el, pica, da' nu simțeam nimic, fiindcă era mai degrabă o părere decât un fulg mare ca un fluture de-ăla alb ce se pune pe curechi și-l înne-grește.

Iarna, când ninge apoi ninge, frate, nu-și bate joc. Într-o seră de iarnă, când tata a intrat în casă alb ca o oaie și avea mustețele făcute sloi de gheață și ne-a spus că afară ninge de se prăpădește pământul, m-am înfricoșat foarte tare și zadarnic m-au pus în pat că n-am putut adormi nicicum.

Când am simțit că toți dorm ca leșinați, că suflă tare ca la comandă, în-ce-tuc m-am ridicat din pat și m-am așezat în genunchi pe un scaun, lipindu-mi fața de oiaga udă a fereștii ca să văd cum e afară noaptea când ninge. Fereasta noastră cu un singur rând de geamuri era înghețată și încărcată de o groasă bură albă. Cu unghiile și cu vârfurile degetelor mele slăbănoage n-am putut să dau jos niciun pic de bură. Am început să suflu pe sticlă și, după ce mi-am făcut pumnul mâinii drepte un fel de țevă și am suflat mult prin ea, bura s-a dus în lături, locul s-a întunecat puțin și-am dat cu degetul de sticla udă. Am șters-o de mai multe ori cu poala cămeșii, nelăsând-o să se micescă, până am reușit să pot vedea ce-i afară și cum ninge. Parcă nu ninge de sus, gândeați că tot cuprinsul a fost invadat de mulțimi nenumărate de fluturași albi, vioi ca muștele nervoase când vine ploaia, care se învârteau ca înnebuniți lovindu-se mereu unii de alții. Când mi-am ridicat puțin ochii să văd ce se întâmplă sus, o rază puternică de lumină a țâșnit din fereasta vecinei noastre, saboița Maria Câmpian, ceea ce m-a ajutat să văd mai limpede ce se petrece afară. Ninge puternic și neostoit, cu fulgi mărunți, dar așa de mulți încât credeam că acolo sus în cer Dumnezeu face rânduială în cămărilor sale cu fărină și acuma slujbașii scutură sacii să fie curați pe când s-or duce la moară, că-i aci iarna, vine Crăciunul și trebuie un nou măciniș.

Dup-o vreme, nu știu eu cât a fost de lungă, ninsoarea s-a oprit și de colo de departe de peste Bătăi s-a ridicat luna și a îmbrățișat cu privirile ei blânde satul curat acuma ca sufletul unui prunc, în clipita asta botezat. Era și nu era satul nostru. Luna albă ca argintul lumina totul și, sub razele ei, lumea învălită în omăt părea când albă ca spuma laptelui, când aurie cu sclipiri de foc, când vineție cu străluciri de steluțe albasre ca floarea cea curată de cicoare.

Pentru câteva clipe, cine poate ști câte or fi fost, am ațipit și am dormit de-a binelea cu nasul rezemat de oiaga fereștii. Când mi-am revenit, luna urcase mult, trecuse de Bătăi și de Bărc și de Păpușel și se oprise, parcă, tocmai sus, sus de tot, atâta de sus în mijlocul cerului, de mai sus nu avea cum să se mai suie. Razele ei roz-albe, ochii cei veșnici ai cerului, coborau sub forma unui clopot enorm și cuprindeau sub puterea lor toată întinderea pământului câtă putea fi gândită și închipuită de mintea mea cea zburdalnică de atunci. Jos pe omăt chiar sub mijlocul clopotului, unde se ghicea limba lui cea născătoare de cântece, doi îngeri se jucau în omăt ca doi copii cum eram și eu, dar ceva mai curați și mai frumoși, pentru că așa i-a lăsat bunul Dumnezeu pe ei. Orice s-ar zice, îngerii seamănă mult cu copiii. Le place și lor să fie niși, să se joace

în zăpadă, să se bată cu bulgări de-ăia neîndesați, să se împingă și să se trântescă unde-i omătul mai mare și mai curat, lăsând acolo urma chipului lor ca să vadă copiii de treabă cum sunt îngerii, că altfel nu-i vede nimeni și eu nu știu de unde i-au prins călugării de la Nicula în ochi și i-au pus pe icoane, de se roagă cine se roagă la ei, că se zice c-ar fi tare buni. De la o vreme m-a prins iară somnul, m-am dus în pat, că-mi era și frig, și-am dormit bine până ce m-a strigat mama să-mi beau laptele să nu se răcească din nou...

Altă dată, poate că în aceeași iarnă, ninsese și venise vremea săniilor. Aveam și eu o sanie lunguță, nălțișoară, cu opline puternice și cu raf lucios pe tălpi. Mi-o închegase tata într-o seară după ce-a venit de la ștrec, aducând într-un sac părțile saniei pe care le-a lucrat meșterul Vasile Timișer Porodicu. Într-o dimineață după ce m-am sculat și am văzut cum e afară, am început s-o bat la cap pe mama să mă ajute la încălțat ca să pot merge puțin cu sania, numai aici pe drumul nostru de la tetea Liucă în jos până la noi în fața șurii. A tot amânat și până către amiaz am stat desculț în casă. La urmă mi-a zis:

- Așa-ți trebe dacă ești băiat mare și nu-ți știu lega cele opinci de picioare! Când îi ști ti-i duce. Până când să te încălț tot eu? Nu ți-i rușine?

În dimineața următoare aș fi pățit la fel dacă n-ar fi venit la noi bunicul Chertis ca să vorbească ceva cu mama. Înainte de a pleca, l-am rugat să mă învețe dânsul cum să mă încălț cu opincile. M-a înțeles, mi-a explicat și în același timp m-a încălțat așa de bine încât de atunci nici mort nu mi-aș mai fi dorit să-mi lege cineva opincile de picioare. Când a terminat, m-a așezat în picioare lângă vatră și dus a fost. M-a legat așa de bine că picioarele nu mi se mai îndoiau la încheieturi. Când m-a slobozit din mânuri, am și căzut jos, căci picioarele mele erau ca de lemn și nu mi le mai puteam mișca. Cred că am stat acolo jos mai mult de un ceas. Am căutat capetele nojițelor, le-am desfăcut încet tot câte o țără ca să nu se încurce și eu să nu mai știu cum au fost. Pe măsură ce sforile îngăduiau, îmi mișcam picioarele să văd când mă simt bine și abia apoi le legam la loc să ție și să nu se desfacă.. Spre seară când s-a întors tata de la lucru i-am arătat că-s încălțat și i-am spus că de mâne mă încălț singur de la capăt până la sfârșit, da' amu să-mi arate și el o dată cum se întinde și se pune obiala pe picior ca să fie netedă peste tot, să nu curgă colțurile, să nu poată intra frigul și omătul și, pe deasupra, să steie frumos ca să nu rătă lumea zicând: Ia, mă, la copilul aiesta a lui Todoru Hoanchii cum îi cură obiele după el ca după un țagan. (...)

(textul integral pe www.caietesilvane.ro)

Despre noroc și cărți

- Întâlnire cu cartea -

Grigorie M. CROITORU

Despre noroc românii au născocit o sumedenie de proverbe, care de care mai înțelepte. Iată câteva: „Norocul e de la Dumnezeu și necazul, de la oameni”; „Norocul calcă în urma minții”; „Unde-i minte, îi și noroc”; „Norocul nu fuge după om, ci omul după noroc”; „Omul numai odată-n viață/ Dă cu norocul față”; „Decât (să ai) un car de minte, mai bine un dram de noroc”; „Nu sta, că-ți șade norocul”.

Deoarece toată copilăria mea n-am avut o carte, în afara manualelor școlare ale fraților mai mari și ale mele, se poate spune că n-am avut noroc. Dar nici n-am fugit după el, neștiind încotro s-o apuc. Au avut, în schimb, mult noroc Marta Petreu și Gabriel Chifu, ca să dau doar două exemple, dar ei l-au căutat sau au nimerit, cum zice românul, „ca găina oarbă în boabe”.

Marta Petreu a citit tone de cărți, păzind curcile pe Câmpia Armaghedonului: povești, poezii, romane polițiste și de dragoste. Din fragedă vârstă a pornit la drum gardată de Jules Verne, Harper Lee, Cehov, Strindberg, Goethe, Morante, Eschil, Sofocle, Euripide, I. Teodoreanu etc. Lui Gabriel Chifu norocul îi călăuzește pașii spre „o casă plină de cărți – în camere, dar și în beci, în pod, cărți peste cărți, cu poze răpitoare sau numai cu litere rotunjite, păstrând în ele poveștile ca pe niște comori. Întorceam paginile fermecat și cred că mi-a încolțit în cap gândul, cu mult înainte de a-l citi pe Borges, că paradisul poate arăta așa, ca un maldăr de cărți”.

Eu? Am avut și eu norocul meu. Și când l-am prins de picior, nu i-am mai dat drumul până astăzi. Țin de el în continuare și el se ține de mine. În 1953, întâmplarea îmi aduce și mie o carte. Ce carte! Când veți citi titlul și numele autorului, unii veți râde malițios, dar vă rog să aveți răbdare până la sfârșit și, apoi, râdeți dacă veți mai putea. Pentru mine, s-a dovedit a fi un adevărat talisman!

Se duce tata la cooperativă să cumpere gaz cu un bidon de cinci litri. Nu se dădea atât, fiind restricționat, dar acela era vasul în care țineau ai mei gazul pentru lampă. Nu mai era nimeni la cooperativă și vânzătorul îi zice:

- Nea Mărine, dumneata ai copii. Ți-a mic este încă la școală. Îți umplu bidonul, dar ia o carte. Îmi veni rău niște cărți, broșuri, să le dau la marfa care este mai căutată. Costă numai 25 de bani. Nu sunt așa de mulți pentru dumneata.

Le înșiră pe tejea, să aleagă una. Și a ales. Vine cu ea acasă și mi-o aruncă pe pat:

- Ia, mă, îți cumpărai o carte, da' s-o citești, să n-orupă soră-ta să șteargă sticla lămpii cu ea!

- O citesc, tată!

O iau în mână, bucuros că aveam o carte. Îi privesc coperta. Sus, scria cu majuscule „BIBLIOTECA ȘCOLARULUI”. Urma imaginea unui cizmar, meserie dedusă după uneltele care îl înconjurau: Un raft cu încălțăminte în fundal, o măsuță în partea stângă pe care își ținea sculele, în dreapta se vedea un calapod, într-o lădiță, mai multe șanuri și, în spate, un godin. E seară, lampa e aprinsă pe măsuță, el, gânditor, cu o coală de hârtie în față și cu creionul pregătit să scrie. Pare într-un moment de inspirație în timpul lucrului, căci stă pe scaunul de lucru, iar șortul nu-l dăduse jos. Un bărbat frumos, cu trăsături fine, mustață, nas drept, sprâncene stufoase. Mai jos, tot cu majuscule: D. TH. NECULUȚĂ și titlul cărții: SPRE ȚĂRMUL DREPTĂȚII. Jos: EDITURA TINERETULUI.

Am început s-o răsfoiesc. Am trecut peste prefață și m-am oprit la prima poezie, i-am citit titlul și le-am numărat: 18 poezii. Nu numai că am citit-o, am mâncat-o, am învățat-o pe de rost. Ba aș zice că versuri din ea au învățat și găștele, pe care le scoateam zilnic la Aninoasa și pe miriști să mănânce spicele de grâu rămase de la secerat și boabele scuturate, ori chiar oile, cât sunt ele de oi și de proaste. Să nu mai vorbesc de ai mei. Mă mir cum am scăpat să nu iau bătaie, căci amenințările curgeau din toate părțile, ca streșinile casei când se topește zăpada primăvara. Se astupau la urechi când mă auzeau pe mine strigând în casă, pe bătătură, tăind lemne, dând demâncare la porci, culegând prune, venind cu urciorul plin cu apă de la fântână, înainte de culcare, și înainte, și după ce-mi spuneam rugăciunea:

„Lasă la o parte jalea,
Șterge-ți lacrima fierbinte,
Plânsetul ți-l curmă!
Fugi de-a lașității turmă.
Fie cât de aspră calea,
Haide înainte!”
(Înainte)

Cu siguranță, pentru mine aceste versuri aveau un înțeles, pentru ai mei altul sau poate niciunul. Mie mi-au călăuzit pașii în viață. Asemenea lui Dumitrică, ce a părăsit Târgu Frumos și a plecat la Iași, să-și afle norocul, și autorul acestor rânduri a părăsit satul natal pentru totdeauna, luând drumul Ardealului, tot pentru a-și găsi norocul. Când am trecut podul de peste Aninoasa, mi-am șters cu dosul palmei o lacrimă și mi-am zis: „Înainte, băiete. Numai înainte!”. Din acel moment, niciodată n-am mai privit înapoi. Nici în momentele grele ale vieții mele – și-am avut destule – nici chiar când

am căzut la pământ. M-am ridicat și-am luat-o cu pași hotărâți înainte, crezând cu tărie într-un loc al meu sub soare. Și l-am găsit. Ce n-am găsit? Țărnuț dreptății. Și m-am convins de un alt adevăr exprimat de versurile lui Neculuță:

„Din prunci și pân' pierim moșnegi
Tot bici de foc ne bate...
Și ne-ați legat în lanț de legi,
Și bir și oști și popi și regi
Și raiul vieții voastre-ntregi
Ne-ați trântit în spate”
(*Cor de robi*)

Am purtat această carte cu mine, ca pe un talisman, peste tot – a fost prima carte din biblioteca personală. Și o păstrez și astăzi.

În 1962, am dat examen la Institutul Pedagogic de 3 ani din Cluj. Știți ce mi-a căzut la literatură? Dumitru Theodor Neculuță! Profesorul examinator s-a uitat cu milă la mine și a zis: „Poți schimba biletul, dar îți scad din notă”. Am zâmbit și n-a mai zis nimic, m-a întrebat cum mă cheamă și mi-a trecut numele pe foaie. La răspuns, i-am prezentat schița biografică a scurtei sale vieți și am continuat: „Prietenii i-au strâns poeziile în volumul *Spre țărnuț dreptății*, în 1907, volum ce cuprinde 18 poezii. Eu le știu pe dinafară, domnule profesor, pe toate, de la prima, care dă și titlul volumașului și până la ultima, *Iarna*, un trist pastel despre acest anotimp. Mai întâi, le voi grupa pe teme...”. Și-a făcut cruce. „Așa ceva n-am mai pomenit, băiete! Aș fi curios să aud cum s-a întâmplat minunea!”. Peste câțiva ani, în locuința sa din cartierul Donath, i-am povestit cum am intrat în posesia cărții și cum am învățat-o pe de rost.

Cărțile mari au venit mai târziu la mine, dar au venit. Numesc două care au avut o înrăurire extraordinară asupra mea: *Doi căpitani*, de V. Kaverin și *Tăunul*, de E. Voynich.

Doi căpitani este o poveste despre curajul de a lupta până la capăt, despre demnitate, dragoste sinceră, tinerețe și încredere în viață. Este de departe una dintre cele mai interesante și captivante cărți citite în perioada când aveam nevoie de un impuls în viață. Am reținut din ea patru citate, nu le-am clamat, dar le-am urmat învățătura și înălțătoarele îndemnuri:

1. „Dacă-i vorba să fii – atunci caută să fii cel mai bun”;

2. „Tinerețea nu sfârșește într-o zi anumită și nu poți însemna în calendar: *Astăzi s-a sfârșit tinerețea mea*. Tinerețea trece fără să prinzi de veste, pe nesimțite, încât nu ai răgaz să-ți iei rămas bun de la ea”;

3. „E zadarnic să regreti lucrurile pe care nu le-ai săvârșit”;

4. „Să lupți și să cauți, să găsești și să nu te lași doborât”.

Am alunecat poate mai mult decât trebuie pe panta destăinuirii, dar sper că cititorii vor înțelege că din orice carte ai ceva de învățat, dacă vrei să înveți.

Ca dascăl, am petrecut 45 de ani în mijlocul elevilor

și al oamenilor și am reușit să stimulez interesul acestora pentru carte, știind să ordonez lectura în funcție de particularitățile de vârstă, de posibilitățile intelectuale, de preferințe: povești, basme, legende; povestiri din viața plantelor și animalelor, povestiri din viața copiilor, povestiri din viața oamenilor, cărți de aventuri, descrieri de călătorii, povestiri științifico-fantastice, biografii literare etc.

Există o vârstă la care se citește cartea de aventuri? Răspunsul este, categoric, da, pentru că adolescenții și tinerii preferă acest tip de carte. Însă și celelalte categorii de cititori citesc cărți de aventuri. În afară de subsemnatul, cunosc și alți cititori pasionați care, înainte de a începe să studieze o carte cu conținut științific, filozofic, făceau „încălzirea” cu *Cei trei mușchetari*, de Al. Dumas, *Cocoșatul*, de Paul Feval, romanele lui Jules Verne, epopeile homeriene *Iliada* și *Odiseea*, recitindu-le integral sau parțial.

Aceste gânduri le-am așternut pe hârtie când am scris cuvântul înainte la romanul nostru *Nemaipomenita poveste a lui Vlad și a surorii sale, Almada*, o carte de aventuri, dar și despre dragoste, prietenie, tinerețe, loialitate, curaj. Cartea vine să suplîneasă un gol care s-a creat în ultimul timp în literatura pentru copii și tineret. Acțiunea ei este plasată într-un timp și spațiu imposibil de determinat cu precizie. Libertatea de acțiune pe care ne-am luat-o este, în opinia mea, scuzabilă, deoarece am plasat acțiunea într-un timp și un spațiu pe care nici istoricii nu le-au elucidat. Însă spațiul este românesc, iar timpul este foarte îndepărtat. Așezările omenești erau rare, relațiile dintre ele aproape inexistente, fiind vulnerabile în fața năvălirilor barbare. Totuși, fiind confrunțați cu pericolul barbar, oamenii se solidarizează, dându-și seama de originea comună, și se ajută. Nu timpul și spațiul ni s-au părut importante, ci uimitoarele întâmplări trăite de doi tineri, Vlad și Almada, crescuți ca frați, deși nu erau frați. Ajung la vârsta când inevitabilul se produce: se îndrăgostesc pătimăș. Plecare lui Vlad, întâmplări dramatice în timpul absenței lui din așezare și tot drumul până la reîntâlnirea lor vor fi urmărite de cititor cu sufletul la gură. Sperăm.

Este o carte de ficțiune, dar sunt și câteva certitudini: așezările omenești cu specific românesc, unde se desfășoară acțiunea, sunt așezate la sud de Carpați, în creierii munților și la nord de Carpați; valorifică unele legende românești (laleaua galbenă cu pete, funia de nisip, uciderea bătrânilor, Soarele și Luna), ceata sfatului satului, în special ceata bătrânilor și ceata tinerilor.

Copiii de la Râpa lui Costică al Dudii află aceste întâmplări extraordinare din gura unui moșneag, om bătrân, bătrân, venit parcă din acele timpuri. Privit la început cu neîncredere, chiar cu teamă, căci lumea îl socotea nebun, moșneagul Ioniță Dosuleanu îi cucerește prin elocință și le face câteva seri memorabile.

Volumul se adresează copiilor de la câțiva ani și până la o sută de ani! Cel puțin.

Zerocrația necesară

Victor MARTIN

De la „noocrația necesară”, am dat în partea cealaltă: zerocrația. Lucrul acesta, cum vedem, lovește și literatura. Zerocrații au un defect folosit ca o calitate supremă: îngâmfarea, soră cu suficiența, soră cu autotobăgarea în seama, soră cu orgoliul zvăpăiat, soră cu mulțumirea de sine exagerată, soră cu țăfna. Și celelalte surori. Acest defect îl face pe zeroocrat să parvină moral și material. Pentru asta, caută oameni la fel ca el, iar aceștia, slavă Domnului, se găsesc din belșug. Zerocrații se organizează, își tipăresc pe scoarțele cerebrale coduri de conduită ad-hoc și caută să pună mâna pe orice fel de putere. Aici, vorbim de puterea literară și, prin extensie, de puterea organizatorică a literaturii române. Avem două feluri de zerocrați: cei ce compensează prin șmecherie și cei ce sunt complet inconștienți de zerotehnia lor. Deși sunt și ei foarte periculoși, nu are nici un rost să vorbim despre zerocrații înnașcuți; mama-natură e dificil de pus sub acuzare. Vorbim despre zerocrații isteți, cei care îți întorc vorba tot timpul, ca metodă imuabilă de a face, din alb, negru.

Zeroocratul nu poate accepta că e zeroocrat, tocmai din această cauză: faptul că e zeroocrat. Și nici nu l-ar putea interesa să știe. El trăiește un paradox; din cauza asta, a zerocrației. Nu vei auzi niciodată un zeroocrat că afirmă: „Bă, da zeroocrat am fost!”. El se crede deștept și e fericit. Ceilalți sunt nefericiți pentru că e el fericit și îi privește de la înălțimea unde s-a cocoțat. Zeroocratul nu e niciodată nefericit. Societatea nu-și pune niciodată mîntea cu ei și, din cauza asta, trecând neamendați, zerocrații ies în față. Și ne conduc, dar nu în tăcere; trebuie să știe tot norodul ce frumos colorați sunt. Ei își asumă construcția societății. E normal ca zerocrații să-i considere nefericiți pe oamenii normali, deoarece sunt făcuți nefericiți chiar de ei, zerocrații. „Zeroocrat să fii, noroc să ai” sau „Zeroocrat, dar tenace” nu sunt vorbe goale.

Aș putea să întind pelteaua la nesfârșit, dar asta ar fi de domeniul zerocrației, ca unul dintre principiile de bază ale acesteia. Cine are urechi de auzit aude. Și înțelege fiecare ce poate sau cum îl mână interesul.

Zerocrații înțeleg doar ce vor ei. Ei hotărâsc cine, ce și cum. Ei dau verdicte și tot ei le iau înapoi.

Îți sunt necesari foarte puțini bani să fii zeroocrat, dar poți câștiga din asta. Intelectualul are o reținere când e vorba să se bage în față; ridicolul existenței îl avantajează doar pe zeroocrat. „Ce contează că nu-l duce capul. Nu vedeți ce muncitor și ce lovcave e?”, puteți auzi nu de puține ori.

Cei mulți și zerocrați nu au totdeauna dreptate, dar, structural, în lungul fir al timpului, forța pumnului poate fi înlocuită foarte ușor cu forța pumnilor. Și, mai ales, forța inteligenței poate fi înlocuită cu forța pumnilor, pentru simplul fapt că inteligența, prin definiție, exclude forța.

Alianța în zerocrație creează forță. Zerocrații simt nevoia să se adune; întâi la o bere. Mai pe urmă, să nu rămână berea fără efecte, iau și decizii. Nu în ce îi privește, ci în ceea ce îi privește pe ceilalți. Și cred că au dreptate. Zerocrații nu au cum să nu creadă că au dreptate. Nu stau să li se dea dreptate. Se aliază tocmai pentru a da ei dreptate altora.

Zeroocratul nu-și pune problema dacă are dreptate sau nu. Nu poate să-și pună problema asta tocmai din cauza condiției precare în care se află și nu are cum să știe. Zerocrații nu au un coeficient de inteligență ridicat; nici nu le trebuie. Și-l ridică singuri. Și se înveselesc fără nici un motiv. Intelectualii, cei cu noocrația, dușmanii lor genetici, au toate motivele să fie triști; inteligența te face să ai îndoieli și să nu fii prea vesel de ce vezi.

Zerocrații au doar instinct genezic. Se înmulțesc în prostie. Sunt veseli. Sunt bucuroși că pot fi mai mulți. Oricare dintre ei îți poate da în cap pentru a-ți lua banii. Cu mulți bani, te poți crede orice vrei, te poți crede chiar și deștept. Îți poți imagina că poți influența destinele celor din jur. Neavând prea multă imaginație, chiar faci asta, cu mult înainte de a crede că gândești. Noocratul e trist că trebuie să coabiteze cu zeroocratul, în cadrul Fandomului. Zeroocratul e vesel să-l vadă pe noocrat că-i suportă existența. Unitatea în diversitate e, în acest caz, unitate în diversiune.

graiul
Ziarul cu cel mai mare tiraj din județ

Sălaajului

RADIO

TRANSILVANIA

ZALĂU 94,6 FM

Marin - vatră românească a Sălajului*

Aurel MAXIM

Motto: „O istorie de sate și de preoți este istoria Ardealului românesc. Ea trebuie să fie scrisă de noi, însă e mai greu a o scrie decât istoria unui stat. Sătenii nu fac letopisețe pentru faptele juzilor și nu sapă pisanii în lespezi de piatră întru amintirea celor dintre dânșii, care se reîntorc în pământul strămoșilor. Viața modestă de acolo nu lasă alte urme decât durata și îmbogățirea neamului românesc”.

(Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*)

La sfârșitul lunii decembrie 2012 a apărut monografia satului Marin, sub titlul „Marinul - vatră românească a Sălajului”. Autorii lucrării sunt: conf. univ. dr. Aurel Maxim - coordonator, prof. Petru Maxim și prof. Teodor Șandor. Lansarea cărții a avut loc în cadrul festivității FIII SATULUI MARIN - ediția a II-a - pe data de 6 ianuarie 2013, la Biserica Ortodoxă „Sfinții Mihail și Gavril” din localitate. Monografia apare ca un omagiu adus satului Marin, care în acest an (2013) aniversează 555 de ani de la prima atestare documentară a localității (1458).

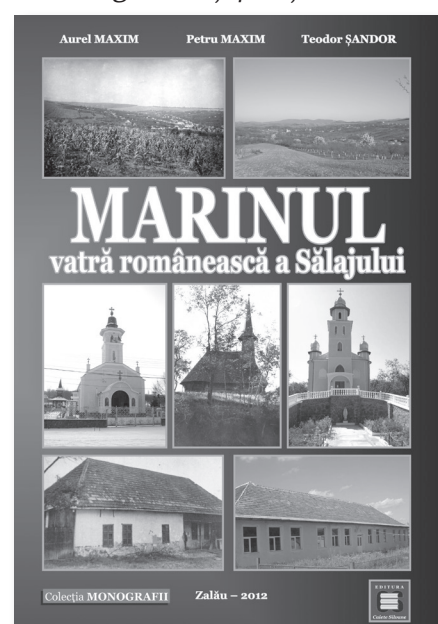
Ideea scrierii monografiei Marinului a apărut în urmă cu mai bine de trei decenii, cu ocazia pregătirii sărbătorii „Fiii satului - 1980” și aparține profesorului Petru Maxim. Atunci, s-au elaborat două documente, unul legat de istoria satului, iar celălalt legat de istoria școlii din Marin. Autorii lor sunt profesorul Petru Maxim și profesorul Ioan Morar, director în acea vreme la școala din sat.

Monografia Marinului a scos la iveală foarte multe informații valoroase legate de sat și a consemnat multe lucruri, care s-ar fi pierdut cu siguranță dacă nu ar fi văzut lumina tiparului, grație muncii și sacrificiului celor trei autori.

Munca de documentare pentru elaborarea monografiei Marinului a fost una asiduă și s-a făcut pe parcursul a zeci de ani, la Arhivele Statului din Zalău și Cluj, Mu-

zeul Județean de Istorie și Artă din Zalău, Direcția Județeană de Statistică Sălaj, Arhivele Serviciului de Stare Civilă Sălaj, Biblioteca Județeană „I.S. Bădescu” Zalău, Biblioteca Centrală Universitară și Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca, arhivele bisericilor (ortodoxă și greco-catolică) din Marin, arhiva Școlii Generale din Marin, arhiva personală a profesorului Petru Maxim etc. O muncă asiduă pentru culegerea datelor urmată de ordonarea, corelarea, sinteza și așternerea lor pe hârtie. Documentele vechi sunt scrise în latină, maghiară sau chirilică și au necesitat traducerea lor într-o primă etapă. Alte surse bibliografice sunt contradictorii și au impus eforturi suplimentare pentru căutarea altor documente edificatoare, precum și consultarea diferiților specialiști.

Monografiile sunt lucrări complexe care înglobează domenii dintre cele mai diverse: de la istorie antică și medievală la fotbal, de la statistică la strigături de nuntă, de la preoți, biserică și liturghie la descântece de scrântit. De aceea, mai întâi a fost nevoie de studii intense pentru a le înțelege, apoi pentru a le scrie, astfel încât să fie accesibile oricărui cititor. Fiecare domeniu abordat în această lucrare are o scurtă introducere, în care se face o prezentare generală a contextului istoric în care s-au petrecut anumite evenimente, a importanței și a semnificației aspectelor descrise, pentru ca citito-

rul să fie cât mai orientat.

Monografia Marinului numără 643 de pagini și are 13 capitole, după cum urmează: Amplasare. Cadrul natural și agricultura. Căile de comunicație; Oameni și locuri din Marin; File din istoria satului; Biserica și slujitorii ei; Școala și dascălii ei; Populația Marinului de-a lungul timpului; Port popular. Tors și țesut; Tradiții și obiceiuri din Marin; Sărbătoarea „Fiii satului Marin - 1980”; Gloria Marin; Genealogii; Oameni de seamă ai Marinului; Graiul mărinanilor.

Așa cum sugerează și denumirea capitolelor, cartea prezintă diverse aspecte de ordin geografic, toponimii (circa 100), istoricul satului, biserica și preoții din Marin, școala, tradiții, obiceiuri și port popular din Marin recunoscut pentru frumusețea sa. Cartea

mai include 11 genealogii și 26 de biografii ale oamenilor care au făcut și fac cinste acestui sat. De asemenea, lucrarea mai cuprinde 512 cuvinte din vechiul fond lexical al mărinarilor și peste 1500 indici de nume și indici geografici.

Parcurgând cartea vom descoperi că, din punct de vedere geografic, satul Marin este situat în depresiunea Silvaniei, la distanțe aproximativ egale de Măgura Șimleului, Munții Meseșului și Munții Plopișului. Are un relief colinar, format din culmi deluroase despărțite de Pârâul Marin. Altitudinea Marinului variază între 288 și 392 metri, iar suprafața totală a satului este de 1241, 14 hectare. Ca întreg județul Sălaj, Marinul se încadrează în sectorul de climă continentală moderată. Vegetația este eterogenă, cu o gamă variată de formațiuni vegetale. Speciile silvice dominante sunt gorunul, cerul și carpenul. Pe alocuri apar și alte specii de foioase. Pădurile, în suprafață de 196 ha, sunt amplasate în împrejurimile satului.

Prima atestare documentară a satului Marin apare la 1458, însă urmele de locuire sunt mult mai vechi. Aici a fost descoperită o așezare neolitică, vestigii istorice aparținând civilizației dacice, dar și fragmente ceramice din sec. XIII.

Cea mai veche biserică din Marin datează de la 1598 și era din lemn. Din păcate, Biserica de la 1598 n-a lăsat posterității, în niciun fel, imaginea sa. De la localnici nu s-a putut afla decât că se mănă cu cea din Letca, o localitate din județul Sălaj. Sătenii nu știu, de la înaintașii lor, decât de existența a două biserici dispărute: una de cărămidă și una de lemn construită în anul 1780 și demolată în 1967. În ceea ce privește biserica de zid, numită „biserică ungureasă”, nu există izvoare scrise. Această informație s-a transmis doar pe cale orală. Până în urmă cu câteva decenii, pe locul fostei biserici se mai găseau încă fragmente de cărămidă și de țiglă. Foarte probabil ca această biserică

să fi fost înaintea bisericii de lemn de la 1598.

Matricolele bisericesti (nașteri, cununii, morți) încep în Marin în anul 1824, când era utilizat alfabetul chirilic.

Biserica din Marin a avut cărți vechi bisericesti de mare valoare, care au fost transferate spre păstrare, în perioada comunistă, depozitului CRV (Carte Românească Vechi) din Șimleu-Silvaniei: *Cazanii*, Râmnic, 1748; *Strastnic*, Blaj, 1753; *Evanghelie*, Blaj, 1765; *Penticostarion*, Blaj, 1768; *Minologhion*, Blaj, 1781; *Apostol*, Blaj, 1814. De asemenea, arhiva personală a profesorului Petru Maxim găzduiește două inestimabile psaltiri și un *Euchologiu* din secolul XIX primite de la socrul său, Petru Gale. Cantorul Petru Gale a păstrat aceste cărți și după venirea comuniștilor la putere și desființarea bisericii greco-catolice, în 1948.

În monografie sunt consemnați toți preoții, cantorii și curatorii de la biserica din Marin din 1824 până în prezent, în ordine cronologică.

În capitolul „Biserica și slujitoriile ei” se acordă un spațiu generos vieții și martiriului preotului greco-catolic Ilie Borz, care și-a găsit sfârșitul în închisoarea politică comunistă de la Aiud pentru credința sa.

Astăzi există în Marin două locașuri de cult, unul aparținând Bisericii Ortodoxe, iar celălalt Bisericii Greco-Catolice. Recensământul din 2002 arată că, din totalul de 995 de cetățeni (populație stabilă), 895 sunt ortodocși (89, 9%), 97 greco-catolici (9, 8%), doi bapțiști (0, 2%) și un penticostal (0, 1%).

Cea mai veche mențiune scrisă despre învățământul din Marin este din anul 1830, când aici exista o școală confesională greco-catolică, cu o singură sală de clasă. Astăzi există o școală generală cu învățământ primar și gimnazial, modernizată. Capitolul despre școală cuprinde trei subcapitole, care se referă la istoricul școlii din Marin, la directorii școlii din Ma-

rin (1848 - prezent), iar cel de-al treilea subcapitol prezintă o galerie fotografică cu absolvenții Școlii Generale din Marin, dar și cu alte imagini din viața școlii, surprinse de-a lungul timpului pe peliculă fotografică.

Costumul tradițional din Marin, deși are unele trăsături comune cu cele din satele românești vecine, prezintă și o serie de elemente specifice, care îi atribuie o identitate și o frumusețe deosebită. Portul popular din Marin este dominat de culori vesele, îmbinate cu măiestrie și simț artistic. Ca dovadă a valorii și unicității sale, costumul femeiesc din Marin îl regăsim și în prestigiosul album *Artă populară din Sălaj* editat în anul 1969. În capitolul 7 al monografiei „Port popular. Tors și țesut” se face o descriere detaliată a costumului tradițional din Marin, dar și a modului cum era obținut acesta la nivel local.

Monografia Marinului poate constitui o sursă valoroasă de inspirație pentru filologi, istorici, etnologi, sociologi, clerici, naturaliști și agronomi, prin multitudinea și complexitatea datelor și informațiilor pe care le cuprinde. Ea rămâne însă, în primul rând, o carte de suflet pentru fiii acestui sat și pentru toți cei care au fost și sunt legați într-un fel sau altul de această „vatră românească a Sălajului”. Mesajul unui autor de pe coperta cărții rămâne edificator în acest sens ... *Este o mare bucurie și împlinire a vieții mele să văd atâtea amintiri, istorisiri și evenimente din viața satului meu întrupate în cuvântul scris. Sunt împăcat că ele, odată ajunse între copertile acestei monografii, devin nemuritoare și vor rămâne mărturie a bogăției spirituale și a istoriei satului Marin, pentru generațiile care vor veni. Dacă veșnicia s-a născut la sat, așa cum spunea marele poet Lucian Blaga, Marinul este o părticică și o dovadă a veșniciei neamului românesc.*

* **Monografia satului Marin, apărută în 2012 la Editura Caiete Silvane a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.**

Ioan V. Pop

Peste un timp oarecare

iar va veni acel frig
peste crengile care-au uitat
să intre în tulpină
peste frunzele care au uitat să
putrezească
peste urmele lăsate verzi
peste cei ce nu trebuiau să se nască
peste soldatul închiriat
să-mi păzească sângele
cu ultima lacrimă
o să-ți îngheț ochii
o să-i fotografiez dormind
apoi o să-i ascund într-un zid
în ultimul zid
pe care l-am ridicat cândva
cu patru mâini, uneori trei
dar niciodată două

Luna învelită în lut

pe asfalt mai calcă
robi căzuți
din gheare de vultur
cu fâșii solare
înnodate-ntre ochi
- ce naivi pot fi copiii
atunci când își împrumută
versuri
până la urmă cineva
va învăța poezia întregă -
trec, așa, printre noi
răsturnând
câte un coș de cuvinte
peste o lacrimă șlefuită
în irisul unui cerșetor
uneori desculț
alteori cu visele legate la glezne
vise de vulturi
din care cade luna
învelită în lut

Lumină

recunosc
până atunci am crezut
că între cer și cuvânt
sunt doar semne de punctuație
duminică fiind
am ucis o muscă

când preotul era în biserică
și mi-au căzut
trei nuci în cap
de mi-am zis că-s pietre
privind în sus
pe creanga nucului, un înger
își curăța ochelarii de praf
cu o pană
pe care a lăsat-o să cadă
și mi-a spus să o spăl
cu lacrimile mele

Doar o potecă?

Domnului profesor Iuliu Suciu

m-a pus să-mi cumpăr timp
să-l privesc cum sădește foi albe
căzute din pernele îngerilor
adormiți pe o creangă de sticlă
mi-a spus să-l primesc
cu pâine și sare șlefuită
de lacrimile unui nou-născut
când cerbii
pasc luna
mi-a dat în schimb pământ
pentru a sădi rugina
culeasă de pe cârligul în care
morții și-atârnă visele

Cândva

cândva
erau și bulgări pe pământ
acum
doar pietre se târăsc
în curse fără premii
linia de sosire a dispărut
ori a fost confiscată
de o doamnă bătrână,
bătrână de tot
stele par plecate noaptea
în căutare de sărbători
iar dimineața când ne trezim
servim câte o porție de praf scrâșnit
rămas între dinții străzii
ce uneori își caută rădăcina
florile se întrec în turnire
cu spini-lance selectați
când roua execută
ultimul număr de acrobație
la fereastra unui colț de noapte

Îmi închipui

îmi închipui
că doar un cuvânt poate

să meargă în picioare spre tine
cu cercei de sânge în urechi
cu un cer necunoscut ție
pe frunte
îți las roua
să te țină verde mereu
între două continente
al meu și celălalt
anotimpurile
sunt doar o scuză
din care mai cad
din când în când
pedepse

Poeme haiku

în ochii respinși
a adormit lacrima;
punte umedă

roibul luminii
nori-i calcă-n copite;
somm fără vise

numără lumini
fulgii seduși de urme;
rotiri terestre

iarba își țese
plasă verde de rouă;
capcană razei

spații închise
tremur lângă grădină;
căderi de stele

file de rouă
se lasă scrise domol;
scânteii pentru ochi

răsuciri de vânt
murgul nopții aduce;
patimi seminței

fum peste case
ca-ntr-o poveste veche;
potecă spre rai

rădăcini mor lin
când soarele-i somnambul;
pod între spații

(Poeme din volumul *Poteca de lumini*,
Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012)

Magia în folclorul copiilor

Maria și Grigorie CROITORU

Oricât ar părea de bizar, în folclorul copiilor întâlnim elemente de magie, în care copilul crede. În așa-numitele formule-cântec terapeutice sau în formulele-cântec adresate plantelor, insectelor, păsărilor, lucrurilor neînsuflețite, cele pentru schimbarea vremii sau în versurile care însoțesc jocurile de copii, prin intermediul invocării, al descântecului sunt chemate în ajutor cele cu putere magică pentru a rezolva unele situații dificile.

Prezentăm câteva elemente despre care poporul crede că au puteri magice, luându-le în ordinea în care apar în cartea noastră *Din folclorul copiilor și al tinerilor din satul Aluniș*:

a) Luna. Invocarea lunii pe înserat are substrat magic, existând credința că astrul nopții poate aduce sănătate: „Lună nouă, Lună nouă, / Taie pita-n două / Și ne dă și nouă: / Mie jumătate, / Ție a tria parte, / La toți sănătate” (Croitoru 3, p. 32/1).

b) Cioara. Este considerată o pasăre oraculară. Figurează printre simbolurile morții. În basme, însă, cioara și corbul îl ajută pe Făt-Frumos în lupta cu zmeul, aducându-i alimente sau substanțe cu puteri neobișnuite. În folclorul copiilor, cioara apare în postura unui donator mitic. La căderea unui dinte de lapte, copilul îl aruncă pe casă, spunând de trei ori următoarele versuri cu puteri magice: „Cioară, cioară negricioară, / Na-ți un dinte de fier / Și dă-mi unul de oțel” (Croitoru 3, p. 32/2).

c) Porcul. Țăranii din Aluniș văd porcul ca animal augural și meteorologic, pentru că prevestește frigul, strângând paie, sau căldura, iar în vis prevestește bogăție și fericire. Deși este animalul asociat necurăteniei fizice și morale, oamenii îl invocă pentru scoaterea gozului din ochi. Cel căruia i-a intrat un goz în ochi, frecându-se ușor cu mâna, zice versurile: „Iuș, iuș, prin păiuș, / Porcul besă, / Gozul iese. / Porcu' o bășit, / Gozu' o ieșit” (Croitoru, 3, p. 32/3).

În basme, se întâlnește porcul cu părul de aur, întru chipare zoomorfă a soarelui. De asemenea, eroul din basme se transformă în porc și invers.

d) Florile simbolizează frumusețe, tinerețe, puritate, armonie, pasiune, dragoste, lumea multicoloră, sunt paradiziace, dar efemere. Fiind un simbol solar străvechi, prin formă și culoare seamănă cu astrul zilei, cât și prin heliotropismul multora dintre aceste plante, oamenii cred în puterea magică a florilor de a influența starea de sănătate.

Cu primele flori pe care copilul le găsește primăvara în pădure face un „struț” (buchețel) și zice:

„Atunci să mă doară capul (sau altă arte a corpului), când s-or duce astea de unde au venit.” Le aduce acasă și toți ai casei procedează la fel. Alții, dând ocol capului cu „struțul” de flori ori altei părți a corpului, tot de trei ori, zic: „Când oi aduce apă cu sacu', / Atunci să mă doaie capu'.” Sau: „Când oi aduce apă cu sâta, / Atunci să mă doaie burta.” Sau: „Când oi aduce apă cu ciuru', / Atunci să mă doaie c...” (Croitoru 3, p. 33/6).

Floarea poate fi asociată cu fluturele și este adesea simbolul sufletului morților. În Aluniș sunt niște flori galbene, numite „florile morților”, ca salsăul, pe care oamenii le răsădesc pe morminte. De altfel, legendele și miturile despre flori ne spun că acestea sunt metamorfoze ale sufletului zeilor, zânelor, eroilor, eroinelor. În flori, ca și în ierburi și pomi, se pot cuibări spirite bune și rele.

e) Furnica este considerată simbolul hărniciei, al sârguinței și al muncii neobosite. Mușuroaiele de furnici sunt construcții ingenioase, foarte rezistente la intemperii. Deși se cunoaște interdicția de a strica mușuroaiele de furnici, copiii le aleg și le folosesc ca obiecte de joacă, conform descântecului: „Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că l-oi duce la mama, / Să acrească mazărea. / Furnicar, furnicar, / Dă-mi un pic de oțatar, / Că de nu mi-i da, / Casa Ț-oi străca” (Croitoru 3, p. 34/9).

Cu o botă curățată de coajă se dădea pe mușuroiul de furnici și se lingea bota, care era acră din cauza acidului formic din furnicile omorâte. Se zicea de mai multe ori.

f) Buburuza, insecta roșie cu șapte puncte negre pe aripi, are multiple funcții magice, mitologice și augurale. Fiind reprezentarea zoomorfă a soarelui, ea reprezintă primăvara, căldura, bogăția și fertilitatea. Ea apare și în folclorul satului Aluniș cu importante funcții în magia premaritală: „Buburuză, ruză, / Încotro-i zbură, / Acolo m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 35/10); „Buburuză, ruză, / Urcă-te-n căruță / Și unde vei pleca, / Acolo m-oi însura” (Croitoru 3, p.35/12); „Pipiriga, riga, ga, / În cotro îi zbură, / Acolo eu m-oi mărita” (Croitoru 3, p. 36/13).

Poporul crede că buburuza poate arăta direcția în care se găsește „orânda” celui care se joacă cu gâza. Insecta se lua în mână și se lăsa în voia ei. Se plimba cât se plimba pe o parte și pe alta a palmei și-și lua zborul într-o anumită direcție. Tănărul sau tânăra credea că în acea parte va fi persoana de care își va lega viața. Invocarea buburuzei are substrat magic. Dacă se în-

tâmpla să nu-și ia zborul, stătea pe loc și nu se mișca, însemna că fata sau feciorul nu se va căsători. Unii se gândeau și la ceva mai rău, iar alții vedeau în așezarea buburzei pe capul sau pe hainele unui om semn de bun augur ori un semn de dragoste.

g) T. Pamfile consideră **Bâza** ca o ființă mitică din grupul **Sperietorilor**, alături de **Goga, Bâca, Bau, Baubau, Bolea, Borza, Goța** (*Dușmani și prieteni*, 272–276), iar **Hală** „un duh rău”, aducător de boală.

În formulele-cântec adresate insectelor culese din Aluniș apar asociate **Hăla (Hală)** și **Băzu (Bâza)**: „Hăla băzu, băzu, / Lasă-mi vaca-n pace, / Că laptele-mi place” (Croitoru 3, p. 36/14).

În zilele călduroase și, mai ales, în apropierea pădurilor, se puneau muște pe vaci. Cei mai periculoși erau tăunii. Aceștia le mușcau de uger și vacile nu se puteau apăra de ei. Din cauza durerii „bâzdărau”, adică o luau la fugă și cu greu puteau fi prinse. Dacă alergau prea mult, se întâmpla să se îmbolnăvească și chiar să moară.

h) Greierele. Cunoaștem greierele din fabule și din poeziile închinat lui ca un simbol al lipsei de prevedere specifică artistului (vezi Avianus, Donici, Topârceanu, La Fontaine etc.). În mitologie este considerat simbol al vieții și al renașterii, al luminii și întinericului. Românii cred că greierele este blagoslovit de Dumnezeu, iar cântecul și prezența lui în casă sunt de bun augur și e păcat să-l omori.

În Aluniș, în folclorul copiilor apare în următorul cântec: „Preuteasă, acasă-i popa? / De-i acasă, / Zî-i să iasă; / de-i la moară, / Zî-i să moară, / Că vin turcii cu papucii / Și ne omoară tăți pruncii” (Croitoru 3, p. 36/15).

În graiul localnicilor, **greierul** este numit **popic, popă**. Versurile de mai sus se spuneau în timp ce se scormonea la gaura greierului cu un bețișor, ca să iasă afară. Uneori se întâmplă să iasă, spre hazul celor prezenți, alteori nu ieșea. Ca să-i păcălească pe cei mai mici și mai naivi, cel care „descânta” greierul venea cu el prins gata și, într-un moment de neatenție, se făcea că-l prinde din gura găurii.

Dincolo de jocul ca atare, care amuză copiii, vedem o modalitate magică populară menită să izgonească aceste insecte din casă.

i) Musca. Nu credem să fie om pe fața pământului să nu fie enervat de câteva ori pe zi de **muscă**: prin petele puse pe cămașa albă, pe cartea pe care o citește, pe pereți, pe mâncare, prin comportamentul ei sâcâitor. În plus, este insectă aducătoare de boli, de mizerie, din care cauză a devenit un simbol al răului și al forțelor infernului. În mitologia românească, muștea Columbace, ale cărei înțepături sunt uneori mortale pentru om și animale, i se atribuie proprietăți infernale.

Credința populară socotește comportamentul acestei insecte nesuferite precizător al aspectului

vremii. Ca toți românii, și alunișenii cred că plouă atunci când muștele pișcă tare, intră multe în casă, se pun în număr mare pe animale, iar musculițele se vâra în ochii oamenilor și ai animalelor. În unele părți, musca este folosită pentru vindecarea unor boli. „De friguri se iau trei muște de cal, vii, se pun în câte o boabă de vișină (dulceață) și se ia dimineața pe inima nemâncată” (A. Gorovei, *Credinți și superstiții*, 94). În acest sens trebuie înțelese și versurile din cântecul următor, cules din Aluniș: „Concai chilimoni, / Concai ca, / Prinde musca, n-o lăsa: / Dacă-i vie, / Dă-mi-o mie; / Dacă-i moartă, / Mânc-o coaptă / Cu ulei, cu pătrunjel, / Cu untură de cățel, / Cu ceapă, cu usturoi, / Cu untură de broscii” (Croitoru 3, p. 37/16).

j) Fluturele, insectă atât de mult iubită de copii pentru coloritul ei extraordinar și zborul lin, planat din floare în floare, este considerat ca având valențe mitice și funcții augurale. Se crede că în fluture este încarnat sufletul mortului, care vine în casa unde a trăit sub forma acestei insecte. În credința populară, fluturele de noapte, numit **striga**, când intră în casa omului, este prevestitor de rău, deoarece reprezintă vampirul, moroiul, strigoii (striga = strigoii). Poporul crede că duce apă morților în lumea cealaltă.

Primăvara, culoarea primului fluture văzut este prevestitoare de bine sau de rău. Astfel, fluturele alb prevestește veselie, voie bună, curățenie sufletească, optimism, sinceritate, cel galben – boală, cel roșu – sănătate și spor la bucate. Există interdicția de a omori fluturi. Copiii din Aluniș, ca și cei de aiurea, nu respectă interdicția și aleargă după ei să-i prindă.

Versurile următoare, adresate fluturelui, sunt din folclorul local: „Fluture, fluture, / Adu-mi mie repede / O ruje din rujile badelui, / Din mijlocul satului” (Croitoru 3, p. 38/18)

k) Barza. Cu câtă bucurie întâmpină copiii so-sirea **berzei** „Al primăverii dulce iubit prevestitor”: „El vine, se înalță, în cercuri line zboară / Și, rapide ca gândul, la cuibu-i se coboară; / Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit, / Aleargă, sar în cale-i și zic: Bine-ai sosit!” (V. Alecsandri, *Oaspeții primăverii*). Este simbol al primăverii, al regenerării, bunăstării, fertilității și belșugului. Este pasăre de bun augur, simbol al respectului filial. Ca pasăre călătoare, a fost considerată întruchipare a sufletului strămoșului și vehicul al morților și al revenirii lor din lumea de dincolo. Pentru că își face cuibul pe case, pe șuri este considerată ocrotitoare a casei, de aceea alunișenii, ca toți românii, socotesc distrugerea cuibului berzei un mare păcat și aducătoare de nenorociri. Se zice că barza aprinde casa sau te blestemă să mori împreună cu toți ai casei.

Aluniș, 25 ianuarie 2013

(continuare în numărul viitor)

Sorin Lucaci

acum vă vorbesc dintr-un lemn de salcâm

dragii mei concitadini
 acum vă vorbesc dintr-un sicriu cu redingotă și joben
 sau din blana unui viezure mort de spaimă
 nu sunt nici mort nu sunt nici viu
 sunt mai degrabă mortul viu
 înjumătățesc ziua cu noaptea și beau un răsărit de
 absint
 așteptarea e mai rea decât moartea
 vă spun că vor veni vremuri mai bune și pentru voi
 vă vorbesc cu liniștea unui patriarh iar voi mă
 ascultați
 toropiți de aromele bahice ale serii
 până ce vin hingherii de suflete să vă adune
 să vă perceapă taxa pe vise
 taxa pe viciul neputinței
 taxa pe nonvaloarea adăugată
 taxa pe istoria nescrisă a pământului
nu-i lăsați să vă ia
nu-i lăsați să vă mâne ca pe vite
noi nu suntem d-ăia, băiete
noi am fost cândva viețași
noi am fost cândva mai ceva decât jean valjean
aici se impune puțin respect măcar așa de ochii lumii
de amorul artei

acum vă vorbesc dintr-un lemn de salcâm
 de care au atârnat funia groasă a spânzuratului
 vă spun că e bine aici sub pământ și e cald în casa
 fără ferestre
 și de aici de jos se vede uneori cerul ca printr-o
 bucată de pânză ruginie
 dar voi acolo sus ce faceți măi oameni buni
 nu facem nimic
 nu facem nimic
 suntem legați de mâini și de picioare
 caci noi suntem legați de mâini și de picioare
 ne-au pus călușul în gură
 au încuiat toate odăile
 au închis toate drumurile
 au sigilat granițele unui viitor de călți
 au zăvorât ultima rugăciune în pânțele lunii
 încât ne e lehamite să mai și murim

de azi înainte muțenia îmi va ține de urât în noapțile
 ploioase
 de azi înainte n-am să vă mai vorbesc
 decât prin gura unui leu de marmură

Uneori cad ninsori

uneori îmi vine să arunc cu pietre de suflet în pereții
 caselor prăbușite
 în pereții caselor părăsite cu voie sau fără de voie
 în pereții caselor locuite doar de fantome răzvrătite
 într-un anotimp inexistent
 care nu înțelege exercițiul fricii cum noi
 cei care am fost cândva bătrâni
 nu înțelegem sensul acestei lumi
 uneori îmi vine să sparg geamurile unor ferestre
 inexistente
 să scuip răutatea atavică a lumii în adâncul unei
 fântâni de piatră
 să trântesc capacul greu de fier ruginit să-l închid cu
 o mie de lacăte
 și-apoi să dau drumul câinilor ciobănești la vale

uneori îmi vine să plâng să urlu
 dar în fața copiilor nu poate fi decât un semn de
 slăbiciune sau de neputință
 așa că mă ascund tăcut în spatele casei de chirpici și
 cu mâinile îmbibate
 în huma neagră a nopții mai desenez pe pereți o mică
 apocalipsă care să mă lovească
 în moalele capului cu putere
 care să mă ia de gulerul cămășii să-mi tragă două
 perechi de palme și-un scuipat între ochi
 și-apoi să mă târască spre luminișul ierbos al zilei de
 mâine

uneori cad ninsori încărunțind tâmpurile pustiite ale
 unui început de mileniu trist

până și moartea își plânge de milă condiția de vătaf
 de suflete într-un colț de lume uitat
 până și cerșetorii își donează cutia milei pentru ziua
 mult amânată a mântuirii

nu vă lăsați amăgiți! memoria colectivă nu lasă dăre
 lipicioase ca niște urme de melc
 în conștiința patricienilor
 toate se vor trece ca o muzică difuză în spațiul dintre
 turnuri
 ca un botez împăciuitor pentru cei aleși dintre nou-
 născuți
 ca o lumină de zăpadă ce curăță oasele strălucitor de
 albe ale părinților

uneori stau ghemuit cu genunchii aduși la piept ca
 un fetus
 și în fața unei ferestre de lemn cu vitraliu în formă de
 cruce aștept singurătatea
 să-mi bată la ușă să se cuibărească în camera care dă
 spre apus

Cercuri pe apă

Unde mai e „Vorba dulce”?!

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Nu vreau să par prăpăstioasă (deși chiar specificul acestei rubrici este de a semnala niște tare ale societății în care trăim), dar mărturisesc că mă îngrijorează violența și vulgaritatea limbajului cotidian. Nu numai la majoritatea tinerilor și adulților, ci chiar la copii și adolescenți. De la ton, la cuvinte, expresii, conținut și mesaj, comunicarea în zilele noastre parcă ar fi o competiție gen „cine vorbește mai urât”. Și urât se vorbește pe stradă, la școală, la joacă, la cumpărături, în familie etc., ba chiar urât „se vorbește” pe așa-zisele rețele de socializare (aici să nu mai punem la socoteală și gramatica, biata de ea!, pe care n-o mai bagă nimeni în seamă... Acesta poate fi un alt subiect.). Înjurăturile de tot felul, vorbele obscene, jignirile, răutățile, batjocura, reproșurile – continuați dvs. înșiruirea! – sunt la loc de cinste în „comunicarea” dintre mici și mari. Pe cine să dai vina? (Vorba cântecului „Ceata lui Pițigoi – dai într-unul țipă doi!”.) Familia ar zice că de vină este școala, „că de aia îi trimitem la școală să-i învețe, să-i educe”;

școala - că de vină este familia care sare în prezent peste „cei șapte ani de-acasă”, nu se mai ocupă de copii și lasă toată responsabilitatea educării lor pe spinarea școlii; amândouă pot da vina pe societate, prea indiferentă, cu o ... democrație prost înțeleasă și o multitudine de varii oferte din care alege fiecare ce-i folosește; pe influența negativă a mass-mediei, mai ales a televiziunii, a internetului etc. Cum să nu pomenească adolescenții de necuratul, dacă și în șlagărele de top este invocat – „la naiba!” – sau cum să nu imite pe „eroii” așa-ziselor noastre seriale de comedie „de succes”, date și reluate la nesfârșit pe unele posturi de televiziune, în care limbajul și scenele violente și vulgare abundă?!

Cred că familia, școala, societatea, toți trebuie să facem ceva pentru reînvierea proverbului „vorba dulce mult aduce”.

În ce mă privește, vă mărturisesc că definind limbajul drept veșmântul gândurilor mă apucă un dor nestins de straietele părinților, moșilor și strămoșilor noștri...

Apărarea Ce există?

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Spre finele anului trecut, într-o uluitoare succesiune, mi s-au acordat o grămadă de diplome și distincții, care de care mai impozante și mai elogioase. Totodată, o sumedenie de premii și de titluri m-au făcut să mă uit cu mai multă stimă la mine însumi. Momentele de euforie nu țin însă permanent, lucru care m-a făcut să mă uit cu mai mare atenție la mine însumi: aproape că nu mai am viață personală, telefoanele sună continuu, SMS-urile și mesajele de pe mail și Facebook nu conținesc – am ajuns un fel de creatură pusă la dispoziția lumii printr-o simplă apăsare de buton.

Nu cred că valoarea mea ca scriitor român contează pentru „lume”. Nu cred că sunt un autor nemaipomenit, genial, ieșit din comun. Sunt autori contemporani pe care îi citesc și mă lasă cu gura căscată, atât de bine scriu. Impresia mea e că „lumea” vine la mine datorită mediatizării excesive de care am parte, voit sau involuntar, iar faptul că am comunicat cu fiecare persoană

ce m-a interpelat m-a ridicat în ochii majorității. Mă simt în acest moment un fel de inovator în materie de campanii publicitare dintre care cea mai elaborată este a mea. Terorizantă analiză! Sunt în posesia elixirului celebrității, dragii mei cititori!

Există, într-adevăr, și sacrificii: nopți nedormite, drumuri epuizante prin țară, lecturări rapide de cărți, scris rapid între două întâlniri importante, plan editorial ce trebuie respectat, câte-o jumătate de oră la o bere cu vreun cunoscut în așteptarea unui tren, vizitarea altor cunoscuți când trec cu mașina prin vreun oraș ce-mi este în drum spre cine știe unde. Etc. Ș.a.m.d. Adunate, toate acestea nu fac nici cât un zâmbet al fiicei mele care-și face studiile în Lancaster sau al fiului meu care tocmai a descoperit o nouă ciudățenie în calculatoare. Sau al mamei, pe care nu știu cât o voi mai putea ține în viață.

Într-un caiet vechi din tinerețe am descoperit o viziune exemplară: dacă ai reușit să atragi atenția societății, ești pierdut; odată ce te-a localizat, nu mai scapi de ea – o groază de relaționări te vor prinde în pânza de păianjen ce te așteaptă. Pe fiecare, din cei care vrem să arătăm lumii cine suntem, NE AȘTEAPTĂ.

Cărțile României

Ștefan Doru DĂNCUȘ

■ Una din surprizele editoriale din anul 2011 (din păcate, prea puțin mediatizată) este, cu siguranță, volumul de versuri „**Ghemele târziului**” al **Mirelei Ispășoiu** (Editura Eubeea).

aprints/ Ca o tămâie/ De lămâie/ Lumina acră de după/ Înghite păsările mute/ Cu penele ude/ Ochii mângâie. Este unul din exemple.

Dar autoarea excelează și în formatul poeziei moderne (cu ușoare inflexiuni dadaiste), comprimând senzații și viziuni în poeme ca: „*Prin semaforul tălpilor/ Sângele calcă/ În incubator prin bariere/ Ridică sau coboară/ Sensuri desfrânate*”.

Ca o demonstrație de forță a vocației poetice de înaltă calitate, **Mirela Ispășoiu** întinde o punte spre metafora de factură actuală, personalizându-și astfel perfectă cunoaștere a tehnicilor de versificație. Nădejdea mea este ca următoarele cărți de poezie ale autoarei să fie aduse în atenția publicului larg, saturat de producții îndoielnice și pretinse a fi „în spiritul epocii”. E nevoie mereu de poezie adevărată iar **Mirela Ispășoiu** dovedește că ne poate oferi și alte surprize la fel de mari sau mai mari decât „**Ghemele târziului**”.

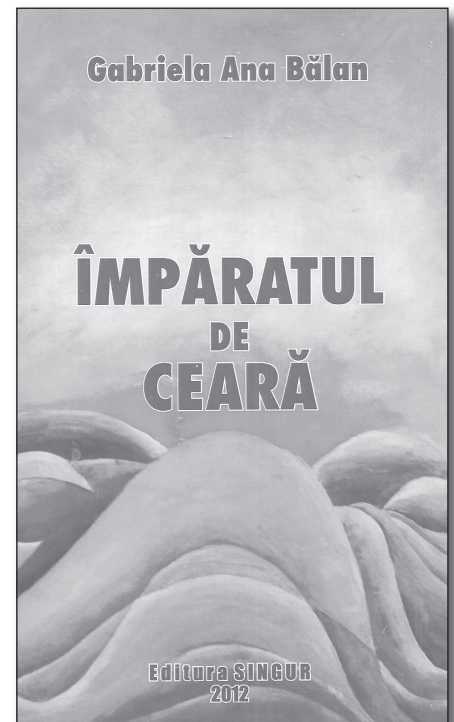
Grigore Timoceanu

Consecință firească a unor puternice decantări sufletești, poezia acestei autoare se impune în primul rând prin excelenta capacitate de concizie, de restrângere a sensurilor în formule cât mai reduse; apropiate cumva de hai-ku, dar completate de o seducătoare alunecare în tematici care necesită o altă abordare a cuvintelor. Poemele adunate în această carte de **Mirela Ispășoiu** se constituie într-un fel de incantație magică, menită să alunge impresiile fugitive ale cititorului.

De o deosebită rezonanță semantică mi s-a părut poemul „**La mătăanii**”, compus din 29 de texte ce par a cocheta și cu rima și ruperile de măsură metrică întâlnite la Nichita Stănescu: „*Momentul*

■ Am tipărit recent la Ed. SINGUR pe care o conduc, o carte de poezie a unei autoare de care nu mai auzisem de peste 10 ani. Ne-am revăzut pe Facebook, acest incredibil și neașteptat instrument de care cei deștepți profită – cei proști se lasă seduși fără a obține rezultate practice.

Este vorba de „**Împăratul de ceară**” (Târgoviște, 2012) și aparține **Gabrielei Ana Bălan** care, după o etapă a vieții petrecută la Sibiu, a ales să se întoarcă acasă, în Moldova. Poemele sunt scrise, majoritatea, după toate canoanele moderniste, dar autoarea își împinge cititorii și în zona rimeilor, vrând parcă a spune: „*Iată, am și școala versului clasic, deci nu sunt*

o amatoare”. Și nici nu este, pentru că de-a lungul timpului n-a încetat să scrie, ceea ce a întreținut, la foc mornit, o putere de expresie peste care dăm rareori, mai ales în lirica feminină.

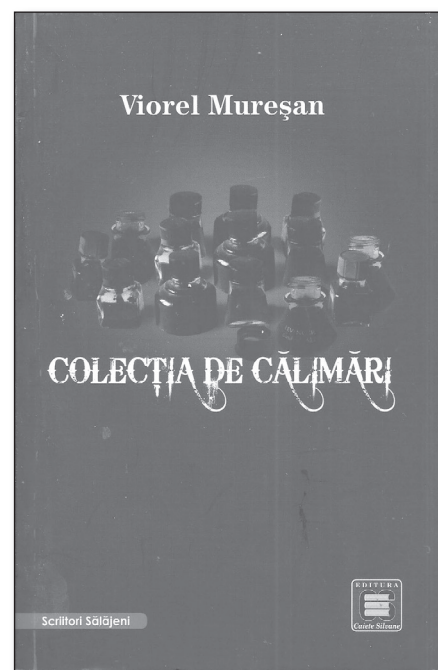
Ca elemente definitorii pentru poemele acestui volum, aș remarca inflexiuni stănesciene, bacoviene și chiar un ușor parfum de Vasile Voiculescu. Dar nu lipsesc nici cadre în care o aparentă depersonalizare o certifică drept constructoare a propriei singurătăți (ceea ce este de bun augur și o poate orienta pe drumul unei expresivități singulare, care e greu de obținut și mai ales de păstrat). Iată dovada: „*Pe o patină alunecă amintirea/ Chipului tău pe retină/ Îmi suflă în ceafă fierbinți/ Un pumn de arginți/ Pe o tarabă în piață/ Se vinde chiar acum/ Întreaga mea viață/ Și nu primesc în schimb decât/ Lacătul meu ruginit de la gât/ Un popor întreg făcut scrum/ Se închină la mine acum (poemul **Lacăt ruginit**)*”.

■ Nici o carte de critică literară nu m-a atras atât de mult ca și „Colecția de călimări” a lui Viorel Mureșan (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2011), personalitate binecunoscută a Nordului țării despre care s-a scris și se va mai scrie. Se degajă din pagini un fel de înțelegere superioară a operei unor autori reprezentativi ai vremii noastre și nu numai, pentru că primul capitol, intitulat „De la mai bătrânii” îi cuprinde pe Eminescu, Arghezi, Kavafis, E. L. Masters (aici, într-un interesant paralelism liric), Lucian Blaga și alții la fel de importanți în viziunea autorului.

În demersul său aplicat pe sinceritatea de cititor, Viorel Mureșan se îndepărtează de tiparele criticii literare actuale, folosind termeni și sintagme de o prospețime ce mi-a amintit de Nicolae Steinhardt.

Astfel, arhi-folosita rigiditate a exprimării de specialitate, se topește în creuzetul unor convingeri personale mult mai apropiate minții potențialului cititor. Desigur, căutarea unor corespondențe între autorii despre care a ales să vorbească și autori ai literaturii universale este binevenită ca parte integrantă a demonstrației, dar mi-a atras atenția mai cu seamă selecția pe care a făcut-o. Cred că acesta, înainte de-a se raporta la autorii pe care i-a citit, a ales să vorbească despre scriitori care i-au plăcut în mod special. În asta rezidă și sinceritatea „Colecției de călimări” (sinceritate privită de unii ca un fel de obstrucție nedorită).

Impresia mea finală (după ce am citit cartea de 3 ori!) este că această carte nu se vrea un tur de forță, ci un argument în plus la valoriza-

rea scrisului românesc, promovată de Viorel Mureșan cu afectivitate și dragoste de confrate.

Parodie de Lucian Perța

Daniel Săuca

Poem pentru „Caiete Silvane”

Via și șarpele

Mergeam între Dumbrava și Brădet,
așa, cu pas apăsător,
de director de Centru de Cultură,
căutând totuși, discret,
dihania cu cinci pene roz și deodat',
la o cotitură,
apare tizul Hoblea, zâmbitor,
împreună cu Flavius Lucăcel
de la Cluj-Napoca, sosit pe moment

cu un sponsor și un scriitor,
cu pasul apăsător călcând și el,
semn că era ceva director, evident –
nu mai știu mai departe
ce am mai făcut,
țin minte că tot vorbind
despre o carte,
am intrat la „Time-Out”,
domnul Mișu întâmpinându-ne zâmbind

Ce îmi mai aduc aminte
e că de la o vreme fiecare
vorbea în numele meu –
eu tăcând cuminte –
până aproape de plecare
când am fost nevoit și eu,
ca tot omul civilizată,
oarecum stingher,
să mă duc până la wc-u
și am întrebat
dacă e liber

adevarul

Magazin
Sălăjean
LIDERUL PRESEI SĂLĂJENE

Interviuri neconvenționale

- răspunde scriitoarea Camelia Iuliana Radu

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Ștefan Doru Dăncuș: Cum vă simțiți ca mare scriitor?

Camelia Iuliana Radu: Am rămas în urmă cu informațiile? Cine m-a numit „mare scriitor”? Vreau să îl cunosc!

Ștefan Doru Dăncuș: Câți bani câștigați din scris?

Camelia Iuliana Radu: Am câștigat bani ca jurnalist. Ca scriitoare, arareori m-am priceput să îmi vând cărțile, plătind astfel următoarele volume. Pentru asta, mulțumesc celor care m-au promovat. Cereri de carte au fost, dar e dificil să răspund unei cereri de carte și apoi să cer bani. Îmi „confuzez” sensibilitatea. Ar trebui să existe o interfață între cerere și ofertă, mi-ar economisi timpul și energia.

Ștefan Doru Dăncuș: Care este diferența dintre un scriitor din America și unul din România?

Camelia Iuliana Radu: Scriitorul din America își vede de scrisul său, fiind prins într-un sistem editorial și de promovare bine pus la punct - cu cerințe și rigori, este drept. Sigur că este dificil să intri în sistem, nici acolo nu este totul perfect, dar, pentru începători, există sisteme de promovare prin care tinerii se pot remarca, având timp să-și exerseze capacitățile. În România, scriitorul este obligat să fie un fel de Mafalda, care, pe lângă travaliul creației, este și manager, și agent de vânzare, și organizator de eveniment, și PR, și sponsor! Și salariat pe undeva. Mai rămâne să fie și propriul său critic. Un fel de entitate autorecyclabilă, un sistem și sistem. Aici se vede lipsa totală de funcționalitate a instituțiilor care se autosabotează prin lipsa legăturilor vii dintre ele.

Ștefan Doru Dăncuș: Cine va învinge: internetul sau cartea tipărită?

Camelia Iuliana Radu: Dacă iau în serios ultimele proiecte deja lansate, despre modul de viață al viitorului, în care realitatea virtuală pare să se integreze cotidianului, cu aplicații 3D în cele mai banale activități umane, atunci pot afirma că viitorul este al Internetului... Încă nu putem spune dacă rezultatul experimentelor va fi cel scontat de tehnocrați. Până atunci, e bine să ne raportăm la prezent și să lăsăm celor care vor trăi peste 100 de ani, o arhivă a prezentului, demnă de admirație, adică, să tipărim cărți despre noi, cei de azi, să lăsăm o urmă însuflețită despre trecerea noastră prin lume. Cartea tipărită vorbește nu doar prin informația tipărită, ci și colateral, despre o cultură. Iubesc fără limită cartea tipărită și cred în viitorul ei, oricare va fi acesta. Cartea scrisă și tipărită este o inscripție pentru istoricii viitorului. Suportul unei informații influențează conți-

nutul. Același text scris pe hârtie, de mână, va avea un sens modificat dacă este tipărit, altul când este scanat și altul dacă este citit de pe monitorul unui calculator. Putem scrie aceeași poezie pe plăcuțe de aur, pe zăpadă, în minte, pe cer sau pe ceramică. De fiecare dată va fi altfel. Apoi, într-o editare virtuală, mai vorbim de opera originală, de referință? Avem nevoie de contact direct cu lumea în care trăim, nu vreau să îmi imaginez alienarea între oglinzi paralele, unde clona devine protagonistă, unde nu există repere existențiale.

Ștefan Doru Dăncuș: Cum vă legitimați ca scriitor în fața lui Dumnezeu?

Camelia Iuliana Radu: Dialogul interior este între mine și Dumnezeu. Scrisul este o rugăciune, o spovedanie, uneori, o revoltă, o neputință. Mă legitimez prin sinceritate, oferind toată neliniștea, toate emoțiile care mă traversează, trecând prin lume. Toate greșelile și bucuriile. Toate iubirile. Sufletul este instrumentul muzical pe care îl poți zdrobi, îl poți folosi pentru plăcerea personală sau te poți exprima prin el dorind să atingi virtuozitatea. Prin suferință și răbdare, poți fi un Paganini. Însă poți fi și un manelist. Un scriitor nu poate fi mare, dacă nu are un caracter sublimat. Poți fi o persoană cu imagine socială puternică, pe care contemporanii să o pună pe un pedestal vremelnice, poți avea beneficii diverse prin acest fel de a trece prin lume, te poți minți o viață, dacă așa te simți bine, dar nu poți minți nici istoria, nici adevărul. Poziția omnipotentă este cea mai gravă agresiune față de semenii. Cea mai grosolană minciună. Așezarea în inspirație te apropie de Dumnezeu, în oricare activitate umană. Expunerea prin scris, prin artă în general, a celei mai inefabile structuri interioare, sensibilitatea, este greu de susținut, dar fără acest curaj nu ai interfață

Peripatetisme

Ioan F. POP

Înțelept este cel care știe să tacă sugestiv cu toate cuvintele.

Avem chiar un anume *talent* de a nu avea morală, caracter. Sîntem extrem de competenți în delăsări și amînări. Rîdem ca să avem de unde plînge...

Cei mai mulți se folosesc de credință doar pentru a evada din eșecul personal în speranța colectivă. Fac un mic troc cu divinul.

Lumea nu este decît *iluzia* de-o clipă a simțurilor. De la început și pînă la sfîrșit nu facem decît să ne manipulăm instinctele.

Cu cît știm mai mult, cu atît sîntem mai neștiutori. Cînd vom ști *totul*, vom înțelege că nu știm nimic. Mai bine îl credeam pe Socrate. Mai avansam cu cîteva *neștiințe*.

Cînd facem ceea ce ne place, părem că nu facem nimic. Cînd facem ceea ce nu ne place, părem că muncim.

Dacă, dintr-o eroare inițială, gîndim totul greșit? Dacă doar întreținem o formă *vitală* de eroare? Faptul că existăm nu demonstrează că doar așa putea să fie ceva. El demonstrează doar un drum miraculos al întîmplării. Pe baza existenței noastre nu putem demonstra nimic. Totul a apărut din *preaplinul* nimicului.

Ce eroare: să încerci să fii *ceva/cineva* înainte de a fi om! În timp ce pentru a *face* sînt atîtea specializări, pentru a *fi* nu este niciuna. Cum putem merge în mod exact la serviciu cînd noi nu știm nici aproximativ cine sîntem și de ce? Ar trebui să ne revoltăm prin pasivitate totală împotriva neștiinței noastre în legătură cu noi. Faptul că știm doar că vom muri e prea puțin pentru a putea motiva o întregă viață. Prin om, lumea a descoperit noi forme de a cădea *profesional*.

Noi putem muri doar în cuvinte. Tăcerile sînt rezerve sfinților. Cuvintele ne nasc în două lumi, în una care încă nu s-a născut și în alta care a murit deja.

Existența își *inventează* un scop pe măsură ce există. *Scopul* ei este chiar propria sa existare. Ca să fie, felul nostru de a exista a ratat alte milioane și milioane de încercări. Existența este încercarea propriei posibilități, un *nimic* de turnat, un eșec al acestuia. Ea avea un sens doar înainte de a-i atribui noi unul. Cuvîntul este primul *sunet* al existenței. (Zgomotele nu nasc existență). Cînd existența nu mai are nici un sens, atunci devine *fînțare*. Faptul că putem

gîndi existența îi răpește acesteia orice sens. Lumea este doar neputința nimicului de a mai rămîne el însuși. Ea nu există în virtutea unui sens, ci doar pentru că evoluează împotriva oricărui sens.

Existența acestei lumi a epuizat toate formele de lume. Ca să reziste, ea trebuie să fie pe jumătate realitate, pe jumătate iluzie. Lumea este reală doar în imaginația noastră.

Cu adevărat, nu putem *prograsa* decît în ignoranță. Știm tot mai multe lucruri inutile. Nici nu ne dăm seama în ce măsură neștiința ne face lumea mai suportabilă. Știința totală ne-ar aneantiza.

Inimii îi revine sarcina de a anunța că nu mai sîntem.

Moartea nu se compensează prin amor, cum credea Schopenhauer. Moartea se *compensează* doar prin ea însăși.

Viața nu este decît un mod de a ne obișnui cu ceea ce credem că este viața, cu o *impresie*. După cum frumosul și urîtul acesteia sînt doar două moduri de a ne înșela simțurile. Dacă toată spiritualitatea nu este decît o strategie perversă a trupului, o *deviație* a sa? Dacă ea este doar o formă a acestuia de a se autoiluziona?

Cine vede doar ceea ce vede este orb.

Poezia este *știința* marilor neputințe. Noi trăim într-un mare poem al naturii numit *Lume*.

Adevărata înțelepciune nu are nevoie să se exprime manifest, nu are nevoie de recunoaștere unanimă. Ea știe că este, și asta îi este suficient.

Scrisul înfrumusețează tot ceea ce nu poate fi. Inventează tot ceea ce nu poate deveni. Se *inventează* chiar și pe sine.

Dacă ar fi produsul exclusiv și limitat al naturii, omul ar fi perfect. Măreția divinității constă tocmai în faptul că a făcut un om imperfect.

De multe ori, ar trebui să ne fie milă de cei prea fericiți...

Dacă nu știam să scriu, puteam exprima totul cu un urlet.

După felul cum ne-am integrat în natură, sîntem mult în urma animalelor și a plantelor.

Viața de apoi s-ar putea să fie chiar viața de acum.

Trupul e singura *închisoare* din care nu vrem să evadăm. Nici măcar de probă, să vedem ce e dincolo de *marginile* lui.

cu Dumnezeu.

Ștefan Doru Dăncuș: Continuați acest început: VREAU SĂ SPUN CĂ...

Camelia Iuliana Radu: ...smerenia scriitorului - și ca atare puterea scrisului său - vine din acceptarea a tot ce aduce viața. Atunci cînd te securizezi în fața emoțiilor și nu te lași pradă experienței, conștiința nu se maturează, iar ca scriitor nu poți avea viziunea prezentului de la concept la faptul divers. Scrisul este un proces al devenirii, nu un produs.

Ștefan Doru Dăncuș: Autograf pentru revista „CAIETE SILVANE”.

Pipa, obiect de ritual, instrument al viciului, obiect cu valoare artistică

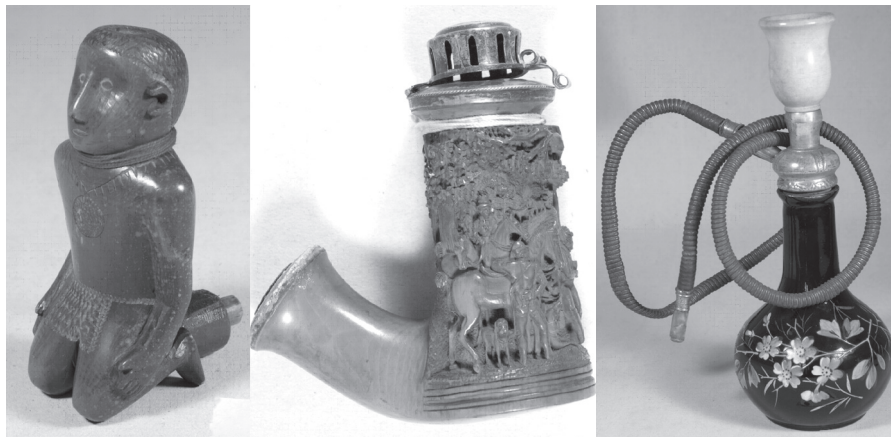
Olimpia MUREȘAN

Galeria de Artă „Ioan Sima” a găzduit în perioada 13 noiembrie 2012 - 10 ianuarie 2013 o expoziție itinerantă „Pipa obiect de ritual, instrument al viciului, obiect cu valoare artistică”, ce aparține Muzeului de Etnografie și Artă Populară Baia Mare. Expoziția s-a bucurat de un real succes, toate piesele fiind de o valoare inestimabilă. Ea a fost vizitată de un număr impresionat de iubitori de acest gen de artă.

Potrivit Janetiei Ciocan, muzeograf în cadrul instituției MEAP Baia Mare, colecția de pipe a aparținut lui Horacek Laszlo, care a donat-o acestui muzeu în anul 1913. Colecția de 350 de pipe a fost răstăcită în timpul celor două războaie mondiale, fiind redescoperită întâmplător în urma unei acțiuni de curățare a pivnițelor muzeului în 1974. „Într-una din lăzile descoperite erau 260 bucăți, unele piese dispartate; este o colecție unitară, bine structurată, provenind din toată lumea” (J C).

Piesele prezentate sunt realizate din os, fildeș, metal, lemn, trestie, porțelan, sticlă, coceni de porumb, spumă de mare, rădăcini, plută, lemn de Brier, scoici, unele chiar funcționale, având diverse mărimi și culori. Toate obiectele sunt datate înainte de 1900 și sunt de pe aproape toate continentele Asia, America de Nord, Europa (Franța, Anglia, Germania, Cehia, Italia, Ungaria).

Cea mai interesantă pipă a colecției este „Pipa păcii” sau *pipa sacră* din piatră roșie, fiind extrem de respectată de pieile roșii, un semn mistic al unirii dintre natură și zei. Pipa, ca instrument pentru fumat, este cunoscută din săpăturile arheologice din America și s-a demonstrat că fumatul cu „pipa păcii” a fost inițial o manifestare rituală și

târziu a devenit un viciu practicat de populație.

Pe o hartă din secolul al XVII-lea a statului Minesota este marcată o porțiune cu numele „Pământul sacru al păcii”. Regiunea este formată din stânci de culoare roșie și aici se adunau în fiecare an, indienii pentru a-l sărbătorii pe zeul care a confecționat primul **calumet** și a cerut celorlalți zei să privegheze ca semințiile să statornicească o pace fertilă. Pe pământul sacru al păcii se intra numai după ce armele erau îngropate. Aici nimeni nu avea voie să se lupte, se lua numai atâta piatră câtă era nevoie pentru calumete. Acestea erau folosite doar de sfatul bătrânilor din triburi. Când trebuiau să ia hotărâri majore pentru viața tribului, aceștia se așezau în cerc, aprindeau calumetul și trecându-l unul altuia meditau la ce urmau să hotărască.

Existau și calumete cu huruitoare folosite în bătălii. În cazul în care se auzea zgomotul huruitoarei lupta înceta imediat. Nimeni nu îndrăznea să se opună glasului păcii. Solii aveau și ei calumete împodobite cu pene albe, semn al păcii. Cu acest calumet ei atingeau fruntea, umerii și pieptul șefului de trib. Pipa era aprinsă și dacă șeful de trib accepta propunerile de pace o primea, trăgea fum în piept și trimitea o pală de fum spre cer și

o alta spre pământ.

Inițial tutunul a fost perceput ca o ciudățenie din lumea nouă, cultivată la început doar cu scop ornamental și percepută ca o plantă utilizată în mod ciudat de populațiile Americii. Aceștia, fie o ardeau și trăgeau fumul în piept, fie o foloseau ca o plantă medicinală ori ca otravă pentru săgeți. Unii indigeni erau convinși că tutunul posedă puterea de a stimula inteligența sau de a menține buna dispoziție.

Nicot de Villemin, ambasadorul Franței în Portugalia, a fost convins că această plantă are proprietăți curative și o trimite reginei sale Caterina de Medicis, cu indicația de a o folosi sub formă de pulbere și prizată ca remediu împotriva migrenelor. Așa începe „marșul triumfător” al tutunului în Europa.

Materialul, mărimea, dar mai ales decorul pipei reprezintă ocupația și făcea diferențierea socială a celor care comandau aceste instrumente. O variantă mai complexă de pipă este **narghileaua**. La început, construcția narghilelei era simplă, având la bază nuca de cocos și un tub atașat acesteia. Treptat, narghileaua clasică a suferit schimbări în formă și mărime, apropiindu-se de forma existentă azi; alama și sticla au înlocuit lemnul, iar mozaicul și pictura au devenit elemente estetice.

Întâlniri secrete între Iuliu Maniu, Nicolae D. Cocea și Mihail Ralea (1942-1944)

Marin POP

Continuăm serialul dedicat corespondenței și scrierilor inedite ale Seniorului Corneliu Coposu, cu alte documente inedite pe care le-am descoperit în arhivele CNSAS.

Este vorba de câteva întâlniri secrete pe care Iuliu Maniu le are, în perioada 1942-1944, cu Nicolae D. Cocea și Mihail Ralea, doi intelectuali de marcă ai României interbelice, cu certe orientări de stânga.

Documentele publicate în prezentul articol fac parte dintr-un jurnal inedit al lui Corneliu Coposu, pe care l-am descoperit în arhivele CNSAS și pe care l-am denumit „Jurnal din vremuri de război” (el va vedea lumina tiparului în curând), deoarece el cuprinde, în linii mari, perioada celui de al doilea război mondial (1940-1944).

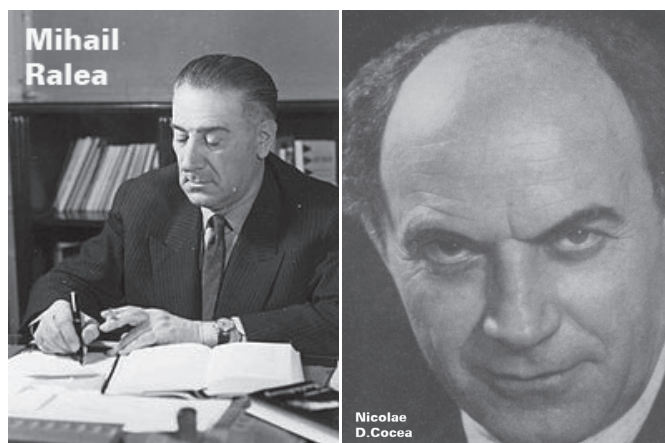
Aflat în apropierea marelui om politic Iuliu Maniu, în calitatea sa de secretar politic și martor ocular la toate evenimentele la care a participat mentorul său, Corneliu Coposu consemnează întâmplări și evenimente cruciale din timpul celui de al doilea război mondial, necunoscute până acum sau falsificate de către istoriografia supusă regimului comunist. De asemenea, face o caracterizare de excepție unor personalități contemporane, printre care se numără și cele amintite în prezentul articol.

Despre Nicolae D. Cocea (1880-1949) se știe că a fost un intelectual de marcă, scriitor, jurnalist și publicist, care s-a atașat încă din tinerețe mișcării socialiste. A fost un membru activ al cercului „România muncitoare”. Se spune că în anul 1917 l-ar fi întâlnit pe Lenin, la Petrograd, și această întâlnire i-a schimbat în mod radical viața. Peste doi ani îl va elogia pe liderul sovietic într-un articol al ziarului „Chemarea”.

Referitor la apartenența lui la ideologia comunistă, Corneliu Coposu remarcă cu ironie: „Se zice că cercurile artistice îl socotesc comunist, iar comuniștii (sau cel puțin comuniștii kominterniști) îl socotesc artist”. Și el îl consideră ca un intelectual de marcă și pamfletar inegalabil.

De-a lungul prodigioasei sale cariere, N.D.Cocea a fost director al unor publicații de stânga, multe dintre ele aflate sub îndrumarea PCR („Era nouă”, „Reporter” etc). S-a făcut însă remarcat prin răfuielele sale politice cu guvernării și cu Dinastia, în ziarele „Chemarea”, „Viața socială”, „Facla”, fiind un republican convins. De asemenea, după cum subliniază și Corneliu Coposu, și-a câștigat notorietatea și prin numeroasele sale aventuri sentimentale.

La fel ca Mihail Ralea și N.D. Cocea a făcut parte

din masoneria românească.

A doua mare personalitate pe care o amintim în prezentul articol este Mihail Ralea (1896-1964), profesor universitar la Iași și București, eseist, filozof, psiholog, sociolog de marcă, dar, la fel ca N.D. Cocea, cu certe orientări de stânga, dovedite în special după cel de al doilea război mondial, când comuniștii ajung la putere.

La fel ca N.D. Cocea are o întâlnire care-i marchează viața. La Iași, unde era profesor universitar, l-a cunoscut pe Garabet Ibrăileanu.

Mihail Ralea a avut o formație profesională de excepție. După absolvirea cursurilor Facultății de Drept și Litere din Iași și-a continuat studiile în Franța, unde a obținut titlul de doctor în Litere, în anul 1923, cu teza: „Idea de revoluție în doctrinele socialiste”. Tot în Franța se pare că a fost inițiat într-o lojă masonică.

În ceea ce privește cariera sa politică, Mihail Ralea s-a dovedit un strălucit exponent al tinerei generații de intelectuali ai vremii, înscriindu-se în PNȚ, unde a cunoscut o ascensinune vertiginoasă. Însă, după instaurarea regimului autoritar al regelui Carol al II-lea, alături de gruparea condusă de Armand Călinescu, a acceptat compromisul. A fost dat afară din PNȚ și a înființat meteoricul partid social-țărănesc, partid „născut mort”, după cum subliniază și Corneliu Coposu.

În timpul dictaturii regale a îndeplinit funcția de ministru al Muncii, în guvernele conduse de Patriarhul Miron Cristea, Armand Călinescu și Gheorghe Tătărescu (**vezi, în acest sens, Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi - 1859 până în zilele noastre - 1995*, Ed. Machiavelli, Buc. 1995, p. 124-133**).

Așadar, și-a început cariera politică ca un tânăr de mare perspectivă, dar s-a dovedit un oportunist incu-rabil. Era foarte apreciat pentru inteligența sa sclipitoare atât de Corneliu Coposu cât și de Iuliu Maniu, care spunea cu regret și ironie că Dumnezeu și natura l-a înzestrat cu atâtea daruri încât „nu au lăsat nici un pic de loc pentru o fărâma de caracter”.

Atât N.D. Cocea, cât și Mihail Ralea aveau un respect și o admirație deosebită față de Maniu, care era, încă din 1933, liderul opoziției democratice din România, opunându-se cu dârzenie și tenacitate dictaturii carliste și antonesciene.

Simțind vântul schimbării care se apropia, respectiv acela că războiul va fi pierdut de Germania, fruntașii comuniști din România încearcă o apropiere de Iuliu Maniu și încadrarea lor oficială în cadrul opoziției democratice.

După cum afirmă Corneliu Coposu, martor ocular la întâlnire, N.D. Cocea îi cere o audiență lui Maniu pentru a-l întreba cum vede marele om politic viitorul comunismului în România și viitorul raporturilor dintre România și URSS. Desigur că Iuliu Maniu era conștient că trebuia să se normalizeze relația cu „marele vecin”, dar nu era de acord ca liderii comuniști din România să mai primească ordine de la Moscova, prin Internaționala comunistă. Dovedind un spirit democratic desăvârșit, Maniu subliniază că la fel ca orice orientare politică și comuniștii aveau dreptul de a activa pe scena politică, însă în funcție de voința electoratului.

Mihail Ralea a fost primit și el în audiență de către Iuliu Maniu, spre mirarea „radicalilor” din P.N.Ț., în vara anului 1943. Scopul audienței lui Ralea era aceea că simțea și el, ca un fin analist, de unde bate vântul schimbării politice. Iuliu Maniu l-a ascultat imperturbabil și cu atenție, cum făcea cu toți cei pe care-i primea în audiență. După cum relatează Corneliu Coposu în scrierile sale, anexate mai jos, Mihail Ralea a venit la Maniu pentru a-și pune cenușă în cap pentru colaborarea sa cu regele Carol al II-lea și să-și ofere serviciile în scopul comun al răsturnării dictaturii antonesciene. Venise la Maniu, considerându-l, pe bună dreptate, liderul opoziției democratice din România. Despre integrarea activității pe care o preconiza Ralea în cadrul opoziției, cu eleganța-i cunoscută, Iuliu Maniu îi răspunde că nu o consideră „că ar fi oportună”. Motivul principal pe care îl spune și lui Ralea era, evident, trădarea sa din februarie 1938.

Mihail Ralea insistă pentru o nouă întâlnire cu Maniu, care a avut loc în luna mai 1944, în prezența lui Corneliu Coposu. Iuliu Maniu aduce la cunoștință și celorlalți lideri ai opoziției democratice, respectiv Dinu Brătianu (PNL) și Titel Petrescu (PSD) oferta lui Mihail Ralea, care o resping în unanimitate, la fel cum au făcut și cu oferta lui Petru Groza, liderul „Frontului Plugurilor”.

În concluzie, credem că aceste scrieri inedite ale

Iuliu Maniu și Corneliu Coposu la o întrunire a Blocului Național Democratic (PNȚ, PNL și PSD)

Seniorului Coposu vin să facă lumină într-o epocă atât de tulbură a războiului mondial. De asemenea, scot în evidență și mai pregnant rolul fundamental pe care l-a jucat Iuliu Maniu în realizarea actului de la 23 august 1944 și în bătălia pentru instaurarea în România a unui regim democratic.

În continuare redăm filmul întâlnirilor secrete așa cum îl consemnează Corneliu Coposu în jurnalul său.

10 ianuarie 1942. Adus de asistentul (de la Facultatea de drept) Ion I. Teodorescu, activist în partidul național-țărănesc, - după o prelabilă fixare a audienței, vine la Maniu (la orele 10), N.D. Cocea, spiritualul om de cultură, gazetar emerit, scriitor de vervă, care și-a câștigat un meritat prestigiu în lumea românească, prin talentul lui inegalat de pamfletar. (Notorietatea lui se datorește în acelaș timp și numeroaselor aventuri sentimentale). Cocea este cunoscut ca om de stânga. Se zice că cercurile artistice îl socotesc comunist, iar comuniștii (sau cel puțin comuniștii kominterniști) îl socotesc artist. Nimeni însă nu-i contestă inteligența și curajul (pe care l-a demonstrat, în repetate rânduri, în răfuielile polemice cu Dinastia și guvernele oligarhice). Cocea are o considerație deosebită pentru Maniu și un respect plin de admirație, pe care îl etalează fără reticențe (Explicația lui sarcastică: „M-aș fi legat eu și de Maniu, dar nu-i pot găsi călcâiul vulnerabil!”).

Îl introduce la Președinte, care-l primește, după dătină, cu multă amabilitate. Se deschide o discuție analitică despre situația politică internă și internațională. Cocea îl întreabă pe Maniu cum vede viitorul comunismului în România și viitorul raporturilor dintre România și Uniunea Sovietică. Maniu îi răspunde, fără ocol: consideră că România trebuie să-și normalizeze raporturile cu URSS; crede că partidul comunist are dreptul și poate să funcționeze în România, beneficiind de toate drepturile celorlalte formații politice, așa cum este democratic și așa cum se cuvine într-un regim de democrație parlamentară constituțională. În consecință nu i se poate nega nici dreptul de a milita pentru o orânduire socialistă și chiar republicană, cu condiția de a respecta cadrele legale stabilite de le-

gile țării, - în conformitate cu care are facultatea de a-și propaga ideologia și de a încerca, la concurență loială cu alte doctrine politice, să-și câștige adeziunea populației; ceiace i se pare (lui Maniu) inadmisibil, este subordonarea comunistă, la Internaționala de la Moscova și tendința de a acapara puterea, împotriva voinței majoritare. Cocea întreabă în continuare pe Președinte ce părere are de tezele îmbrățișate de comuniștii români și Maniu îi răspunde că în toată perioada cât a ființat acordul de la Moscova dintre Hitler și Stalin (acordul von Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939), Kominternul a glorificat succesele războinice ale armatei germane, politica expansionistă a lui Hitler, îngenunchierea și oprimarea statelor mici și a popoarelor europene de către hitleriști, inclusiv arbitrajul de la Viena, care a sfâșiat teritoriul românesc. Partidul comunist, secția din România, avea ordin să se conformeze directivelor elaborate de Moscova și să nu manifesteze nici o atitudine care i-ar putea supăra pe nemți. Germania nazistă era socotită „aliată” iar politica de fidelitate față de Anglia și Franța, era considerată o erezie. După arbitrajul de la Viena, comuniștii din Transilvania atribuită de fasciști Ungariei, au primit ordin să se conformeze dispozițiilor secției comuniste din Ungaria. În documentele de pe acea vreme ale partidului comunist au fost însumate și însușite indicațiile Kominternului, care serveau interese rusești, dar nu românești și nici muncitorești. Partidele democratice din România, care au purtat (foarte puțin sprijinite de comuniști) lupta acerbă împotriva dictaturii regale și apoi a celei legionare, au fost decretate (inclusiv partidul socialist) de către comuniștii din România, că sunt „fasciste”, „adversare ale democrației”, „unelte ale imperialismului anglo-francez”, „opresoare ale clasei muncitoare”. În timp ce Partidul Național-Țărănesc ducea o luptă plină de riscuri, împotriva dictaturii lui Carol al II-lea, comuniștii din România au colaborat cu tendințele autocratice ale Suveranului, sprijinind prin participare activă, breslele imaginate de el. La apelul din 1938 făcut de Maniu, pentru un front democratic împotriva tendințelor dictatoriale, comuniștii au refuzat să colaboreze și să semneze protestul împotriva desființării partidelor. Abia după agresiunea germană, împotriva Rusiei sovietice, atitudine oficială și ținuta secției din România a partidului comunist s-a modificat. S-a renunțat la calomnierea și discreditarea partidelor democratice și s-a lansat ideea unui front muncitoresc cu socialiștii, taxați până atunci drept „unelte ale burgheziei”. Dar, de frica dezavuării de către Komintern, comuniștii din România nu au îndrăznit să revizuiască tezele lor anti-românești, după care țara noastră ar fi un stat multi-național; că ar oprima minoritățile etnice și că ar deține provincii care nu-i aparțin. Audiența viitoare a comuniștilor la masele românești (și chiar la cercurile muncitorești) este în funcție de atitudinea viitoare a comuniștilor față de problemele de bază ale Româ-

niei. Fără o adaptare concretă și curajoasă a principiilor care servesc interesele românești, comuniștii nu vor avea priză în opinia publică, nici dacă vor fi impuși prin forța armelor de către sovietici. Mă îndoiesc, a adăugat Maniu, că atâta vreme cât rămân obedienți la Internațională, comuniștii din România vor putea să schimbe ceva din directivele care le-au fost impuse.

N.D. Cocea nu a contrazis aceste puncte de vedere, susținute de Maniu, dar și-a manifestat încrederea în patriotismul viitorilor fruntași comuniști din România.

August 1943. Vine la Maniu, în strada Sfinților nr. 10, vechiul său colaborator Titi Tănăsescu, fost parlamentar, ajutor de primar al Capitalei și fost secretar general al organizației P.N.Ț. a Capitalei și-l roagă să-l primească în audiență pe prietenul lui personal, fost prieten politic și fruntaș național-țărănist Mihai Ralea, - care dezertase din partid și se alăturase dictaturii lui Carol II, în Februarie 1938. În anturajul lui Maniu, Ralea nu se bucură de o prea multă simpatie. Deși era socotit ca un strălucit exponent al „tinerei generații” de „intelectuali”, deși debutase în politică meteoric și escaladase, în timp record ierarhiile organizației, - lipsa lui de persuasiune, împletită cu un etalat oportunism și cu o nepotolită dorință de parvenire și confort, - nu găseau înțelegere și toleranță, într-un mediu cunoscut pentru austeritatea lui. Spre consternarea celor câțiva „radicali” prezenți, la insistența lui Titi Tănăsescu, - Maniu își dă acordul pentru primirea lui Ralea în audiență. În ziua următoare, la ora convenită, apare în biroul meu Ralea și mă salută cordial. Personal, aveam o simpatie nemărturisită pentru inteligența, volubilitatea și talentul fostului ministru. Intelectual de solidă formație, în permanentă căutare de reforme și soluții, etalând o remarcabilă ascuțime a minții, Ralea era, totuși, socotit, în cercurile conducătoare național-țărăniste, un epicurian steril generator de idei, dar incapabil de continuitate și stăruință. Un așezat și serios fruntaș din „generația veche a unirii” dr. Iustin Marșieu, cunoscut pentru logica și intuiția lui, îl definise, încă de la strălucitul și promițătorul lui debut politic, drept „fabricant de păreri inteligente, lipsit de harul celei mai elementare realizări”. La începutul anului 1938, după căderea guvernului Goga, Ralea, eliminat din P.N.Ț., înființase așa-zisul Partid Social-Țărănesc, născut mort. Neastâmpărul lui însă îl determina la permanentă agitație.

Mă întrețin cu Ralea câteva minute, înainte de a-l introduce la Președinte. Maniu îl primește ceremonios, după îndătinata lui practică și regulile etichetei. Urmează o întreținere de un ceas și mai bine, în dialog. La plecare, Ralea ne salută, cu toată curtoazia. Cezar Simionescu, Iuliu Petrușca și Ion Livianu, prezenți în biroul meu, refuză să-i întindă mâna. Ralea, vădit contrariat și jenat, zâmbește stingherit. Prietenii „intransigenți” îmi reproșează „lipsa de ținută”.

În aceeași seară, Maniu ne relatează, într-un cerc

restrâns (Leucuția, Popescu Zorică, Ghilezan, Venetu, eu) că Ralea, regretând însă perioada lui de inadvertență, se arată dispus să-și răscumpere colaborarea cu dictatura, printr-o acțiune fermă, pe care este decis și pregătit să o întreprindă, împotriva regimului antonescian, asumându-și riscurile legate de o asemenea acțiune, care fără îndoială că nu ar rămâne nesancționată. Considerând (Ralea) că singura personalitate îndreptățită, prin trecutul politic nepătat, prin prestigiul uriaș de care se bucură și ascendența ce și-a asigurat-o în toate păturile sociale ale României, - să conducă această acțiune, este Maniu, dânsul (Ralea) ar fi bucuros și însuflețit să fie acceptat drept colaborator activ, la activitatea și manifestările „opozității unite” pe care o conduce Maniu și pe care se angajează solemn să o servească, cu tot devotamentul. Ralea, în argumentarea deciziei lui, atesta că până la ora aceea, singura opoziție, rectilinie, constantă și serioasă, dar încă insuficient, contra ocupației germane și a dictaturii în curs, dar și a celor trecute, este cea reprezentată de Maniu. În continuare, Maniu ne relatează că i-a dat preopinientului următorul răspuns: „Apreciez atitudinea D-tale actuală și te felicit pentru hotărârea pe care ai luat-o. Este de datoria tuturor românilor conștienți, să-și unească efortul, pentru îndepărtarea dictaturii, pentru oprirea războiului catastrofal din răsărit și pentru desfacerea totală a alianței hibride, impopulare și lipsite de temei în care România, fără asentimentul națiunii, a fost vârată alături de „Axă” și de hitlerismul odios. În acest scop, nici o contribuție, cât de mică, nu este lipsită de folos, chiar dacă se desfășoară izolat. Cât despre integrarea activității pe care o preconizezi D-ta, în cadrul „opozității unite”, nu consider că ar fi oportună, din următoarele motive: colaborarea cu uneltele, chiar nesincere, ale dictaturii regale, pe care le socotim ca părtașe, prin complicitate, la dezastrul țării, ar diminua prestigiul și omogenitatea acțiunii anti-germane și anti-antonesciene. Rezervele pe care luptătorii politici constanți le manifestă față de toți acei care au sprijinit politica nefastă a fostului Rege și fărâmițarea partidelor politice intransigente, este un impediment de netrecut. După opinia mea, foștii sprijinitori ai lui Carol II (și aici mă refer la toate grupările de manevră recrutate din partidul național-țărănesc, din partidul liberal, din partidele fantomă și din lumea militară) se pot solidariza între ei, formând din toate grupările zise „carliste” un front de luptă anti-hitlerist, independent de elementele democratice consecvente. După ce în prealabil vor blama epoca din trecutul apropiat, la care au colaborat, aceștia vor putea demonstra opiniei publice că și dânsii detestă orientarea catastrofală și măsurile anti-populare ale guvernării, precum și legitimitatea ei și vor atesta că și dânsii caută salvarea țării prin politica tradițională a României și pe calea instituțiilor democratice. Această atitudine le-ar aduce, măcar celor mai puțin expuși, o circumstanță atenuantă, pen-

tru ceasul când se vor cântări greșelile care au asvârlit țara în nenorocire.

În luna următoare, am înregistrat știrea că Mihai Ralea a înființat în clandestinitate (sub conducerea lui) o uniune socialistă numită „a muncitorilor și țăranilor”, la care l-a alăturat pe Lothar Rădăceanu și pe Stanciu Stoian. După câte îmi amintesc, această „uniune” a funcționat formal, dar fără nici o activitate concretă, mai puțin de un an și s-a dizolvat, prin retragerea fracțiunii socialiste a lui Rădăceanu, din combinația realizată.

În primăvara anului 1944, cam concomitent cu schimburile de telegrame cifrate între Maniu și delegații negociatori ai armistițiului, trimiși la Cairo, Ralea a cerut din nou să fie primit de Maniu, cred că prin luna Mai. De data aceasta mi-a telefonat direct mie și i-am răspuns, tot prin telefon, a doua zi, că Maniu este dispus să-l vadă, în săptămâna în curs.

La aceasta, a doua întâlnire din ultimul an, dintre Maniu și Ralea, care s-a desfășurat doar în prezența mea, în str. Schitu Măgureanu nr. 19, la locuința lui Aurel Leucuția (care nu avea raporturi personale cu Ralea), dar în lipsa gazdei lui Maniu, - Ralea i-a adus la cunoștință lui Maniu că „Frontul Democratic” realizat de el în anul precedent, s-a destrămat, și că dânsul (Ralea) dorește să desfășoare o activitate democratică și anti-hitleristă, acceptând orice rol i se va încredința. Maniu i-a răspuns că fiind angajat într-o înțelegere exclusivă, încheiată între partidul național-țărănesc, partidul liberal și partidul social-democrat, nu poate lua o decizie, privind lărgirea „Blocului”, decât în acord cu ceilalți factori ai înțelegerii.

În săptămâna ce a urmat, la locuința din Calea Dorobanților, a lui Dinu Brătianu, discutându-se, în prezența lui Maniu, Brătianu și Titel Petrescu, solicitarea lui Ralea, conducătorii „opozității unite” au respins în unanimitate oferta. Aceeași soartă a avut-o propunerea de colaborare, făcută lui Maniu de Petre Groza, președintele organizației țărănești „Frontul Plugarilor”, cu care Maniu realizase la alegerile generale, parțiale și județene dinainte de război, carteluri electorale. După câte știu, la discutarea acestor din urmă propuneri de colaborare, refuzul ar fi fost unanim adoptat, dată fiind opinia categorică de împotrivire a lui Dinu Brătianu, cu toate că părerea lui Maniu, înregistrată de mine, nu a fost categoric intransigentă. Din discuțiile avute, cu diferite ocazii, cu Maniu, mi-am format concluzia că Președintele P.N.Ț. prețuia în mod deosebit inteligența și talentul remarcabil de care dădea dovadă Ralea și nu ezita să-și manifeste regretul sincer că atâtea prețioase daruri, cu care natura îl înzestrase pe profesorul Ralea, „nu au lăsat nici un pic de loc pentru o fărâmă de caracter”.

Cota documentelor: Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), *Fond Documentar*, dos. D 2, vol. 9, f. 258-259 și f. 262-264

Incursiune în virtual

(fragment din romanul „Dor de vis” în curs de apariție la Editura „Caiete Silvane”)

Doina IRA-TĂUTAN

Legătura cu fetele mele, chiar și după plecarea din casa părintească pe propriul drum, cum se spune, a rămas tot atât de specială, de apropiată ca și înainte. Mi-a fost foarte greu când au plecat, dar pe cât mi-a stat în putință nu am lăsat să se vadă. Știam că și lor le este tot atât de greu și nu voiam să le amplific starea. Mi-au mărturisit peste ani, după ce trecerea timpului ne-a ajutat să ne obișnuim cu ideea că nu mai putem fi tot timpul împreună, cât de greu le-a fost. Am suferit, și eu și ele, dar am conștientizat că așa era normal să se întâmple.

Eram foarte mulțumită de drumul pe care și-l alesese fiecare. Nu am avut niciodată îndoieli în ce privește capacitatea lor de a ști să aleagă ce li se potrivește și ce le place. Am avut totală încredere în ele și în discernământul lor. Dar se consultau cu mine, ori de câte ori voiau să ia o decizie în ce le privește. Nu prea am avut obiecții, poate doar mici sugestii. Au fost bune deciziile lor. Le-am fost alături, le-am încurajat și le-am ajutat, pe măsura disponibilităților materiale, să-și împlinescă dorințele și să-și urmeze calea.

Cu fiica cea mică, stabilită în capitală, vorbeam la telefon de mai multe ori pe zi. Seara, „ne întâlnim” pe messenger, iar sfârșitul de săptămână ni-l petreceam împreună. Mi-a fost de mare ajutor. Abia așteptam să se termine săptămâna. Întâlnirea cu ea mă liniștea și mă reechilibra.

Mai grea a fost despărțirea de fiica mea cea mare, atunci când a plecat la studii peste ocean, unde s-a și stabilit după terminarea acestora. În urma absolvirii studiilor universitare în capitală, a primit o bursă de studii postuniversitare la New York. Am plâns toate trei. Nu știu dacă am plâns mai tare de bucurie sau din cauza perspectivei despărțirii. Ne liniștea puțin gândul că nu va fi singură într-o lume total necunoscută. Iubitul ei, care după câțiva ani i-a devenit soț, un ardelean de toată isprava, era deja de mai bine de un an în țara tuturor visurilor și de-abia aștepta ca ea să ajungă acolo. Avea multe și mărețe planuri de împlinit.

El o ajutase și o stimulase în obținerea bursei respective și tot el a fost cel mai fericit bărbat din lume, așa cum îi plăcea să spună, când fiica mea a terminat studiile postuniversitare cu *Magna cum laude*, mai devreme cu doi ani decât era perioada normală.

Numai ideea că urma să-mi văd fata doar o dată,

sau poate de cel mult două ori pe an, mă îngrozea. Eram disperată. Îmi era imposibil să mă obișnuiesc cu ideea. Mi-a fost de mare ajutor lumea virtuală. Faptul că ne puteam auzi și vedea, ori de câte ori doream, faptul că ne puteam trimite mesaje zilnic, a făcut despărțirea mai ușor de suportat. Și astfel, încetul cu încetul, lumea virtuală a devenit un loc confortabil, un loc în care mă simțeam bine și mai în siguranță decât în lumea reală. În spatele monitorului erau fetele mele. Și nu numai ele. M-am refugiat aproape total în acest spațiu. Era singurul care reușea să mă acapareze cu totul în puținul timp liber pe care îl aveam. Când nu eram cu fetele mele sau cu cei câțiva prieteni pe care mi-i făcusem, jucam table. Era o altă modalitate de a nu-mi lăsa propriile gânduri să mă invadeze și să mă domine. M-am înscris în campionatele internaționale de table online unde jucam ore în șir. Dintotdeauna mi-a plăcut jocul de table. Mă relaxează. Câțiva ani buni am tot jucat, câștigând mai multe campionate pe internet. Astfel am cunoscut multe persoane, unele foarte de treabă, altele mai puțin, femei și bărbați, pasionați ca și mine de jocul de table. De unii dintre ei îmi amintesc cu mare plăcere și acum. Pe alții, categoria celor necivilizați, pentru că peste tot sunt și astfel de oameni, am preferat să mi-i șterg din memorie. Dar cu o parte dintre ei, puțini, am devenit prietenă. În timpul desfășurării campionatelor, nu „vorbeam” între noi, nu dialogam, dar când jucam înafara concursurilor, deseori legam conversații. Atunci l-am cunoscut pe Titi Piuaru. Avea să-mi devină cel mai bun și de încredere prieten. Un domn inteligent, mucalit, intransigent și reverentios. Nu mi fusese dat să întâlnesc prea des astfel de oameni în spațiul virtual.

Într-o seară, destul de târziu, după ce am terminat de jucat o partidă de table, eram pe punctul de a mă retrage de pe site când am primit o invitație de joc. Cum nu-mi era deloc somn, am acceptat-o. Așa cum se obișnuia, domnul m-a salutat și mi-a mulțumit pentru că i-am acceptat invitația, mi-a spus cum se numește și din ce localitate este. Se mândrea cu faptul că este din „cel mai frumos oraș de pe malul Dunării”, așa cum afirma. Era un domn trecut de șaiszeci de ani care mi-a inspirat foarte multă încredere încă de la început. Mi-a atras atenția, în mod deosebit, exprimarea extrem de elevată și ortografia impecabilă din mesajele sale. Acest mod

de exprimare era destul de atipic pentru mediul în care ne aflam. I-am dat și eu câteva informații despre mine, după care am început jocul. Amândoi tăceam și jucam. Ca și cum tăcerea i s-ar fi părut nepoliticos de lungă, domnul și-a cerut scuze pentru întreruperea dialogului, pentru tăcerea prelungită și mi-a explicat că nu poate tasta deoarece zgomotul produs de taste ar putea s-o deranjeze pe iubita sa care doarme în acea cameră. „Iubita mea”. Ce frumos a spus-o! Mi-a plăcut foarte mult faptul că un bărbat de peste șazeci de ani folosea, în mod atât de natural, acel apelativ pentru partenera sa. Se simțea multă tandrețe față de doamna, iubita sa, așa cum afirmase. După ce ne-am cunoscut mai bine, mi-a făcut și mai mare plăcere să aflu că iubita era, de fapt, soția sa. O doamnă pe care o iubea ca în prima zi, așa cum a afirmat, farmacistă de profesie, care se apropia de pensionare. Aveau împreună un băiat.

Frumos!

Am mai jucat câțva timp, după care am întrerupt, ne-am spus „noapte bună” și ne-am promis că fiecare îl va trece pe celălalt în lista de parteneri la jocul de table, urmând astfel să ne reîntâlnim în spațiul virtual. Ne-am reîntâlnit aproape zilnic. Seara, după ce fiecare dintre noi își termina treburile casnice, jucam câteva partide de table și dialogam. Era o plăcere să „vorbești” cu un astfel de om.

Și era întotdeauna prezent când aveam nevoie de sfatul său. Am avut mare nevoie, în acea perioadă, de sfaturile și susținerea unei persoane echilibrate, profunde și serioase cum era el. M-a ajutat să iau decizii importante în ce privește cariera mea.

Aveam probleme la serviciu. Era pentru prima oară, după mai bine de treizeci de ani de activitate, când mă confruntam cu astfel de probleme.

Mi se comunicase că voi fi numită într-o funcție de conducere importantă. Nu-mi dorisem asta, dar numirea venea oarecum firesc, după o carieră de peste trei decenii, din care ultimii doisprezece ani pe funcții de conducere în instituția respectivă, ca urmare a trecerii prin toate etapele care preced o astfel de funcție. Singurul motiv pentru care nu-mi dorisem numirea venea din faptul că nu puteam face față, având în vedere starea proastă în care mă aflam, la o competiție neloială, și cu atât mai puțin la un conflict care era de mult timp pe punctul de a se declanșa.

Începuse politizarea instituțiilor, iar funcția era vizată și râvnită de o persoană fără nici un fel de experiență, abilitate sau expertiză pentru a o accede. Lucra în sistem pe o funcție de execuție și își dorea ca din acea poziție, susținută fiind de liderul partidului la putere din județ, care tăia și spânzura când era vorba despre numiri în posturi cheie cum era și acesta, să ajungă direct în vârful ierarhiei. Și a ajuns. A fost numită în funcția respectivă. Nu a fost

deloc o surpriză pentru mine. Și nici pentru ceilalți.

Nu eram agreată politic. Pe lângă faptul că n-am acceptat niciodată imixtiunea politicului în activitatea pe care o desfășuram, mai eram și foarte vocală atunci când era necesară intervenția mea, punctul meu de vedere.

Dar ei nu aveau nevoie de profesioniști, ci de persoane ușor de manipulat care să le îndeplinească ordinele cu sfințenie.

Am încercat să fac abstracție de tot ce se întâmpla și mi-am văzut de treabă, sau cel puțin așa aș fi vrut. Doar că în loc să fiu lăsată să-mi desfășor activitatea ca și până atunci, am avut parte de tot felul de șicane, care de care mai penibile, din partea celei care fusese numită interimar. Mă considera o amenințare pentru ea și funcția pe care și-o dorea atât de mult. Îi era teamă că voi participa la concursul care urma să se organizeze în vederea numirii definitive pe post. I-am spus să stea liniștită pentru că nu voi participa, dar deja făcuse o obsesie din asta și orice i-aș fi spus eu nu mai conta. Deși concursul trebuia să se organizeze în maxim șase luni de la numirea ca interimar, așa cum spune legea, acesta s-a organizat după nouă luni. A participat singură la concurs. A luat un punctaj absolut rușinos și examenul a fost un eșec. Nu a fost schimbată, așa cum era firesc și legal, a rămas în continuare interimar pe funcție încă vreo șapte luni până s-a organizat un alt concurs, cu un final tot atât de rușinos pentru ea. A fost menținută în continuare în funcție încă patru luni, încalcându-se iarăși în mod flagrant legea (pentru a câta oară?!), după care am fost numită eu. Interimar. A urmat un adevărat calvar. Amenințări, jigniri, istericale, un comportament absolut detestabil. Reușise din poziția de șef să facă din colectivul nostru, care nu fusese niciodată și al ei, în mai puțin de doi ani, o adevărată arenă de luptă. A incitat salariații unii împotriva altora, dezbinându-i și formând astfel grupuri pe care le manipula cu nerușinare în cel mai regretabil mod. Era total lipsită de educație și de moralitate. Dar avea mână liberă să facă ce vrea.

În mai puțin de o lună de la numire, mi s-a comunicat că peste treizeci de zile urma să aibă loc concursul pentru definitivarea în funcție. Știam că va participa și ea la concurs. Spusese tuturor că nu va renunța până nu va obține acel post și nu mă va scoate pe mine din sistem.

Am hotărât să nu particip la concurs și astfel să ies din această luptă care nu era a mea. Pe care nu numai că n-o provocasem eu, dar căreia nici măcar nu aveam de gând să mă străduiesc să-i fac față. Nu eram în stare.

Am încercat să le vorbesc colegilor despre hotărârea luată. Toți știau motivele, dar au sărit ca arși. Nici n-au vrut să audă că renunț la această competiție. Nu concepeau ca instituția să fie condusă

de o intrigantă ambițioasă. Tocmai de aceea, la fiecare dintre concursuri insistaseră să particip și eu. Nu mă vor ierta dacă voi ceda și de această dată, cu atât mai mult cu cât nu mă caracterizează o astfel de atitudine, mi-au spus colegii. Știam asta și mi-a fost rușine. De ei și de mine. Eram și mai derutată. Mă consultasem cu fetele mele și îmi exprimasem față de ele teama de a mă înscrie la concurs. Au fost foarte tranșante. Să nu mă mai lamentez, să nu mai caut pretexte, să merg la concurs și să demonstrez ce este de demonstrat sau, dacă nu, să fac așa cum consider eu că este mai bine pentru mine, a fost recomandarea lor. Nu știam ce să fac.

Mi-am spus că ar fi mai bine să mă consult în problema asta cu cineva neimplicat. Și asta am făcut. Titi era oarecum la curent cu tot ce mi se întâmpla. Ne împrietenisem, și în discuțiile noastre, la o partidă de table online, îi povesteam despre ce s-a mai întâmplat între timp. Mă asculta cu răbdare și îmi dădea de fiecare dată sfaturi foarte bune. Aveam încredere în obiectivitatea judecății sale și astfel, i-am cerut părerea cu privire la hotărârea mea de a nu mă înscrie la concurs, motivând că, poate, voi reuși să aplanez conflictele deja existente. Am continuat împărtășindu-i temerea de a nu putea, în puținul timp rămas până la concurs, să parcurg bibliografia foarte amplă. Mi-a răspuns des-

tul de răspicat: „Vei merge la concurs și vei fi cea mai bună. Eu te voi ajuta, în măsura în care va fi posibil, căutându-ți pe net materialele necesare, și vei avea timp să te pui la punct cu legislația”. Deși concursul putea fi organizat în termen de șase luni, cu implicarea șoferului politician incult Mircică Cazaban, care de la o situație materială și intelectuală (sic!) submediocră, a reușit într-un timp record să fie deținătorul unei averi greu de evaluat și a unei colecții impresionante de diplome de licență, master, doctorat și alte titluri „academice”, toate purtând pe ele numele său cacofonic scris cu majuscule, concursul a fost organizat după nici două luni de la numirea mea ca interimar. Acesta spera că nu voi avea timp să-mi actualizez cunoștințele, să trec prin bibliografia obligatorie și că protejata lui, care avea deja peste un an și jumătate de când se tot pregătea pentru acest concurs, va reuși de această dată să-l promoveze.

Titi mi-a fost de mare ajutor trimitându-mi actele legislative necesare, după ce deja făcuse o „pieri” a acestora, eliminând din text paragrafele pe care le considera neconcludente sau repetate, facilitându-mi, astfel, parcurgerea lor.

Ce s-a întâmplat la concurs este demn de comediiile grotești.

Primul zbor

Este posibil, iată, ca un copil de doisprezece ani să debuteze într-o revista ce apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România! Textele scrise - cu har, spunem noi! - de Tudor Alexandru Trif au fost bine apreciate în redacția „Caietelor Silvane”, întrucât ele... promit

Și iată-le, astăzi, la „întâlnirea” cu exigența - firească, desigur - a cititorilor. Credem că ei, cititorii, dau (sau nu!) girul mugurilor de valoare literară, și nu numai, pentru ceea ce a încredintat debutantul de acum acestei prestigioase reviste. Fie ca debutul de față - primul zbor! - să fie de bun augur pentru tânărul autor, întru spiritul cuvintelor eminesciene „...mare viitor”!

Ion PIȚOIU-DRAGOMIR

Seara

Amurgul coboară ca o pasăre neagră
Când stelele dansează în zări
Iar norii acoperă neștiutele mări
Și plâng...

Soarele salutând de departe

a apus ca-ntr-o coajă de nucă
După dealul pe care
Vântul își face culcuș
Ațipind...

Un balaur prinde lumina
Și-o aruncă departe
Iar întunericul ronțăie stelele
Ca pe niște mere
Coapte...

Patria mea

Sunt lucruri pentru care
Nu s-au inventat toate cuvintele
Prin care să le-nvăluim în iubire
Poate ar fi suficientă o ramură
Din stejarul lui Iancu
Sau o icoană
Din zidul Sucevei
Sau poate că n-ar trebui nimic
Decât recunoștință veșnică.

Tudor Alexandru TRIF

(Clasa a VI-a, Școala „Gheorghe Lazăr” Zalău,
Prof. îndrumător Diana Iacob)

Panait Istrati - între datorie morală și sursă de existență

- publicistica, o dominantă a scrisului istratian -

Gabriel DRAGNEA

Dincolo de aceste două coordonate fundamentale care au contribuit la construirea edificiului literar de care beneficiem astăzi, consider importantă sublinierea aspectului de autoinstruire și completare în plan spiritual și intelectual ale omului Istrati.

O imagine polisemantică ni se dezvăluie în scrisoarea lui Istrati către Romain Rolland, din 20 august 1919, și anume momentul întâlnirii cu viitorul său prieten Mihail Mihailovici Kazanski. Întâlnirea din brutăria „prăpădită, murdară și slinoasă” avea să-i ofere mai târziu o prietenie plină de peripeții, dar și o viață conturată în spiritul vagabondajului. Mihail avea să fie călăuză unui spirit care urma să se trezească din amorțeală.

„Pe gulerul hainei sale, doi păduchi se plimbau agale, iar în mâini ținea o carte franțuzească.” Ce bizar! Ce ciudată imagine, incredibil de asemănătoare cu aceea care urma să se contureze. Panait Istrati, „hamalul socialist din portul Brăilei”¹, născut și crescut într-o societate mizeră, într-un spațiu închis avea să devină deșertăciunea vagabond al lumii, purtător al treselor intelectualității franțuzești.

Pe tot parcursul vieții sale, Panait Istrati a trăit sub zodia revoltei interioare, din dorința de a se descoperi pe deplin într-un orizont fără perspective. Om al instinctului, consideră soarta parte integrată în inima fiecăruia. „Așa e soarta mea. Și soarta e în inima noastră. Suntem mari sau mici sau mediocrii, prin inima noastră, căreia ne supunem orbește. Ea ne duce și la bine și la rău. Unde mă va duce a mea? Cine poate știi? (...) Aș vrea să fiu de folos omenirii acesteia care suferă, din vina ei, datorită egoismului ei. Dar gândul meu se îneacă în propria mea mizerie. Dar nu moare omul de foame...Aș fi total nefericit dacă, chiar dacă aș mânca numai pui fripți, aș fi nevoit să trăiesc călcându-mi pe suflet...”²

Fără a călca pe drumul compromisurilor flagrante, Panait Istrati s-a înscris pe tabelul concurenților ce pun pariu cu viața.

Neacceptând destinul comun celor de aceeași condiție socială cu a lui, nu-și refuză nimic din ceea ce-i pofteste inima. Pentru el, fuga, sau mai bine zis nestatornicia este rezultatul nemulțumirii pe care i-o oferă spațiul și clipa. Nonconformist, Panait Istrati nu este omul pendulărilor, al indeciziilor, ci omul care trăiește momentul indiferent de conjunctură: „sunt zece zile de când m-am întors la Paris și cu toate că oamenii stimabili nu conțin să mă felicite, (în urma apariției *Chirei Chiralina*, n.a.) eu nu încetez ca în fiecare zi, de

câte zece ori, să urc pe o schelă de opt metri pentru a spoii zidurile Liceului St. Louis, din B-dul Saint-Michel 44, totul pentru 32 de franci și 50 centime, și asta fără ca tovarășii mei de lucru să se îndoiască de dubla mea piele”³.

De ce datorie morală?

Deși ar putea să sune retorică întrebarea, sunt două aspecte ale acestei datorii morale, ca fețele aceleiași monede. Primul aspect este legat de nedreptatea săvârșită voluntar de politic asupra societății sugrumate, alături de care și pentru care Panait Istrati luptă dorindu-se a fi ceasul deșteptător al masei amorțite. Al doilea aspect este datoria morală față de „glasul de la Villeneuve”⁴, care l-a impresionat pe Istrati „cu accentul său deosebit: atunci când ai ceva de spus și darul de a exprima, renunțarea este o crimă, iar lenea o rușine”⁵.

Tematica publicisticii lui Panait Istrati (scurt fragment)

„Așa mi-a fost mie dat, să mă întorc cu fața către toate punctele cardinale. Dar nu din interes. Ci numai ca conștiința mea să nu-mi spună vreodată că aș fi refuzat, de-a lungul vieții mele, să-mi plec urechea spre orice glas de deznădejde ar fi venit și din orice direcție l-ar fi adus vântul. E inutil să adaog că la mine conștiința e inima. Adică ceva cald. Poate prea cald.”⁶

Fie că acest strigăt de deznădejde se regăsește în articole de esență politică sau economico-socială, în evocări, figura centrală rămâne omul. Omul, destinatar, colecționar fără voie al tuturor nedreptăților care se răsfrâng asupra lui.

Iar el, Istrati, cu conștiința febrilă, asemeni inimii lui s-a dedicat scrisului sperând cu o naivitate dezarmantă în „ceva mai bun, mai omenesc.”

Căci „nu e oare mai demn, mai sănătos sufletește, să lupți pentru un drept, decât să pleci capul în fața tâlharului atotputernic ieșit din urna electorală, dându-i astfel să înțeleagă că dreptul tău la viață ar fi discutabil?”⁷

Spiritualitate și cultură

„Una din condițiile de căpetenie pentru ca arta să aibă putere moralizatoare și educatoare... este moralitatea artistului însuși, înălțimea morală, intelectuală, ideală la care a ajuns el”, spunea C.D. Gherea.

Nu putem să afirmăm noi care este gradul intelectual al scriitorului, cum nu putem, de altfel, să știm

măsura moralității lui. Dar, știm că a dat opere care, „în negura vremii” se vor vedea alături de creațiile defnitorii ale marilor scriitori români.

Tind să cred că nu doar câțiva, printre care mă număr, cred în existența peste veacuri a operei istrate. Cu cât deschid mai multe porți ale cărților scrise de el, cu cât pătrund mai mult în tainele creației lui, cu atât descopăr – spre surprinderea mea – parfumul limbii române pe straie frantuzești.

Dacă nu s-a apucat mai devreme de scris, motivul este, probabil, chiar cel afirmat în „reflecțiile” sale „din orele de singurătate”: teama de mediocritate. Dar, iată că vine perioada anului 1932, an care va ocupa un loc semnificativ în monografiile despre viața și opera istratiană, prin conferința „**Artele și umanitatea de azi**”, cu care Panait Istrati organizase un turneu la Viena și apoi în orașele din Germania.

Propunându-și o „confruntare sub semnul romantismului, a artei și a secolului său”⁸, prin „**Artele și umanitatea de azi**” se contura ideea conform căreia „viața spirituală, cu nenumăratele ei fețe este aceea care ne domină existența. De la idolatria cea mai stupidă, până la credințele cele mai înalte, totul este spirit între oameni; această viață spirituală e aceea care plutește izolată, pe deasupra timpului, în ciuda năruirii atâtor civilizații”.

Revista franceză *La Liberte* avea să aprecieze discursul acestei conferințe, publicând la 9 august 1932 un comentariu cu titlul „Cuvinte amare și juste”, în care afirma că tema abordată este „o palmă dată epocii noastre, care ne înviorează obrazul”. O altă publicație, *L'echo d'Oran* (7 august 1932) reține din mesajul lui Panait Istrati că „arta nu trebuie să slujească, în principal, decât luptei pentru eradicarea suferințelor din lume. Ea nu-i un scop, ci un mijloc”.⁹

„N-aș putea explica de ce totdeauna am conceput frumusețile ca niște divinități menite să facă pe om mai bun, să civilizeze lumea. De asemenea, niciodată n-a sălășluit în cugetul meu ideea de artă pentru artă sau artă pentru nimic”, spunea la un moment dat Istrati. Mergând pe ideea că arta este cea care clădește moral prin metode cultural-educative, Panait Istrati, cu aparatul său critic, nu poate să nu facă referire la capitularea „artelor și artiștilor, deveniți instrumentele în mâinile dictatorilor din epocă, în schimbul unei cât mai confortabile stări materiale”.¹⁰

În cuprinsul acestui manifest de credință Panait Istrati scoate în evidență „arta pentru nimic” schițând

sumar, dar concis și adevărat imaginea creatorilor ei împărțiți în două mari categorii, „artistul turnului de fildeș” și „artistul revoluționar”: „Ceea ce îi deosebește e sufletul, adică inima lor. Artistul revoluționar nu poate înălța imnuri frumuseții în mijlocul unei omeniri slute. El este deopotrivă de sensibil față de nedreptate sau frumos, cetățean al lumii, frate al celor asupriți și, în aceeași măsură, artist. Artistul revoluționar are, pe deasupra, simțul responsabilității, la care-l obligă morala talentului și a inteligenței”.

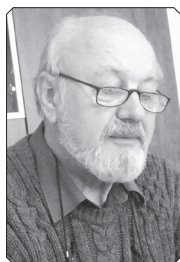
Pentru a sublinia și mai intens rolul creatorului desăvârșit și dezinteresat de „laudele” care l-ar putea „mâhni peste măsură”, Panait Istrati, în eseu-manifest **Ceva mai bun, mai omenesc** are o concepție statornică și viguroasă conform căreia „când religiile se năruie și când toate doctrinele sociale se dovedesc neputincioase, singur artistul, preot al frumosului etern, mai poate reclama dreptul la direcția morală a umanității”. Și, cum o direcție morală adevărată se poate trasa doar cu ajutorul artei adevărate, lui Panait Istrati nu-i rămânea decât speranța în izbânda artei „care cuprinde mai multă dragoste, mai multă puritate și sinceritate”, ea fiind „singura care nu ne înșalăă niciodată”.

Bibliografie:

1. Mihai Ungheanu, *Panait Istrati și Kominternul*, Ed. Porto-Franco, Galați, 1994, p. 12;
2. Alexandru Oprea, *Panait Istrati (dosar al vieții și al operei)*, Ed. Minerva, București, 1976, p. 32;
3. Alexandru Oprea, *op. cit.*, p. 168;
4. Panait Istrati, *Cruciada mea sau a noastră*, Ed. Delta Press, Cluj, 1992, p. 19;
5. Idem;
6. Panait Istrati, *Cruciada mea sau a noastră, articolul „Scrisoare deschisă către dreapta”*, Ed. Delta Press, Cluj, 1992;
7. Panait Istrati, *Amintiri, evocări, confesiuni*, Ed. Minerva, București, 1985, p. 311;
8. Alexandru Oprea, *op. cit.*, p. 282;
9. Panait Istrati, *Amintiri, evocări, confesiuni*, Ed. Minerva, București, 1985, p. 489;
10. Idem, p. 489;

(din volumul în lucru, „**Publicistica lui Panait Istrati - Un jurnalist nedreptătit**”)

În semn de omagiu

Viorel TĂUTAN

Doamna profesoară Viorica LASCU s-a născut în data de 21 decembrie 1919 și parcurge în aceste zile al 94-lea an de viață exemplar-positivă. Este fiica savantului profesor universitar și Rector al Universității, Alexandru BOGZA, întemeietorul Grădinii Botanice din Cluj-Napoca, supranumit Charles Darwin al României datorită similitudinii biografice din etapa opțiunilor pentru viitoarea profesie.

Datorită calităților morale, rectitudinea și verticalitatea, moștenite de la părinți, dar și formate în anturaje de mari intelectuali patrioți, doamna Viorica Lascu a trebuit să îndure persecuțiile regimului comunist, asemenea majorității elitelor țării venite din perioada interbelică. Cvasi-entuziasta „deschidere” politică din 1964 i-a facilitat obținerea unor ore de limba italiană în cadrul catedrei de limbi romanice la Filologia clujeană a Universității Babeș-Bolyai. În această ipostază am avut privilegiul s-o cunosc, împreună cu alți 27 de colegi, printre care

actualul prof.dr. Gheorghe Moga, din Jibou și prof. Aurel Șerban, din Sibiu. Mă înscrișesem în grupa care urma să studieze limba italiană, în perioada primilor doi ani universitari (1964–1966), în regim opțional. Severitatea caldă, părintească m-a impresionat de la început în prezența doamnei profesoare la curs. Am aflat apoi că este soția distinsului universitar, istoric și latinist Nicolae Lascu.

După trecerea anilor, avea să ne mărturisească, într-o conversație cu accente confesive cum, imediat după intrarea în sala de curs, rostea în șoaptă, privindu-ne, o scurtă binecuvântare. Apoi, cu vocea-i caldă, ne saluta zâmbind: Buon giorno a tutti!

Spirit continuu tânăr și echilibrat, exemplu de trăire creștină, doamna profesoară rămâne o neobosită colaboratoare a mai multor publicații din țară. Gădesc înobilantă reproducerea în paginile revistei noastre a unuia dintre roadelor acestor preocupări în egală măsură filologice și teologice.

Cuvântul ziditor

Viorica LASCU

Cunoașterea lexicului poate suplini în bună măsură lipsei de documentare scrise sau puținătății urmelor arheologice din perioada formării și încreștinării poporului român. Căutând să înțelegem ce ne spun cuvintele, facem un fel de „săpături arheologico-lingvistice” și înțelegem pasiunea bătrânilor ardeleni pentru filologie, ca *ancilla historiae*.

Fericitul Părinte Ioan Paul al II-lea ne încuraja explicit să urmărim și această cale, în scrisoarea din 7 mai 2000, adresată nouă, cu ocazia împlinirii a 300 de ani dela Unirea cu Biserica Romei, spunând textual: „O serioasă analiză istorică și lingvistică poate servi acestei cercetări (asupra evenimentelor din trecut) ca bază importantă de referințe... Din toată inima încurajez și binecuvântează orice efort care va fi depus în acest domeniu”.

Să ne oprim asupra *cuvântului*. Dicționarul Limbii Române Moderne îi stabilește etimologia în latinescul *conventus*, care însmnează *împreună-venire, întrunire*, de unde rezultă că este instrumentul de comunicare între cei ce se întâlnesc. E foarte clar. Ne întrebăm însă: Ce *întruniri* aveau protopărinții noștri, atât în timpul stăpânirii romane asupra Daciei, cât și după retragerea aureliană? Gândindu-ne la același cuvânt latin, care în limbile neolatine occidentale a dat *mă-*

năstire (italianul, spaniolul și portughezul *convento*, francezul *couvent*), putem presupune, pe bună dreptate, că în Dacia *întrunirile* amintite erau liturgiile timpului, adunări de rugăciune și de Frângere a Pâinii.

Evanghelia după Ioan spune: „La început a fost Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul”. În contextul evanghelic, Cuvântul este a doua persoană a Sfintei Treimi, este Fiul lui Dumnezeu făcut om: „Și Cuvântul s-a făcut trup... Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată. Unul Născut, Fiul, Care este în sânul Tatălui, acela a spus”. Deci, prima „comunicare” este însuși Isus, la Somma Sapienza, cum spune Dante, care ni L-a comunicat pe Tatăl; Tatăl ni s-a revelat prin Fiul.

Această accepțiune a Cuvântului, anume comunicarea Divinității cu omenirea, explică și deosebirea de tonalitate dintre *cuvânt* și *vorba* împrumutată mai târziu de la slavi. Se spune: „vorbe în vânt”, „vorbe de clacă”, „lasă vorba”, „umbă vorba”. Nici când *vorba* nu ajunge la solemnitatea *cuvântului*: „acesta e ultimul cuvânt”, „un cuvânt cu greutate”, „pe cuvântul meu”, „ultimul cuvânt al acuzatului”.

Și Petru Maior, în „Lexiconul de la Buda” (1825), notează multe nuanțe. *Cuvântător* înseamnă *grăitor*, dar și rațional; și astăzi spunem *necuvântătoare* ani-

malelor, vietăți lipsite de rațiune și, deci, de darul vorbirii. Iar în Acatistul Maicii Domnului, icos XVII, citim: „...ratorii cei mult vorbitori, ca pe niște pești fără glas vedemu-i, Născătoare de Dumnezeu, față de tine; ...Bucură-te, ceea ce pe filosofi arăți neînțelepți; Bucură-te, ceea ce pe măiestrii la cuvânt, necuvântători i-ai vădit; Bucură-te, ceea ce ai rupt vorbele încurcate ale ateniilor...” – aluzii la jongleriile verbale ale retoricilor; căci și *logos* are nuanțe.

Un paralelism în limbile-surori occidentale, „instrumentul de comunicare” (franceză: *parole*; italiană: *parola*; spaniolă: *palabra*; portugheză: *palavra*) își are originea tot în lexicul creștin: *parabola*. Isus se exprima prin pilde, folosea un limbaj figurat. Cuvântul lui Dumnezeu, formulă folosită și în textele noastre vechi, este *comunicarea* prin excelență; iar cuvântul de învățătură vorbește de la sine despre gravitatea conținutului.

Citim în Faptele Apostolilor (cap.2, 4 și urm.) că, după coborârea Spiritului Sfânt, cei strânși în Cenacol au ieșit și au primit darul de a vorbi pe înțelesul celorlalte neamuri prezente în Ierusalim. Dacă reflectăm asupra acestui episod, îi putem lărgi înțelesul. Spiritul Sfânt are puterea să te lumineze când și cum crede că este bine, te ajută să-ți folosești carisma de transmitător al învățăturii. Dar aceasta nu înseamnă că te bizui numai pe intervenția care, la Rusalii, a fost excepțională, să învățăm noi alte limbi, spre a ne lărgi sfera de comunicare cu alte nații. Să ne gândim la misionarii răspândiți pe cele cinci continente – unii au

trebuit să învețe limbi care nici măcar nu au o scriere; sau la Sfântul Părinte care, în Piața San Pietro, dă binecuvântarea *Urbi et Orbi* în atâtea limbi. Iar aceasta ne trimite cu gândul la Sfânta Liturghie de Paști, când Evanghelia se citește (unde se poate) în douăsprezece limbi, din dorința de a împărtăși tuturor neamurilor bucuria pascală.

Dar faptul mai are o semnificație: să vorbești cu fiecare pe limba lui, adică puterii lui de înțelegere, în tonalitatea cea mai potrivită. Să vorbești cu calm și seninătate, sau cu *pathos*, dacă trebuie. Să încurajăm cu blândețe deschiderea inimii celuilalt, dar, când trebuie, să știm a fi severi. Să fim veseli cu acei care de asta au nevoie, dar să și împărtășim durerea altuia. Spiritul ne va dicta tonul, așa cum ne-a promis prin Sfântul Pavel că, în fața judecătorului, ne va inspira ce să răspundem; să nu ne temem.

Iar sensul și mai larg este să comunicăm altora, așa cum au făcut Apostolii, *Vestea cea bună*: O spune explicit Sfântul Petru, în cuvântarea sa de Cap al comunității creștine, atunci constituite: „...turna-voi din Spiritul Meu peste tot trupul, și vor prooroci fiii voștri și ficele voastre... Asupra tuturor celor ce Mă servesc, bărbați și femei, în zilele acelea voi trimite Spiritul meu și ei vor vorbi ca și profeți”, citează Petru din Ioil (Fap. 2, 17 – 18). Să fim doar atenți la ceea ce ne va șopti!

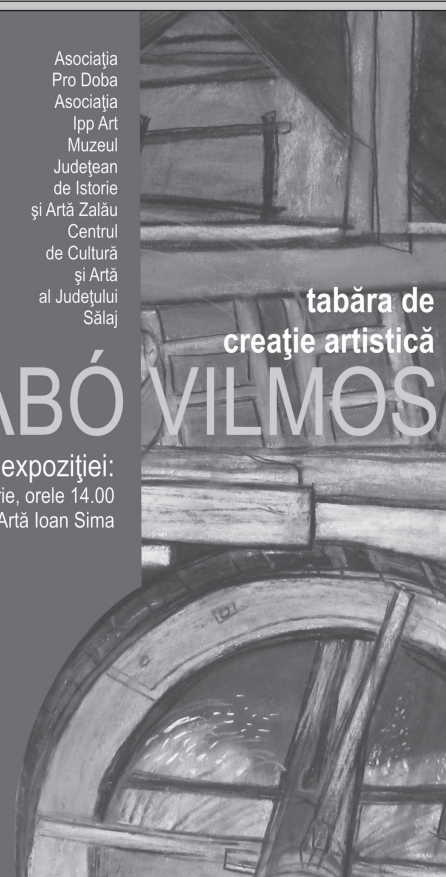
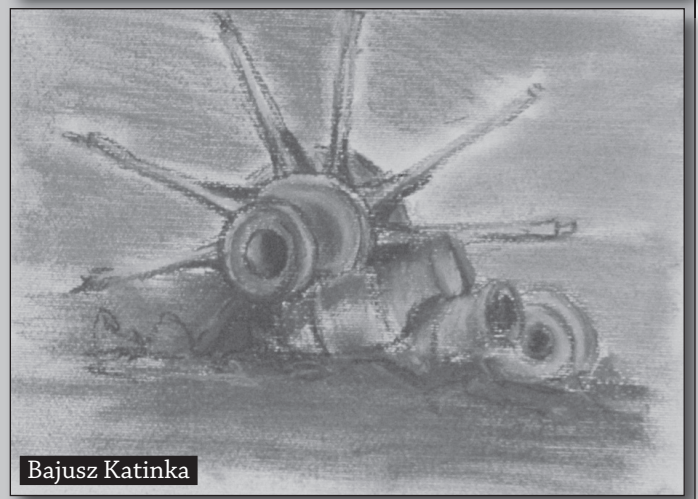
N.B. material apărut în revista lunară „Viața creștină” nr. 6/ 2012.

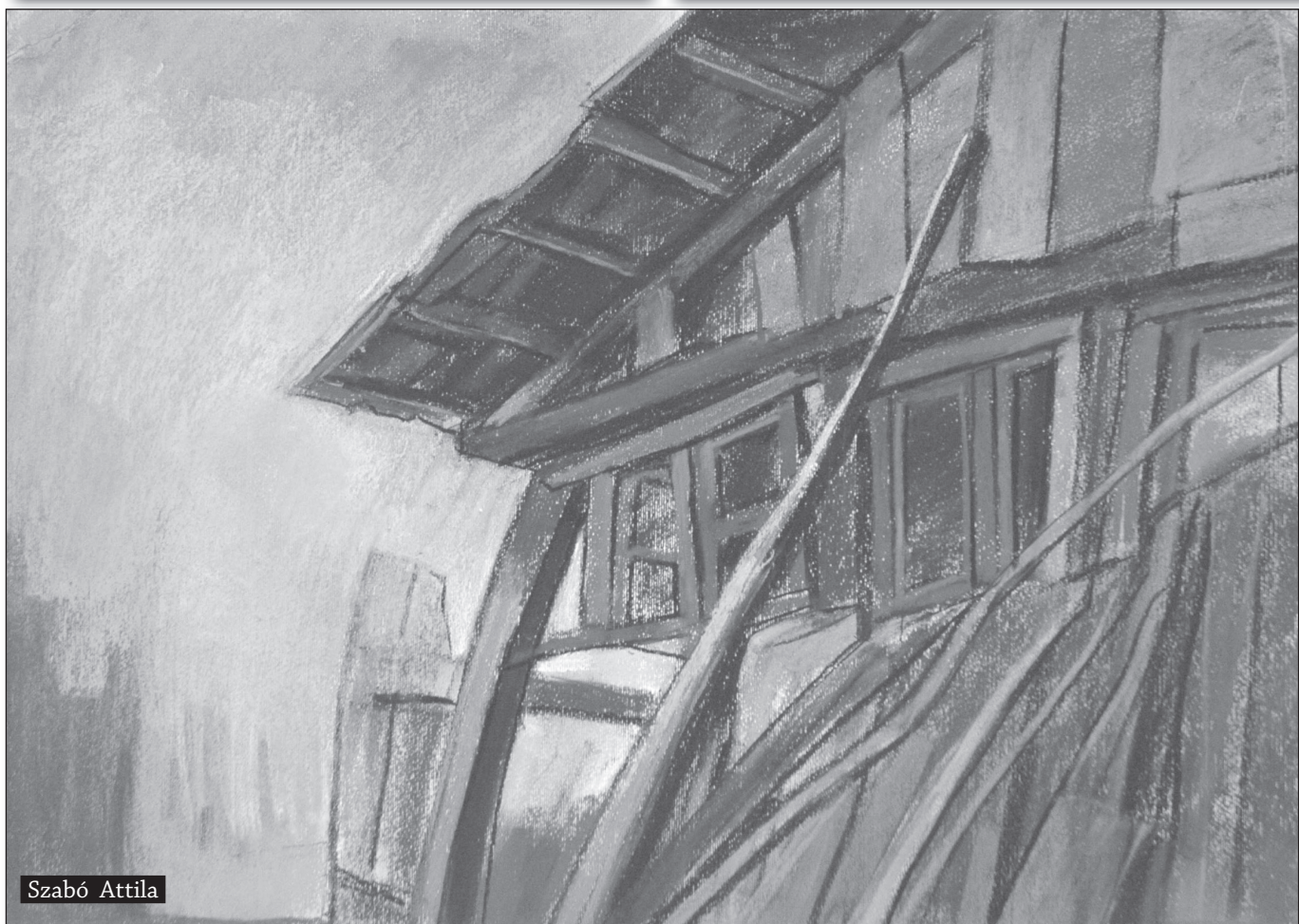
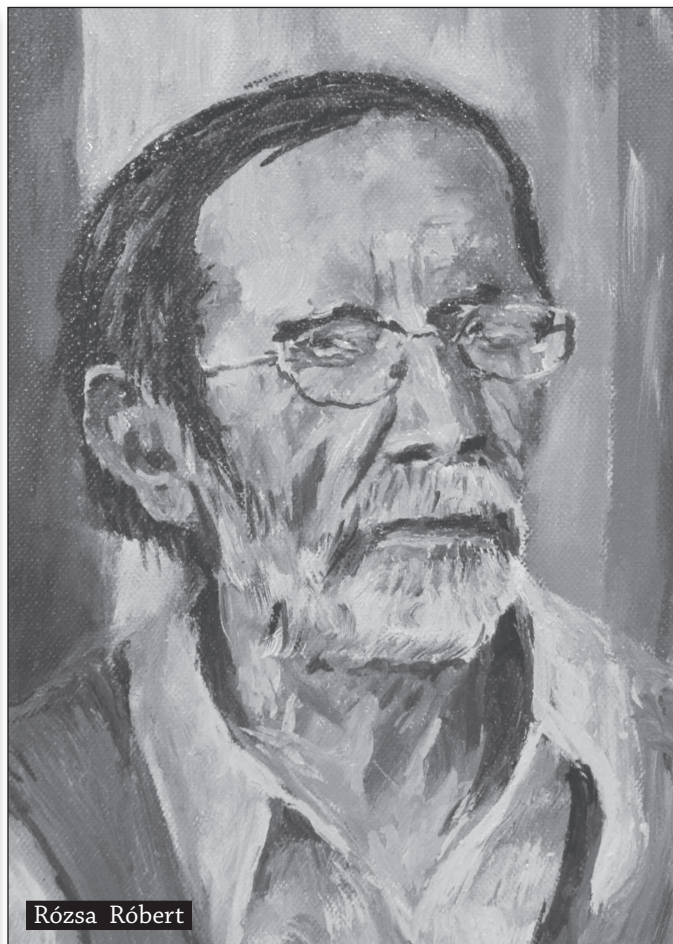
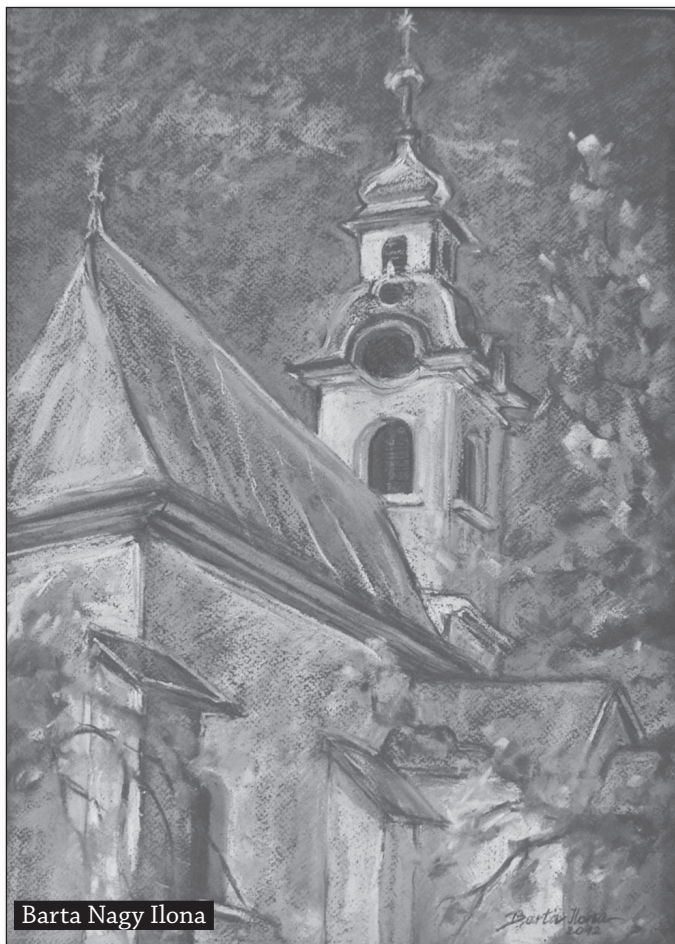
Asociația
Pro Doba
Asociația
Ipp Art
Muzeul
Județean
de Istorie
și Artă Zalău
Centrul
de Cultură
și Artă
al Județului
Sălaj

tabăra de
creație artistică

SZABÓ VILMOS

vernisajul expoziției:
joi, 13 septembrie, orele 14.00
Muzeul de Artă Ioan Sima

Vári-Váncza Edith

Bajusz Katinka

Rózsa Róbert

Szabó Attila

Malaxorul de februarie

■ La bătrânețe, vârsta înțelepciunii, sătul, probabil, de indiferența unora, scriitorul **Ion Pițoiu-Dragomir** șochează, intenționat, cu „**Un roman excepțional**”. Acesta este titlul noii

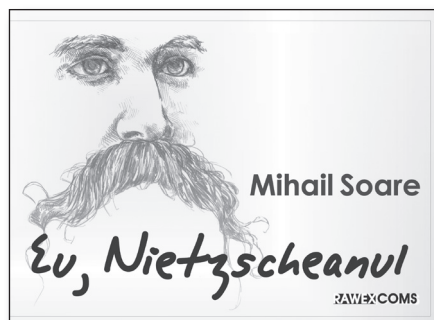
cărți a romancierului și poetului zălăuan, volum apărut la Editura Rao în luna ianuarie 2013. Fi-rește, este vorba despre Zalău, „Ulazburg”, despre arteziana din centrul (vechi al) orașului, despre Sala „Avram Iancu”, Sala „Vrama Ancu”... Titlul și această dimensiune „locală” a volumului sunt singurele cu trimitere evident ironică, pișcătoare, dar, totodată, iubitoare. În fapt, romanul țintește, și reușește în bună măsură, să fie unul testamentar, cel puțin în privința biografiei literare a autorului și a căutărilor spirituale, pe de altă parte. Destule pagini ale cărții dau socoteală despre cărțile și personajele create de-a lungul timpului de scriitorul Pițoiu-Dragomir, într-o cheie critică dar și nostalgică. Locuitorii din „Ulazburg” așteaptă poate „Venirea” unui „roman ex-

cepțional”. Numai că aceasta este o temă (destul de probabil) falsă. În esență, cartea vorbește explicit (și) despre „leacul pentru moartea morții”: „Aici, în Ulazburg, orașul meu natal, se va produce acest medicament, care va face posibil ca milioane de oameni să zâmbească din nou!” (p. 212). Pare-se că, prin această carte, Ion Pițoiu-Dragomir s-a lecutit de Zalău...

Ion Pițoiu-Dragomir s-a născut la 18 aprilie 1940, București. Licențiat în filologie (Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca). Membru al Cenaclului literar „Silvania”. Din cărțile publicate: „Ana-TEME în cântec” (2000), „În-crinări” (2001), „La-crima lui Moromete” (2001), „Tur-nul de viespi” (2002), romanele „Cupa lui Socrate” (2006), „Amanții” (2010). Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

(D.S.)

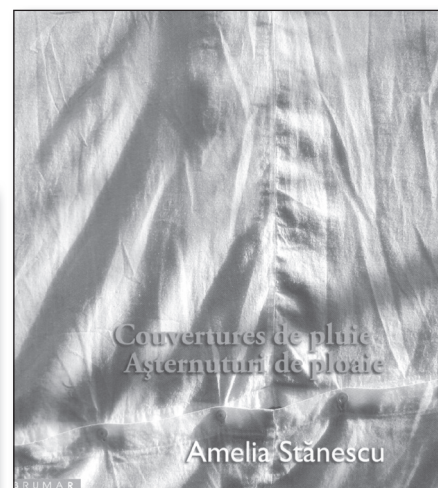
■ **Mihail Soare, Eu, Nietzscheanul** (versuri), Ed. Rawex Coms, București, 2012. Despre poet, câteva rânduri ale regretatului Mircea Micu: „Teribilist sau sera-

fic, profund sau ironic, meditativ sau sarcastic, cultivă versul clasic cu naturalețea și siguranța profesionistului dăruit. Dar și pe cel alb în aceeași măsură. Are Mihail Soare o inventivitate lingvistică specială, jonglează cu cuvintele, le alătură ingenios în propoziții și fraze de o sonoritate aparte și în virtutea acestui dar de magician cu îndelungă și puțin pământeană practică își permite să șocheze

spiritele pudibonde sau criticii înghețați în convenționalism”. Din acest volum, am ales pentru cititorii revistei poemul *Toate-s pe dos...*: „Toate-s pe dos, mi-e steaua 'naltă/ mi-e soclul rece, ochiul mi-e daltă/ scribii-mi sunt râncezi, miros a baltă/ iubita râde, mă crede haltă/ trenul nechează-ntr-o limbă moartă/ soarta nu-i soartă, este nesoartă/ rostul nerost, poarta nepoartă/ viața neviață, o chintă spartă, / toate-s aiurea, flașnetă rage/ cosesc la îngeri, ei cad poloage/ îi pun cu grijă în sarcofage/ fluturi cu săbii, zboruri oloage...”. Mihail Soare a mai publicat volumele de poezii: *Înger de prisos* (Ed. Tiparg, 2007) și *Gâlceava mea cu Haydn sau despre Romanța pentru clopot la patru mâini* (Ed. Brumar, 2010).

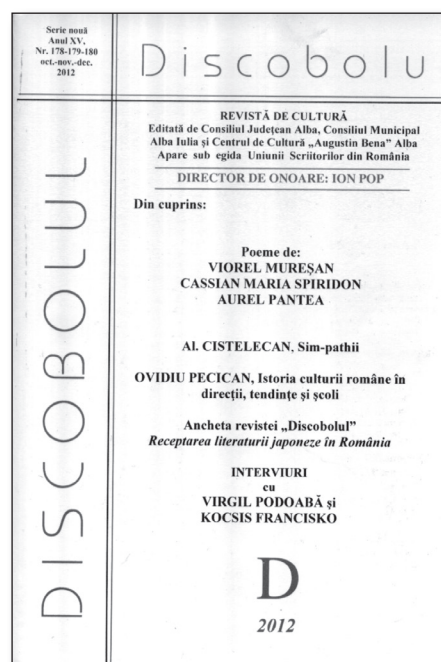
■ **Amelia Stănescu, Așternuturi de ploaie/ Couvertures de pluie**, Ed. Brumar, Timișoara, 2012, volum bilingv, tradus în

franceză de Mădălin Roșioru. Din Postfața poetului Ioan Es. Pop: „Uneori, poezia ei creează coduri obscure, se contractă și alunecă spre înțelesuri care scapă percepției imediate, dar, de multe ori, apetitul pentru faptul cotidian, pentru accesibilitate, ironie, autoironie și chiar sarcasm o face pe autoare să execute fotografii la minut, foarte reușite și foarte expresive (...)”, exemplificând cu poemul *Femeia*

în cultură, pe care-l redăm în continuare: „Femeia în cultură este întotdeauna/ femeia în cultura cuiva/ un chist subcutanat în mușchiul de brad al fricii/ este cerul de după lentilă/ deformat/ prin ploaie își adună penelurile/ și le zgârie de un zid – un graffiti cu sânge/ este sudoarea unui artist după ce a sculptat/ gura tăcerii/ în vene ne curge și ne pompează de țărni/ marlurile/ și pleacă/ acolo unde e ea, nu e nimeni/ și nu mai e loc/ pentru vorbe”. Amelia Stănescu este membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Dobrogea (2000) și a mai publicat următoarele volume de versuri: *Căutători de cuvinte* (1993), *Doar mie mi-e frică* (1999), *Versuri/Gedichte* (1999), *Poeme/Poemi* (2001), *Exaltata juxta aquas* (2004), *Mecanica firii* (2005).

■ **Discobolul, Nr. 178-179-180/ oct.-nov.-dec. 2012.** Din cuprinsul acestui număr: *Poeme*

de Viorel Mureșan, Cassian Maria Spiridon, Aurel Pantea; la Ancheta revistei, inițiată de Adriana Teodorescu și Mihaela Hașu Bălan, cu tema „Receptarea literaturii japoneze în România”, au răspuns: Cătălin Ghiță, Iulian Boldea, Ștefan Manasia, Rodica Grigore, Dan Dănilă, Raluca Lungu, Mircea Muthu, Ana Scuturici, Emilia Pasca, Simo-

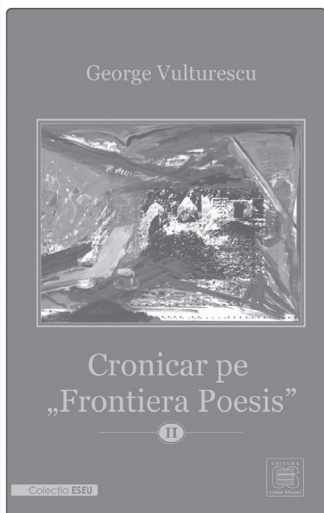
na Ardelean, Diana Rusu, Irina Dinică, Mihaela Opre, Casandra Ioan, Olga Grădinaru, Mircea Pricăjan, Adriana Teodorescu, Mihaela Hașu Bălan; la rubrica *Plonjeuri*, Ovidiu Pecican – „Istoria culturii române în direcții, tendințe și școli” (2); la rubrica *Sim-pathii*, Al. Cistelecă – „O fată tânără pe patul morții” (II) (Alexandrina Mihăescu); la rubrica *Interviuri*: Soania Vass de vorbă cu Virgil Podoabă despre Gheorghe Crăciun; Cseke Gábor în dialog cu Kocsis Francisko; în *Piața cărților*, Mircea Stăncel scrie despre: Ioan Radu Văcărescu – *Muzeul figurilor de umbră* (versuri); Mircea Muthu – *Europa de sud-est în memoria culturală românească*; Constantin Stancu – *Greutatea gândului nerostit* (versuri); Daniel Săuca – *Tranșee & șantiere (incursiuni și alte posibile meditații puse în chip de jurnal)*; Ana Ardeleanu – *Eternitatea fără chip* (versuri); Minerva Chira – *Nimeni, altul, tu* (versuri). Un număr bogat și divers, cum ne-a obișnuit revista din Alba-Iulia, cu multe alte texte notabile.

■ **Familia, Nr. 11-12 (564-565), noiembrie-decembrie 2012.** Venerabila revistă orădeană ne propune în acest număr texte semnate de: Traian Ștef – *Alegeri all inclusive*, Gheorghe Grigurcu – *Fapta bună*, Daniel Vighi – *Un turnir năprasnic*, Luca Pițu – *Cântic de amăgit francofonie*; Ioan Moldovan, directorul revistei, scrie despre *Cărți pentru vindecare*; la rubrica „Cronica literară” semnează: Viorel Mureșan – *Profesorul suplinitor Pompiliu și aghiotanții arpentorului K*, Marius Miheț – *Adâncul înalt*, Petru M. Haș – *Carte de supraviețuire*, Dan-Liviu Boeriu – *Server not found*, A.R. Deleanu – *Arta și iluzia salvării*; la rubrica „Explorări” Mircea Morariu scrie despre trei cărți semnate de: Apostol Stan – *De veghe la scrierea istoriei (Securitatea)*, Alina Mungiu-Pippidi – *De ce nu iau românii premiul Nobel*, Liviu Tofan – *A patra ipoteză. Ancheta despre o uluitoare afacere de spionaj*; la rubrica „Teatru”: George Ari-

on – *Misterul unei nopți cu viscol*, Laurențiu Budău – *Trandafirul de sens giratoriu* (piesa câștigătoare la Concursul de creație dramatică din cadrul Festivalului de teatru scurt, Oradea, 2012); la secțiunea „Un singur poem”: Mircea Stăncel – *ea fără el* și Daniel Săuca – *Maimuțe la Ecuator (poem-exercițiu)*; la „Proză”: A.R. Deleanu – *Max Li*, Florin Irimia – *Undeva, cândva și nimic altceva*, Doina Ruști – *Un ceas francezesc, la el acasă*, Mihail Vukolovski – *Tovarășii de cameră*, Tudor Călin Zarojanu – *Fata lui Piticu*; la rubrica „Ideea”, Ioan Țiplea – *Judecări despre pre-judecări*; urmează o consistentă secțiune de „Poeme” și rubricile „Tableta sentimentală”, „Consemnări”, „Plastica”, „Cronica teatrală”, „Revista revistelor” și, în sfârșit, „Parodia fără frontiere” semnată de Lucian Perța.

■ **România literară, Nr. 3, 18 ianuarie 2013.** Semnalăm din sumarul acestui număr: Adrian Alui Gheoghe – „Cazul” Mircea Cărtărescu”, *Poemul săptămânii* de Lucian Vasiliu – *Înrobirea și dezrobirea cărților*, Răzvan Voncu – *Poeți și critici, în variantă post-modernă* (pe marginea cărții lui Al. Cistelecă – *Magna cum laude*), Irina Petraș – *Hărțuirea textuală* (despre volumul de versuri al lui Marcel Mureșanu – *Cu voia corbului*), Sorin Lavric – *Savonarola cu hram biologic* (despre controversatul volum *Dumnezeu: o amăgire*, autor Richard Dawkins), Victor Durnea – *Debutul lui G. Ibrăileanu*, Poem de Adrian Popescu – *La Doamna Candrea... (elegie despre defunctul restaurant al scriitorilor)*, Nicolae Scurtu – *Noi completări la bibliografia lui Adrian Marino*, Gheorghe Grigurcu – *O restituție emoționantă*, Liviu Ciocârlie – *Însemnări*, Interviu luat de Peter Sragher profesorului Rainer Schubert despre filosofia lui Lucian Blaga tradusă în limba germană, Alexandru Matei – *Dansând cu Derrida*.

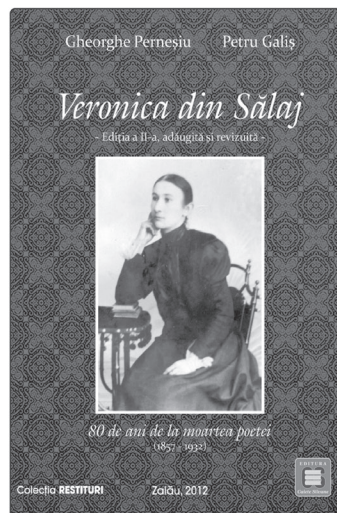
(D.H.)

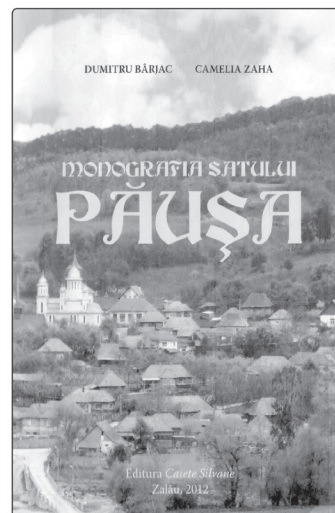
George Vulturescu
Cronicar pe „Frontiera Poesis”
Colecția ESEU

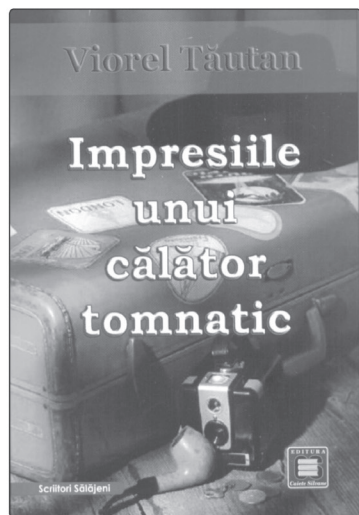
Iuliu Suci
AFORISME CUGETĂRI MAXIME
Colecția Didactică

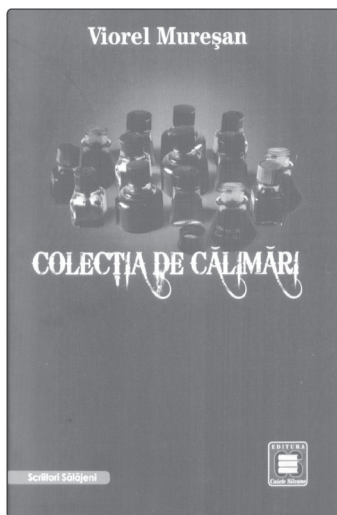
Gheorghe Perneșiu, Petru Galis
Veronica din Sălaj
Colecția Restituiri

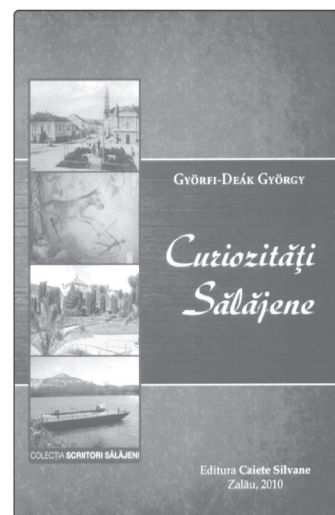
Dumitru Bârjac, Camelia Zaha
Monografia satului Păușa
Colecția Monografii

Viorel Tăutan
Impresiile unui călător tomnatic
Colecția Scriitori Sălăjeni

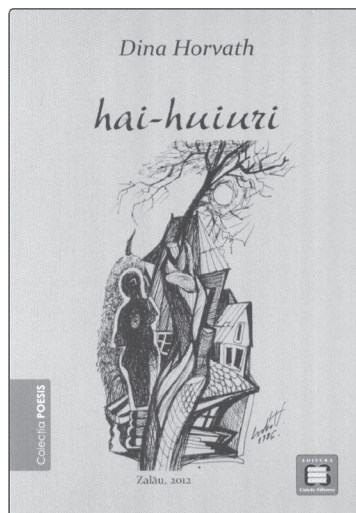
Viorel Mureșan
Colecția de călimări
Colecția Scriitori Sălăjeni

Györfi-Deák György
Curiozități Sălăjene
Colecția Scriitori Sălăjeni

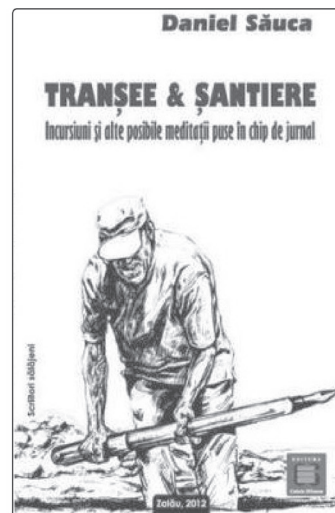
Emil Trif
Aspecte din învățământul sălăjean
Colecția Didactică

Dina Horvath
hai-huiuri
Colecția Poesis

Ioan-Viorel Bădică
Brâncuși după Brâncuși
Colecția Scriitori Sălăjeni

Daniel Săuca
TRANȘEE & ȘANTIERE
Colecția Scriitori Sălăjeni

Comenzi la Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj
Zalău, str. Unirii nr. 7 - tel-fax: 0260-612870.

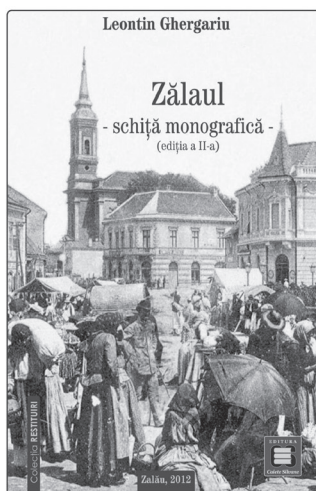
Cărți apărute la Editura "Caiete Silvane"

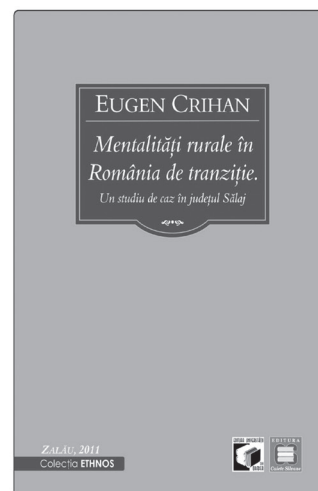
Viorel Tăutan
Poezii/Versek
Colectia Poesis

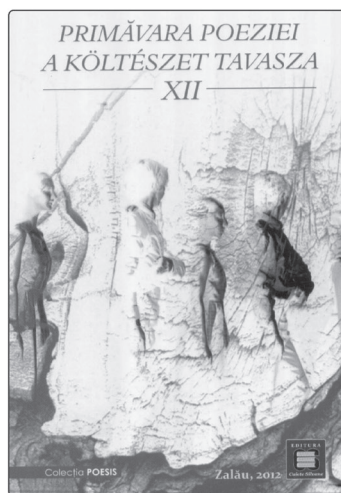
Grigorie M. & Maria V. Croitoru
GLOSAR de cuvinte regionale
Colectia Ethnos

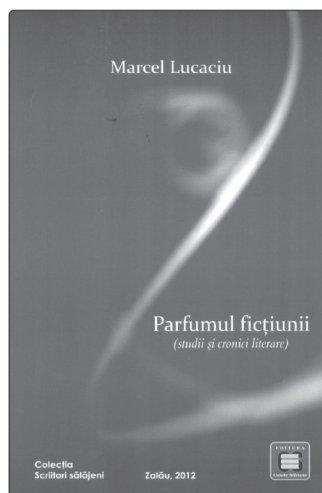
Leontin Ghergariu
Zălăul - schiță monografică (ediția a II-a)
Colectia Restituiri

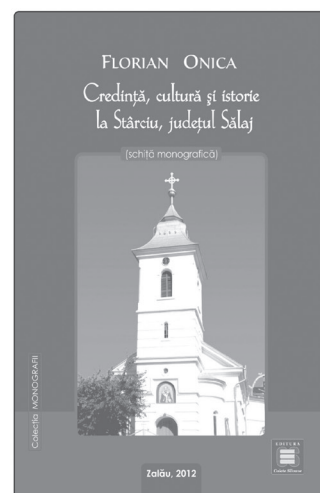
Eugen Crihan
Mentalități rurale în România de tranziție
Colectia Ethnos

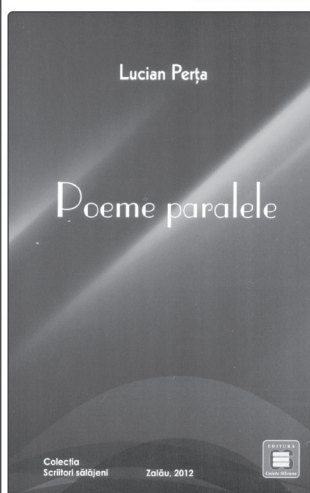
Primăvara poeziei - Költészet tavasza
- XII -
Colectia Poesis

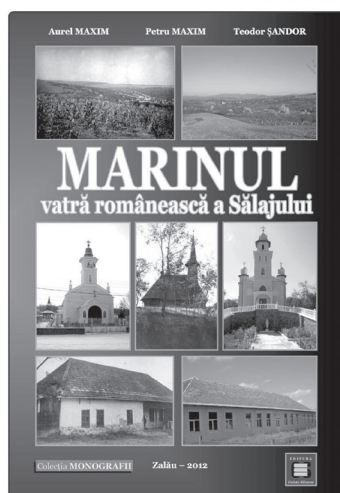
Marcel Lucaciu
Parfumul ficțiunii
Colectia Scriitori sălăjeni

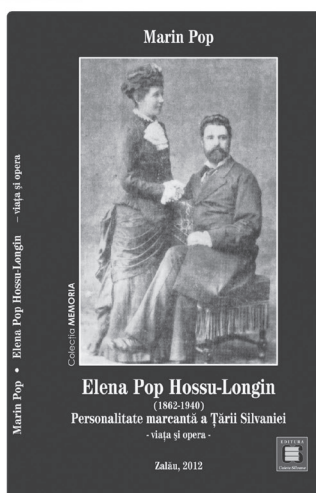
Florian Onica
Credință, cultură și istorie la Stârciu, județul Sălaj
Colectia Monografii

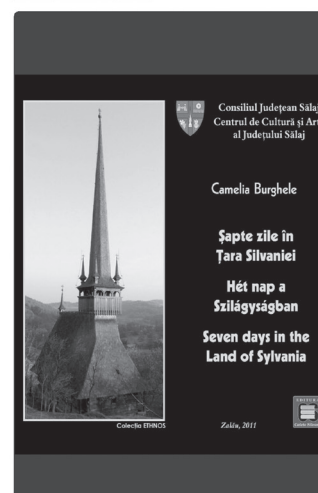
Lucian Perța
Poeme paralele
Colectia Scriitori sălăjeni

Aurel Maxim, Petru Maxim, Teodor Șandor
Marinul - vatră românească a Sălajului
Colectia Monografii

Marin Pop
Elena Pop Hossu-Longin - viața și opera
Colectia Memoria

Camelia Burghela
Șapte zile în Țara Silvaniei
Colectia Ethnos

Comenzi la Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj
Zalău, str. Unirii nr. 7 - tel-fax: 0260-612870.

George Achim

Poem pentru
„Caiete Silvane”

Despărțirea de lucruri

Apoi va veni înserarea grăbită de toamnă cu magnificul
ei halou sângerieu și inevitabila despărțire de lucruri,
câteva sunete moi se vor lăsa totuși definitiv cuibărite-n mătăsuri.
Peste prag e oficiul umbrei solemne și sediul alchimiilor vagi.

Cartea cu orfice știme rămâne deschisă pe masă
și peste ea se așează o pudră cleioasă, o rășină aurie strălucitoare ca ambra,
în fiecare noapte un soare ciudat o va lumina orbitor
într-un unic punct fix .

Încetul cu încetul înveți să te-acoperi cu o pulbere fină de colb selenar
ce-ți ține cu îndestulare de foame, de frig și de somn,
o peliculă ca de argint prețios din oglinzile vechi
ce răsfrânge chiar și tremurarea aripilor de înger.

Și scrii cu degete de lumină un text neînțeles, pentru mult mai târziu,
ca un pergament al smereniei, care în sfârșit a văzut și-nțelege.
În față ai jumătatea sublimă de fum și hotarele albe,
iar în inima ta trandafirul de sânge se deschide sfios.

